

บทที่ ๔

คำแปลคัมภีร์นลาภูชาตวงสะ

ขอความนอบน้อม จงมี แต่พระผู้มีพระภาคอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้า ขอถวายนมัสการพระ
พุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีผู้เปรียบ
ปาน พระธรรมอันบริสุทธิ์ และพระอริยสงฆ์เจ้า
ผู้อุดม แล้วจักรงนาคัมภีร์ที่มีชื่อว่าธาตวงสะ พระ
ผู้มีพระภาคผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลก เมื่อทรงมุ่ง
บำเพ็ญประโยชน์แก่อกุลแก้วมวลหมู่สัตว์ และเพื่อ
ความดำรงมั่นแห่งศาสนธรรม จึงได้เสด็จยังเกาะ
ลังกาอันน่ารื่นรมย์ใจ ถึง ๓ ครั้ง

ในคานานัน ว่า ดิग्ฆตตุมคมา นาโต มีความพิศดารดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลก ทรงเป็นสภณะที่พึ่ง
ตรีสบอกพุทธรัตนะธรรมรัตนะและสังฆรัตนะและอริยมรรค ได้เสด็จยังเกาะลังกา
ถึง ๓ ครั้ง ด้วยการบังโลกียสุขและโลกุตตรสุขให้สำเร็จแก่เหล่าสรรพสัตว์ผู้วน
เวียนอยู่ในสังสารวัฏฏ์ อันหารู้เบื้องต้นและที่สุดไม่ซึ่งถึงความเป็นผู้ไม่มีที่พึ่งใน
การเสด็จทั้ง ๓ ครั้งนั้น จะกล่าวถึงการเสด็จในครั้งที่ ๑ ก่อน

พระผู้มีพระภาคเจ้าสมัยเมื่อยังทรงเป็นพระ โภธิสัตว์ประทับผินพระพักตร์

ไปทางทิศบูรพา ๗ บัลลังก์อันเป็นที่ศรีสุรี เมื่อพระอาทิตย์ยังมีทันจะอัสดงคตก็ทรง
 ก่าจัดमारและเสนาमारได้แล้ว ในปฐมยามทรงบรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ °
 ในมัชฌิมยามทรงบรรลุดูจตุบาทญาณ ในเวลาที่สุดแห่งปัจฉิมยามทรงยังญาณให้หยั่ง
 ลงในปัจจุอาการ ทรงรู้แจ้งซึ่งสัพพัญญุตญาณอันประดับด้วยทสพลญาณและ
 จตุเวสารัชชญาณเป็นต้น เสวยวิมุตติสุขอยู่ตลอด ๗ สัปดาหโดยลำดับ ๗ ที่ใกล้
 สถานตรีศรี ในสัปดาห์ที่ ๘ ประทับ ณ ควงไม้ชपालนิโครธ ถึงความเป็นผู้มี
 ความขวยน้อยเพราะพิจารณาถึงความลึกซึ้งแห่งธรรมที่ศรีสุรี (แต่) ทรงเป็นผู้
 แสดงธรรมตามที่สัทมบดีพรหมพร้อมด้วยบริวาร ๑๐๐,๐๐๐ มาอาราธนาทรงตรวจ
 คูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุ ทรงระลึกถึงพระเบญจวัคคีย์ซึ่งมีอุปการะมาก เสด็จลุก
 จากอาสนะแล้วเสด็จสู่แคว้นของชนชาวกาลิ เสด็จถึงที่อยู่ของพระเบญจวัคคีย์ใน
 วันเพ็ญเดือน ๘ เมื่อจะทรงให้พรหม ๑๘ โภกิมิพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นประธาน
 ตีมอมตธรรมจึงทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ในวันแรม ๕ ค่ำ ทรงให้พระ
 เบญจวัคคีย์ทุกรูปดำรงอยู่ในอรัทธคผล ในวันนั้นเองทรงประทานโสดาปัตติผลแก่
 บสกุลบุตร รุ่งขึ้นทรงประทานอรัทธคผลให้ จากนั้นทรงให้หมู่ชน ๕๔ คนผู้เป็น
 สหายของพระยสะบรรลอรรัทธคผล รวมความว่า ครั้งนั้นพระอรหันต์เกิดขึ้นใน
 โลก ๖๑ รูป เมื่อออกพรรษาปวารณาแล้วทรงส่งภิกษุทั้งหลายไปในทิศทั้งหลาย
 ด้วยพระดำรัสว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปดังนี้เป็นต้น
 พระองค์เองเสด็จไปยังอรุเวลาเสนาณิคม ในระหว่างทาง เสด็จที่ป่าฝ้ายโปรด
 ภัททวัคคีย์กุมาร ๓๐ คนแล้วทรงประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาแล้วเสด็จไปยัง

° ดูภาคผนวก

อุรุเวลาเสนานิคม ทรงแสดงปาฏิหาริย์^๒ ๑๕๐๐ อย่างแล้วโปรดชฎิล ๓ ที่
 นื่องมีอุรุเวลกัสสปะ เป็นต้น พร้อมด้วยบริวารจำนวน ๑,๐๐๐ คน ประทับอยู่ ณ
 อุรุเวลาเสนานิคมนั่นเอง

ต่อมาชาวอังคะและชาวมคธได้มาชุมนุมกัน ณ ที่บูชาชัยของ
 อุรุเวลกัสสปะ ก็อุรุเวลกัสสปะนั้นถูกความริษยาครอบงำจึงคิดอย่างนี้ว่า ถ้าว่า
 พระมหาสมณะรูปนี้พึงแสดงปาฏิหาริย์ ในท่ามกลางสมาคมนี้ลาภสักการะของเรา
 จักเสื่อมสูญไปดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบอริยาศัยของงอุรุเวลกัสสปะที่
 เกิดขึ้นแล้วอย่างนี้จึงเสด็จไปปรับภัตตาหารบิณฑบาตจากอัครกรูทวิปแต่เช้าตรู่แล้ว
 ทรงกลับมาเสวยพระกระยาหาร ณ ที่ใกล้สระอโนดาต ในวันอุโปสถขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เดือนยี่ เวลาสายณหสมัยทรงเสด็จไปยังลังกาทวิปเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ที่เกาะ
 ลังกา ณ ด้านทิศทักษิณแห่งแม่น้ำคงคาของเกาะนั้น มีอุทยานเชื่อมหานครวันอันมี
 ความยาว ๓ โยชน์ กว้าง ๑ โยชน์ ตรงกลางเป็นสมาคมของพวกผีเสื่อน้ำ
 พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบินในอากาศนั้นแหละ ในสถานที่อันจะ เป็นที่ประดิษฐาน
 มหิยังคสตูป^๓ ซึ่งอยู่ในเบื้องบนแห่งยักษสมาคมนั้น ทรงแสดงพายุฝนและความ
 มีดมนอนธกาลยังความหวาดกลัวให้เกิดแก่ยักษ์เหล่านั้น ยักษ์เหล่านั้นถูก ความกลัว
 คุกคามแล้วได้มองหาดูไปทุกทิศด้วยความคิดว่า นี่เป็นการกระทำของใครได้เห็น
 พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประทับอยู่ท่ามกลางนภากาศขณะนั้น เห็นแล้วจึงทูลอ้อนวอน

^๒ การกระทำที่ให้เห็นเป็นอัศจรรย์ (พ. พศ., ๑๑๓) ดูภาคผนวก

^๓ ดูภาคผนวก

ถึงความไม่มีภัยแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่ยักษ์เหล่านั้นว่า ถ้าพวกเธอปรารถนาความไม่มีภัย จงให้โอกาสให้เราได้นั่ง ยักษ์ทั้งปวงเหล่านั้น ได้ถวายสถานที่ประทับแก่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับแล้วทรงปลอบโยนเหล่ายักษ์ให้หายกลัวแล้ว ทรงปลุกแผ่หนัง ณ ภาคพื้นอันยักษ์เหล่านั้นถวายแล้วจึงประทับ ก็แลครั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปลุกแผ่หนังแล้ว ยักษ์เหล่านั้นหวาดกลัวแล้วไม่สามารถที่จะ ไปยังที่อื่นจึงถอยร่นไปรวมกันอยู่ที่ริมทะเลโดยรอบ พระบรมศาสดาทรงบีคเภาะลังกานั้นด้วยการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เมื่อพวกยักษ์ไปรวมตัวกันอยู่ที่ริมทะเล โดยรอบอย่างนี้แล้ว พระบรมศาสดาประสงค์จะ เว้นสถานที่ไว้ตามสมควรอีกจึง ทรงม้วนหนังที่ทรงปลุกไปแล้วนั้น ในขณะนั้น เหล่าเทพดาได้มาชุมนุมกัน ในที่นั้น พระบรมศาสดาจึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาในที่ประชุมเทพดาเหล่านั้น การตรัสรู้ธรรมได้มีแก่เหล่าสัตว์มากมายหลายโกฏี ส่วนพวกที่ดำรงอยู่ในสภาวะ และศีลนั้นนับไม่ถ้วน อนึ่งมหาสุมนเทวบุตรบรรลุโศคาปัตติผลแล้วจึงทูล ขอบุขนิยสถานสำหรับคนที่ยอดเขาสุมนภูฏต่อพระผู้มีพระภาค พระองค์อันมหาสุมน เทวบุตรทูลขอแล้ว ทรงยกพระหัตถ์ขึ้นลูบพระเศียรได้พระ เกศธาตุแล้วจึงทรง ประทานแก่มหาสุมนเทวบุตรนั้น ครั้นประทานพระ เกศธาตุให้แล้วทรงทำ ประทักษิณลังกาทวิป ๓ ครั้ง ทรงสวดพระปริตรจัดแจงวิธีรักษาไว้ แล้วจึงเสด็จ กลับยังอรุ เวลาเสนาณิคมอีกครั้งหนึ่ง

กิมหาสุมนเทวบุตรนั้นทรงรับพระ เกศธาตุด้วยผอบแล้วได้สร้างพระสถูป อันวิจิตรด้วยรัตนะต่าง ๆ ณ สถานที่ประทับของพระบรมศาสดาขึ้นบรรจุพระ เกศ ธาตุ แล้วปิดด้วยแก้วมณีสีเขียวใต้อยู่บูชาด้วยของหอมและพวงมาลัยดอกไม้ เป็นต้น ก็ครั้งเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้ว พระสรภุเถระซึ่งเป็นอันเตวาสิกของท่านพระสารีบุตร ได้หยิบเอาพระศิวัญจิธาตุของพระตถาคตเจ้าจากจิตกาธารด้วย อิทธิฤทธิ์แล้วนำมาบรรจุไว้ ในสถูปแก้วมณีสีเขียวนั้น แล้วสร้างสถูปสูง ๑๒ ศอก

ด้วยหินซึ่งมีสีดั่งเมฆครอบไว้แล้วจากไป จากนั้นพระกุมารชื่อว่าจุฬาลงคนผู้เป็นพระ
ราชันดดาของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ^๕ ได้เห็นพระเจดีย์อันอัศจรรย์นั้นจึงมี
พระทัยเลื่อมใสยิ่ง เมื่อจะคุ้มครองพระเจดีย์นั้นจึงให้สร้างเจดีย์สูง ๓๐ ศอก
ครอบไว้ พระเจ้าทัญญูคามนีอภัย^๖ ทรงให้สร้างสุวรรณเจดีย์สูง ๘๐ ศอกครอบ

การประดิษฐานมหิยังคณสอุปได้มีมาโดยลำดับอันนับพิศทั้งหลายพึงทราบ
อย่างนี้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า

พระชินเจ้าผู้ตรัสรู้พร้อมแล้ว ด้วยพระองค์เอง ผู้ทรง
นำชาวโลกให้พ้นทุกข์ ครั้นทรมาณพวกยักษ์แล้ว
ได้พระราชทานพระ เกศธาตุ แล้วเสด็จกลับยังอรุเวลา
เสนานิคม

เรื่องการเสด็จลงภาครุ่งแรกจบบริบูรณ์

การเสด็จครั้งที่ ๒ หลังจากตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดา
เมื่อประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหาร ทอดพระเนตรเห็นนาค ๒ คน คือจุกุโฬิทรผู้
เป็นหลานกับมโหทรผู้เป็นลุงกำลังทะเลาะแย่งชิงบัลลังก์แก้วอยู่จึงทรงบาตรและ
จีวรเสด็จยังนาคทวีปในวันอุโปสถข้างแรมเดือน ๕ ประทับกลางนากาศเหนือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๕ ดูภาคผนวก

^๖ ดูภาคผนวก

สมรภูมินั้นและทรงทำที่นั่นให้มีดมนอนธกาล พระศาสดาทรงทำให้นาคเหล่านั้นผู้
 ถูกความมืดคลุ้มความได้หายตกใจแล้ว ทรงทำให้สว่างดังเดิมเพื่อทำให้พวกนาคที่
 นับถือพระองค์สามัคคีกันยิ่งขึ้น พระศาสดาจึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดคุด
 ต้นไม้ให้ผลอันเลิศ ฝ่ายนาคลูงหลานทั้ง ๒ ครั้งเลื่อมใสในพระธรรมที่ทรงแสดง
 จึงถวายบัลลังก์นั้นแก่พระตถาคต พระองค์ครั้งประทับบนบัลลังก์เสวยอาหารทิพย์
 หลังจากนั้นทรงอนุโมทนาและโปรดให้นาค ๘๐ โกฏิตั้งมั่นอยู่ในพระรัตนตรัยและ
 รักษาศีล ในที่นี้นาคราชชื่อมณีอักษิผู้เป็นลุงของนาคชื่อมโหทร ได้อาราธนาพระ
 พุทธเจ้าเสด็จยังแคว้นกัลยาณี ฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงรับนิมนต์แล้วเสด็จ
 กลับยังเชตวันมหาวิหาร พระสังคหกาจารย์กล่าวว่า

พระศาสดา ผู้เป็นจอมมุนี ผู้ทรงชนะมาร ผู้รู้ทุกสิ่ง
 ผู้มีพระปัญญาเลิศ ได้เสด็จยังนาคทวีป ทรงทรมาน
 นาคราชด้วยพระกรุณาแล้วเสด็จไปประทับ
 ณ เชตวันมหาวิหาร

การเสด็จครั้งที่ ๓ หลังตรัสรู้ได้ ๘ ปีเมื่อประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร
 ทรงดำริว่า หลังจากเราปรินิพพานคำสอนของเราจักประดิษฐานอยู่ที่เกาะลังกา
 เกาะนั้นจักมีพระอริยเจ้า ทั้งพระภิกษุ ภิกษุณี อุปาสก อุปาสิกามากมายและ
 รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสาว่าฬสตร์ พระเชี้ยวแก้ว ๑ องค์ พระทักษิณธาตุ ๑ องค์
 พระนลาฏ ๑ องค์ พระเกศธาตุ ๑ องค์จักประดิษฐาน ณ ที่นั้น จักมีสังฆาราม
 หลายพันแห่งและมีประชาชนมากมายเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ดังนี้ จึงทรงเห็นว่า
 ควรเสด็จไปยังลังกาทวีปเสร็จจากเข้าสมาบัติแล้ว ทรงเรียกพระอานนท์เถระมา
 แล้วตรัสว่า คุณก่อนอานนท์จงบอกภิกษุมหาชีณาสพ ๕๐๐ รูป ที่อยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์
 และเมืองโกถิยะให้ไปกับเราด้วย

พระอานนทเถระ ได้แจ้งแก่พระภิกษุสงฆ์แล้ว เมื่อท่านเหล่านั้นทราบแล้ว
 ถือบาตรและจีวรเข้าถวายบังคมพระศาสดาแล้วพนมมืออยู่ สระโบกขรณีอันรื่นรมย์
 ยิ่งคารคาศด้วยพืชที่เกิดในน้ำ มีบัวขาว บัวเขียว โกมุท ปทุม ปุณฑริกซึ่งมีร้อยกลีบ
 พันกลีบพร้อมทั้งดอกไม้มีนานาชนิดอันหอมยิ่ง มีบันไดสวยงามหยั่งลง ในสระซึ่งมีน้ำ
 เสมอฝั่ง มีภูมิประเทศที่ตกแต่งดีแล้ว ด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด มีต้นสาละ ต้นอ้อย
 ช้าง ต้นอโศก ต้นจำปาและต้นกาละมังซึ่งสะพรั่งด้วยดอกบาน ดอกตูมและผลมาก
 มาก ในที่นั้นนาคราชผู้มีอนุภาพมากชื่อสุนนะมีนาค ๕๐๐ นางเป็นบริวาร เสวยสิริ
 สมบัติอยู่มองเห็นพระรูปที่งดงามของพระศาสดาเกิดความโสมนัสมากจึงยกนางนาค
 อินทมาฉวีกาไว้ เป็นครุฐานะปรนนิบัติอยู่ในที่นั้นนั่นเอง

ส่วนพระศาสดาทรงเรียกสุนนาคราชซึ่งอยู่ไม่ไกลมาพร้อมบริวาร
 นาคราชรับแล้วพานาคบริวารของตนประมาณ ๖ โกฎิ ทำเป็นฉัตรกันแสงอาทิตย์
 ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงฉายพระรัศมีดังภูเขาทองต้องแสงอาทิตย์ทรงบาตร
 และจีวรเหาะขึ้นไป เหล่าพระชีवासพ ๕๐๐ รูป ถือบาตรและจีวรของตนเหาะ
 ตามขึ้นไปแวดล้อมพระศาสดา พระศาสดาประทับท่ามกลางพระชีवासพ ๕๐๐
 รูป เหล่านั้น

ครั้งนั้น นาคราชมีอีกซีกได้ถวายอาหารทิพย์มากมาย แต่พระภิกษุสงฆ์
 โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานแล้วนั่งอยู่ใกล้ ๆ พระศาสดา ทรงอนุโมทนาแล้ว
 ประทับรอยพระบาทบนภูเขาสุนนกฎิ ที่เชิงเขานี้ พระองค์ทรงพักผ่อนพระ
 อิริยาบถ จากนั้น ทรงเข้าสมบัติที่ทิมวาปีเจติย์ ผ่านดินห้วนไหวร้อยครั้งพันครั้ง
 ไปจนถึงพื้นน้ำ

ที่นั้นพระองค์ทรงมอบให้มหาเสนเทพบุตรดูแลรักษา ออกจากนั้นทรง
 เข้าสมบัติอย่างนั้นที่มหาสถูป พื้นแผ่นดินก็ห้วนไหวอย่างนั้นอีก ในที่นั้นทรงมอบ
 ให้มหาพิปาลเทพบุตรดูแลรักษา ออกจากนั้นเสด็จยังมริจวัฏฏิเจติย์พร้อมภิกษุ ๕๐๐

รูป แล้วทรงเข้าสมบัติ พื้นแผ่นดินก็หวั่นไหวเช่นกัน ในที่นั้นทรงมอบให้
 อินทเทวบุตรดูแลรักษา ออกจากนั้นทรงเข้าสมบัติที่การาคามเจดีย์ พื้นแผ่นดิน
 ก็หวั่นไหว ในที่นั้นทรงมอบให้มหาคันธเทพบุตรดูแลรักษา ออกจากนั้นทรงเข้า
 สมบัติที่มหาเจดีย์ พื้นแผ่นดินก็หวั่นไหว ในที่นั้นทรงมอบให้มหาโมสเทพบุตรดูแล
 รักษา ออกจากนั้นทรงเข้าสมบัติที่คิสิสมหาวิหารเจดีย์ พื้นแผ่นดินก็หวั่นไหว
 ในที่นั้นทรงมอบให้เมฆลาเทพธิดาดูแลรักษา ออกจากนั้นทรงเข้าสมบัติที่
 มหาวิหารเจดีย์พื้นแผ่นดินหวั่นไหว ในที่นั้นทรงมอบให้มหินทเทวบุตรดูแลรักษา
 ออกจากนั้น พร้อมภิกษุสงฆ์ชีนาสพ ๕๐๐ รูปเข้านิโรธสมบัติด้วยพระดำริว่า
 เจดีย์เสมอด้วยโกฏสบรรพตอันรื่นรมย์ จักตั้งอยู่ที่ระพังหินชื่อวราหะในที่สุด
 แห่งแอ่งน้ำชื่อเสรุณ เบื้องขวาแห่งแม่น้ำคงคา พื้นแผ่นดินเป็นเหมือนจักรของ
 นายช่างหม้อที่ถูกทำให้หมุน เป็นเหมือนเสียงคำรามของพญาช้างตกมัน
 เป็นเหมือนเครื่องบีบอ้อย ดังกัมปนาทหลายร้อยหลายพันครั้ง จนทั่วคงคาทวีป

ออกจากนั้นประทับยืนอยู่บนฝ่ามือของสุนนาคราช จากนั้นนาคราชจึง
 เก็บดอกไม้บูชาพระศาสดา มองดูอยู่หลายครั้ง เขาทูลถามว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ข้าพระองค์จะพึงทำสิ่งใด พระศาสดาตรัสว่าขอให้ท่านจงรักษาสถานที่นี้ไว้ เขา
 ฟังพระคำรัสนั้นแล้วกราบทูลว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์รักษาคันธกุฎี
 ของพระองค์อยู่ ได้เห็นพระรูปอันงดงามวิจิตรด้วยลักษณะย่อย ๘๐ ประการ^๖
 และลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ^๗ ซึ่งจัดเป็นทิสสนานุตตริยะะ^๘ ได้ฟังพระธรรม
 อันไพเราะซึ่งจัดเป็นสวานานุตตริยะะ^๙ อันสามารถนำหมู่สัตว์พื้นสังสารวัฏฏ์^{๑๐}

^๖ คุณาคพนวก

^๗ คุณาคพนวก

^๘ คุณาคพนวก

^๙ คุณาคพนวก

^{๑๐} คุณาคพนวก

ของพระองค์ผู้แสดงธรรมอันงดงามด้วยมรรคมืองค์ ๘ ประการ เปล่งพระสุรเสียง
 คัจฉเสียงแห่งพรหมคัจฉีหะหนุ่มบรรลือลีลนาค และเหมือนเมฆฝนคำราม เหมือน
 เทวดาให้ช่อรัตนชาติส่งกลิ่นหอม ได้เห็นพระอสีติมหาสาวกมีพระสารีบุตรและ
 พระโมคคัลลานะผู้มีปัญญาเฉียบแหลมเป็นต้น ข้าพระองค์ประสงค์จะอยู่ ในที่นั้น
 ไม่สามารถที่จะอยู่ในที่อื่น ที่ไม่มีพระองค์ได้

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพึงวาจาฉนั้นแล้วตรัสว่า นาคราช นี้เป็นที่อยู่
 ของท่านซึ่งท่านอยู่มานานแล้ว พระบรมสารีริกธาตุของพระกกุสันธพุทธเจ้า ก็อยู่
 ที่นี้ ในครั้งนั้นท่านเป็นนาคราชชื่อ ธรรมิทธะรักษาพระบรมสารีริกธาตุนั้นบูชาด้วย
 ของหอมและดอกไม้อยู่มาช้านาน พระบรมสารีริกธาตุของพระโกนาคมพุทธเจ้า
 ก็อยู่ที่นี้ ในครั้งนั้น ท่านเป็นชยเสนเทพบุตรรักษาพระบรมสารีริกธาตุนั้นบูชาด้วย
 ของหอมและดอกไม้อยู่มาช้านาน พระบรมสารีริกธาตุของพระกัสสปพุทธเจ้าก็อยู่
 ในที่นี้ ในครั้งนั้น ท่านเป็นนาคราชชื่อ ทิมสาละรักษาพระบรมสารีริกธาตุเอาของ
 หอมและดอกไม้เป็นต้นบูชา อยู่ในที่นี้มาช้านาน ก็เมื่อเราปรินิพพาน พระเจ้า
 กากกัณณดิศสสะจักให้ประดิษฐานพระนลาฏของเราไว้ ณ ที่นี้ เพราะฉะนั้น ท่านจง
 รักษาที่นี้ไว้ ดังนี้แล้วให้พญานาคสมาทานเบญจศีล ส่วนพระองค์พร้อมพระสงฆ์
 มหาชีณสห ๕๐๐ รูป ทาบทักษิณพระเจดีย์แล้วตรัสว่า ท่านอย่าได้ประมาทแล้ว
 เหาะไปยังเขตวันมหาวิหาร

ส่วนนางนาคมาณวิกา มาถวายเป็นภรรยาของพระศาสดาแล้วยืนอยู่ ณ ที่ใกล้กราบ
 ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุตรของข้าพระองค์ชื่อ สุมณะ อยู่ที่ไหน พระศาสดา
 ตรัสตอบว่า บุตรของท่านพานานาคประมาณ ๖ โภกฏีไปรักษาพระบรมสารีริกธาตุ
 อยู่ที่ตระพังหินช่อวราหะใกล้แอ่งน้ำชื่อ เสรุ เบื้องขวาแม่น้ำใหญ่ในลังกาทวีป นาง
 นาคมาณวิกา กล่าวว่ ข้าพเจ้าจักไปหาบุตรดังนี้แล้วพานาคบริวาร ๑๖,๐๐๐ ไป
 ถวายเป็นภรรยาของพระศาสดาแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตั้งแต่นี้ไป คงจะพบ
 พระองค์ได้ยาก ขอได้โปรดยกโทษแก่หม่อมฉันเถิด เมื่อขอโทษแล้ว พานาคสมบัติ

ไปยังที่อยู่ของสุนนาคราช เสวยอิสริยยสมบัติ คุณแลรักษาอยู่ในที่นั้นตลอดกาลนาน

พระศาสดา ผู้มีปัญญามาก ผู้มีศรัทธามั่นคง ผู้มีความ
 แก่กล้ามาก ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีกำลังคือ
 ญาณมาก ผู้ประดับด้วยคุณอันยิ่งใหญ่ได้เสด็จยัง เกาะ
 ลังกา พระองค์ทรงมีพระเมตตาต่อหมู่สัตว์จึงทรง
 เสด็จยังนาคทวีป หลังจากนั้น เสด็จกลับยัง
 เขตวันมทาวีหาร พระบรมศาสดา ผู้ทรงเป็นอิสระ
 จากอาสวะทั้งปวง ผู้ทรงประทานพระธรรมเป็นทาน
 มีความเบิกบานพระทัยอย่างยิ่ง ผู้อบรมสั่งสอนสัตว์
 โลกทุกหมู่เหล่า ผู้ทรงไว้ซึ่งคุณอันเลิศ ผู้บำเพ็ญ
 ประโยชน์แก่หมู่สัตว์ ผู้ทรงมีทศนะอันไพบูรณ์ได้เสด็จ
 ยังนาคทวีปอีกครั้ง

เรื่องการเสด็จลังกาครั้งที่ ๓ จบบริบูรณ์

ปริเฉทที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องการเสด็จมาของพระตถาคตในคัมภีร์ธาคูวังสะ
 อันข้าพเจ้ารจนมาแล้ว เพื่อยังอริยชนให้เลื่อมใส

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จบลงแล้วด้วยประการฉะนี้

ก็พระบรมศาสดาทรงแสดงพระปริยัติธรรม กล่าวคือพระไตรปิฎกตลอด ๔๕ พรรษา ทรงถอนเวไนยสัตว์ออกจากสังสารวัฏฏ์ด้วยอำนาจอริยมรรค ๔ อริยผล ๔ แล้วประดิษฐานไว้ในทางแห่งพระนิพพาน ทรงเข้าไปอาศัยพระนคร เวสาลี ประทับอยู่ที่ปาวาลเจดีย์ มารอาหารณาแล้วเพื่อการเสด็จปรินิพพาน ทรงมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงปลงพระชนมายุสังขาร พระอาณนัทธานั้นที่ทราบความที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปลงพระชนมายุสังขาร ไม่มีภิกษุรูปอื่นรู้ เพราะฉะนั้นท่าน พระอาณนัทธจึงคิดว่า เราจักให้ภิกษุทั้งหลายได้ทราบจึงไปยังพระเชตวันมหาวิหาร ให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงประชุมกันแล้วได้กล่าวว่าข้าแต่ภิกษุทั้งหลาย จากนั้นไปอีก ๓ เดือน พระตถาคตเจ้าจักปรินิพพาน ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้พร้อมเพรียงกันใน โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ จงเป็นผู้ปลื้มใจอยู่แต่เพียงผู้เดียว ท่านทั้งหลาย อย่าวิวาทกัน จงยังไตรสิกขาให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ดังนี้ วันรุ่งขึ้น จึงเสด็จเข้าไปนิพพานในนครเวสาลีกลับจากนิพพานแล้ว ได้ไปยังภัณฑุคาม ออกจากภัณฑุคามแล้วได้ไปยังเมืองหัตถิกคาม ออกจากหัตถิกคามได้ไปยังอัมพุคาม ออกจากอัมพุคามไปยังขัมพุคาม ออกจากขัมพุคามไปยังนิโครธคาม ออกจาก นิโครธคามได้ไปยังโกคนคร ออกจากโกคนครได้ไปยังปาวานคร ออกจาก ปาวานครไปยังกุสินารานคร ที่กุสินารานครนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ระหว่างต้นสาละทั้งสองเรียกพระอาณนัทธว่า คุณอนานนัทธ เธอจงตั้งเตียง หันศีรษะไปทางทิศอุดร เราอ่อนเพลียเหลือเกินต้องการนอนพัก ท่านพระอาณนัทธ เถระได้ฟังพระดำรัสดังนั้นแล้ว จึงได้ตั้งเตียงหันศีรษะไปทางทิศอุดรแล้วปูลาดผ้า สังกมาฏีโดยทบเป็น ๔ ชั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเสด็จไสยาสน์ซึ่งเป็น พุทธไสยาสน์ที่ทรงลุกขึ้นอีกมาตลอด ๔๕ พรรษา ครั้งนี้ทรงไสยาสน์ตะแคงข้าง ขวา ทรงมีสติสัมปชัญญะ ตั้งสัญญาในพระทัยว่า จักไม่ลุกขึ้นอีก แล้วสำเร็จ สิทไสยาสน์

พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อครั้งที่พระองค์ยังท่องเที่ยวไปใน
ภพตลอดกาลนาน ทรงมีพระกรุณาในหมู่สัตว์อย่างหา

ประมาณมิได้ ครั้นทรงบำเพ็ญบารมีเป็นอเนกประการทรง
 บำเพ็ญประโยชน์แก่สัตว์โลกอยู่ แม้พระทศพลพระองค์นั้น
 มีความปรารถนาในภพชาติสิ้นไปแล้ว บัดนี้ทรงไสยาสน์
 อยู่ระหว่างต้นสาละทั้งคู่ พระตถาคตเจ้าทรงทำสัญญาใน
 การไม่ลุกขึ้น มีอิทธิฤทธิ์ ได้เสด็จอยู่เบื้องหน้าแห่งมาร

ขณะนั้น ต้นสาละทั้งคู่ได้ผลิดอกเบ่งบานเฉพาะต้นสาละทั้งคู่นี้เท่านั้นก็
 หามิได้ ที่แท้แล แม้ต้นสาละในหมีนโลกธาตุจักรวาลก็ผลิดอกเบ่งบานแล้วและจะ
 ผลิดอกเบ่งบานเฉพาะต้นสาละเท่านั้น ก็หามิได้ ที่แท้รุกขชาติทุกชนิดทั้งหมดทั้ง
 ที่เป็นไม้ดอกและไม้ผลย่อมผลิดอกผลิผล พทุมชาติที่เกิดในน้ำก็ตาม เกิดบนบก
 ก็ตามล้วนผลิดอกเบ่งบานแล้ว ดอกและผลที่ควรจะเกิดที่ลำต้นก็ออกดอกผลิผลที่
 ลำต้น ที่ควรจะออกดอกผลิผลที่กิ่งก็ออกดอกผลิผลที่กิ่ง ที่ควรออกดอกผลิ
 ผลที่เคลือเถาว์ก็ออกดอกผลิผลที่เครือเถาว์ ห้อยย้อยลงจากอากาศ ที่เป็น
 เมล็ดร่วงหล่นอยู่ ก็ซาแรกพื้นดินขึ้นผลิดอกเบ่งบานสะพรั่งตั้งแต่พื้นดินจนถึง
 พรหมโลกทั่วทั้งหมีนจักรวาล ประหนึ่งว่าคลุมด้วยพวงมาลัยดอกไม้ติดกันเป็นพิศ

เหล่าเทพยดาก็ได้โปรยดอกมณฑารพดอกแคฝอย ดอกทองกลาง และ
 ผงแห่งแก่นจันทร์แดงอันเป็นทิพย์ลงจากอากาศ ทิพยดุริยางค์และทิพยสังคีต
 ก็บรรเลงบรรลืออยู่ในอากาศ ความอัศจรรย์เป็นอเนกได้มีแล้ว

เมื่อความพิเศษแห่งการบูชาเป็นไปอยู่อย่างนี้ ในปฐมยาม ทรงโปรด
 สุกตพปริพาชก ในมัชฌิมยามทรงสอนเทวดาในหมีนโลกธาตุ ในช่วงต้นของปัจฉิม
 ยามทรงสั่งสอนพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีพระอนุรุทธะเป็นประธาน ในช่วงปลายปัจฉิมยาม

ทรงเข้าปฐมฌาน^{๑๑} ออกจากปฐมฌานแล้วเข้าทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน
 ออกจากจตุตถฌานแล้วเข้าอากาสำนัญจายตนฌาน วิญญานัญจายตนฌาน
 อากิญจัญญายตนฌานแล้วเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ออกจาก
 เนวสัญญานาสัญญายตนฌานแล้วเข้านิโรธสมาบัติ ออกจากนิโรธสมาบัติ ทรงเข้า
 ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌานและจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้วเสด็จ
 ปรีนิพพานด้วยอนุภาชิเสสนิพพานธาตุ ในลำดับแห่งฌานนั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงทำลายความมืด
 ใหญ่คือโมหะซึ่งอาศัยอยู่ในหทัยของเหล่าสัตว์ ให้เหือด
 แห่งไป ทรงมีพระทัยรุ่งเรืองโชคนากการ อนุเคราะห์
 สัตว์โลก ทรงบำเพ็ญประโยชน์เป็นอันมากซึ่งเกื้อกูล
 แก่สัตว์โลกตลอด ๔๕ พรรษา เสด็จปรีนิพพานแล้ว
 เหมือนกองเพลิงใหญ่ดับแล้วในบัดนี้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จปรีนิพพานแล้วด้วยอาการอย่างนี้
 วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตรางแก้ว เท้าสรีระของพระตถาคต เอาผ้าฝ้ายขาว
 บริสุทธิ์พันสรีระของพระตถาคตเจ้า บรรจุลงในรางแก้วแล้วหล่อด้วยน้ำมันหอม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๑} ดูภาคผนวก

แล้วครอบด้วยรางวัลอีกอันหนึ่ง (จากนั้น) เนรมิตจิตกาธารด้วยไม้หอมทุกชนิด เทพยดาโดยส่วนมาก ถือเอาหม้อที่บรรจุจันทน์แดง มาวางลงที่จิตกาธาร พวก มัลลษัตริย์ไม่สามารถคิดไฟได้ เพราะเหตุไร เพราะท่านพระมหากัสสปเถระ เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของเหล่าเทพยดาเป็นจำนวนมาก ที่จริง ชื่อว่าประมาณ แห่งสัตว์ ผู้ถวายทานแก่พระเถระแล้วบังเกิดในสวรรค์นั้นนับไม่ถ้วน

เพราะฉะนั้น เหล่าเทพยดา เมื่อไม่เห็น พระเถระผู้เข้าถึงตระกูล ของตน ในสมาคมนั้นจึงมองหาด้วยคิดว่าพระมหากัสสปเถระของเราอยู่ ณ ที่ไหน รู้แล้วว่า พระเถระพร้อมด้วยภิกษุอีก ๕๐๐ รูปผู้เป็นบริวารของตนกำลังเดินทาง มาจึงพากันอธิษฐานว่า พระเถระยังมาไม่ถึงที่นี่ตราบใด จิตกาธารจะยังไม่คิดไฟ ลูกโพลงอยู่ตราบนั้น ในกาลนั้นพระเถระพร้อมด้วยภิกษุบริวารประมาณ ๕๐๐ รูป ผู้สมทานธุดงค์วัตร ๑๓ โดยส่วนมากเดินทางมาถึงแล้วทำประทักษิณจิตกาธาร ๓ ครั้งแล้วหยุดยั้งทางเบื้องพระบาทจึงอธิษฐานเพื่อจับพระบาทแล้วถวายบังคม ด้วย วาจาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ทอดทิ้งแล้วจาเดิมแต่กาลที่ตั้งความปรารถนาที่แทบบาทมูลของพระปทุมุตตระพระบรมศาสดา ในที่สุดแห่งแสนกัปแต่ กัททกัปนี้ มาเข้าเฝ้าพระองค์แล้ว บัดนี้เป็น การเห็นครั้งสุดท้ายของข้าพระองค์ คั้งนี้แล้วได้ถวายบังคม ในขณะที่นั้น จิตกาธารได้คิดไฟลูกโพลงขึ้นเอง

อนึ่งสระของพระผู้มีพระภาคเจ้าคือผิวน้ำหนึ่ง หนึ่ง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไหม้ไปจนหมดสิ้น เหลือเพียงพระบรมธาตุนั้นเช่นกับด้วยกองแก้ว มุกดา อันมีลักษณะ เหมือนดอกมะลิคุ่ม

จากนั้นอีก ๑ สัปดาห์ เมื่อพวกเจ้ามัลลราชบุตรแห่งเมืองกุสินาราดับ จิตกาธารแล้วด้วยน้ำหอม จากนั้นจึงเก็บพระบรมสารีริกธาตุของพระศัพลบรรจุ ไว้ในผอบทองแล้วประดิษฐานไว้ในสัณฐาคารในพระนครของตนแล้วจัดการ อารักขาด้วยกรงเหล็กแล้วแวดล้อมด้วยปราการแห่งพลธนู จากนั้นจึงทำ

การสักการะด้วยการพ้อน การขับและการประโคมและด้วยการบูชาด้วยดอกไม้
ของหอมและเครื่องลูบไล้ตลอด ๗ วัน

จากนั้น เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูทรงทราบว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ปรินิพพานแล้วจึงรับสั่งให้ส่งราชสาส์นไปยังเมืองกุสินาราของเจ้ามัลละว่าแม้เรา
ก็เป็นกษัตริย์เหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้า เราจะสร้างพระสถูปบรรจุ
พระบรมสารีริกธาตุของพระศาสดา ด้วยอุบายนั้นเจ้าลิจฉวีแม้ในเมืองเวสาลี
เจ้าศากยะในเมืองกบิลพัสดุ์ เจ้าถูละในเมืองอัลลกะปปะ เจ้าโกถิยะในเมือง
รามคาม พราหมณ์ในเมืองเวฏฐทีปกะและเจ้านครในเมืองปาวา ก็ส่งสาส์นไป
เช่นเดียวกัน เจ้านครทั้งหมดร่วมมือกันวิวาทกับเจ้ามัลละแห่งเมืองกุสินารา แต่
มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อโทณะ เป็นอาจารย์ของเจ้าผู้ครองนครเหล่านั้น ห้ามไว้ว่า
ท่านทั้งหลาย อย่าทะเลาะวิวาทกัน เพราะการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระผู้
มีพระภาคเจ้าผู้ทรงเปี่ยมด้วยความอดทน ความเมตตาและความเอื้อเฟื้อ ไม่
สมควรเลย ดังนี้ เมื่อระงับการทะเลาะวิวาทได้ โทณะพราหมณ์เอาทะนานทอง
แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่ากัน มอบให้เจ้าผู้ครองนครเหล่านั้น

เมื่อเจ้าผู้ครองนครเหล่านั้นได้ส่วนแบ่งของตนไปก็ให้สร้างเจดีย์แล้ว
บูชาอย่างยิ่งใหญ่ พระบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงปัญญามี ๘
ทะนานใหญ่ แบ่งเป็นทะนานเล็กได้ ๑๒๘ ทะนาน

ก็พระศาสดาทรงถือปฏิสนธิในครรภ์พระมารดาในวันเพ็ญเดือน ๘
ประสูติจากพระครรภ์ในวันเพ็ญเดือน ๖ เสด็จออกบรรพชาในวันเพ็ญเดือน ๘
ตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือน ๖ แสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตรและทำยมกปาฏิหาริย์

ในวันเพ็ญเดือน ๘ เสด็จลงจากเทวโลก ในวันเพ็ญเดือน ๑๑^{๑๓} แล้วปรินิพพาน
ในวันเพ็ญเดือน ๘ พระเถระ ๒ รูปคือท่านพระมหากัสสปะและท่านพระนรุทธะได้
แบ่งพระบรมสารีริกธาตุมอบให้ ดังนี้ท่านจึงกล่าวว่า

พระศาสดาพระองค์ใด ผู้ทำความเพียรอันทำได้โดย
ยาก ทรงบำเพ็ญพระบารมี มาหลายภพชาติเพื่อ
บรรลुพระโพธิญาณอันประเสริฐ ได้ถอนขึ้นแล้วซึ่งหมู่
สัตว์ผู้เวียนว่ายอยู่ในภพอันกำหนดไม่ได้ด้วยอสงไขย
แล้วยกขึ้นสู่พระอริยมรรค พระองค์ได้บรรลुทางอัน
เกษม อมตะและสงบเย็น พระศาสดาพระองค์นั้น
เมื่อทรงพระชนม์อยู่ได้บำเพ็ญประโยชน์อันเลิศ มีพระ
ทัยหมดจด บัดนี้ได้ปรินิพพานแล้วเหลือไว้แต่พระธรรม
คำสอนและพระบรมสารีริกธาตุเพื่อประโยชน์แก่หมู่สัตว์

ปริเฉทที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องการปรินิพพานของพระตถาคตในคัมภีร์
ธาตุวิงสะอันข้าพเจ้ารจนมาแล้วเพื่อยังอริยชนให้เลื่อมใส

ศูนย์วิทยพัชยากร
จบลงแล้วด้วยประการฉะนี้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๓} คุภาคผนวก

ก็ครั้งเมื่อโทณพราหมณ์แบ่งพระธาตุให้ไป พระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดาอยู่ในส่วนของมัลลกษัตริย์แห่งเมืองกุสินารานคร พระมหากัสสปเถระเข้าไปหามัลลกษัตริย์เหล่านั้นแล้วกล่าวว่า พระนลาฏบรมสารีริกธาตุอยู่ในส่วนของท่าน เรามารับพระบรมสารีริกธาตุส่วนนั้น แท้จริง พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อครั้งยังทรงพระชนม์อยู่ ได้ทรงอนุญาตพระนลาฏบรมสารีริกธาตุให้แก่ชาวเกาะลังกา เพราะฉะนั้น พวกท่านจงให้พระบรมสารีริกธาตุส่วนพระนลาฏนั้นแก่อาตมาภาพเถิด

พวกเจ้ามัลลกษัตริย์สดับค้ำนั้นแล้วตรัสว่า ท่านผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น จงรับพระบรมสารีริกธาตุไปเถิด ได้ถวายแก่พระมหากัสสปเถระ พระมหากัสสปเถระจึงให้ราชบุรุษไปเรียนเชิญพระอานนทเถระผู้เป็นสัทธวิहारิกของตนมาแล้ว มอบพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแก่พระเถระแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่ากากวัณตีสสมหาราชจะทรงให้สร้างเจดีย์และสังฆาราม ในเบื้องบนแห่งตะพังหินชื่อวราหะซึ่งอยู่ในที่สุดแห่งสระน้ำชื่อเสรุ ด้านข้างทางทิศทักษิณของแม่น้ำใหญ่ที่เกาะลังกาเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ ท่านจงรับเอาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแล้วเข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองเวสาลี ประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุนี้ ในพระคันธกุฎีที่พระบรมศาสดาเคยประทับอยู่ในกุฎาคารศาลาที่มหาวันวิหารแล้วทำการบูชาพระนลาฏธาตุบรมสารีริกธาตุ เมื่อพระอานนทเถระปลงอายุสังขาร กำลังจะปรินิพพานได้กล่าวธาตุวงศ์แก่พระจันทคุตตเถระผู้เป็นสัทธวิहारิกของตนแล้วตักเตือน เธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท แล้วมอบพระนลาฏบรมสารีริกธาตุไว้แก่พระเถระแล้วปรินิพพาน ด้วยอนุภาติเสสนิพพานธาตุ

พระสาวกนามว่าอานันทะ ผู้ควรบูชา ผู้เป็นพระอุปัฏฐาก
ของพระบรมศาสดา ผู้แตกฉานในปฏิสัมภิตา ๔^{๙๙} ได้รับ

^{๙๙} ดูภาคผนวก

เอาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ มารักษามหาธาตุที่
มหาวิหาร

พระจันทคุตตเถระผู้เป็นสังฆวิหาริกของท่านพระอานนท์เถระนั้น ได้รับ
เอาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแล้วเหาะไป นำพระนลาฏบรมสารีริกธาตุมาบรรจุ
ไว้ยังพระคันธกุฎีที่พระทศพลเคยประทับอยู่ ณ เขตวันมหาวิหารใกล้พระนครสาวัตถี
แล้วทำการบูชาอยู่ตลอดกาลนาน พระจันทคุตตเถระนั้น เมื่อท่านปลงอายุสังขาร
กำลังจะปรินิพพานอยู่ จึงได้ให้บุคคลไปเรียนเชิญท่านพระภัททเสนเถระ ผู้เป็น
สังฆวิหาริกของตนแล้วมอบพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแก่พระเถระแล้วกล่าวอบรม
พร่ำสอนธาตุวงศ์แล้วจึงปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ

พระจันทคุตตเถระ ผู้มีปัญญามาก ได้อภิญญา ๖
เป็นผู้แก่กล้า ประดิษฐานพระนลาฏธาตุบรม
สารีริกธาตุในพระเขตวันอันรื่นรมย์แล้ว ได้บูชา
รักษาไว้

ท่านพระภัททเสนเถระ ผู้เป็นศิษย์ของท่านพระจันทคุตตเถระนั้นได้
อาราธนาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแล้ว เหาะไปทางอากาศ ประดิษฐานพระ
นลาฏธาตุไว้ในพระคันธกุฎี ที่พระบรมศาสดาเคยประทับอยู่ในมหาวิหาร ที่ป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน อันเป็นสถานที่ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับนั่งประกาศ
ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ได้อยู่บูชารักษาดูแลตลอดกาลนานด้วยของหอมและดอกไม้
เป็นต้น ท่านพระภัททเสนเถระ เมื่อกำลังจะปรินิพพาน ได้มอบพระนลาฏบรม
สารีริกธาตุแก่พระชยเสนเถระผู้เป็นสังฆวิหาริกของตนได้บอกเรื่องธาตุวงศ์แล้ว
จึงปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ

พระมหาเถระนามว่าภททเสน ทำกิจที่ควรทำสำเร็จ
แล้ว ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ประดิษฐานพระนลาฏ
บรมสารีริกธาตุ ไว้ที่อสิปตนมฤคทายวันมหาวิหาร
กราบไหว้บูชารักษาแล้วจึงถึงปรินิพพานไป

ก็ท่านพระชยเสนเถระนั้น อาราธนาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุนั้นไป
ประดิษฐานไว้ที่พระคันธกุฎีซึ่งเป็นสถานที่อันพระบรมศาสดาเคยประทับอยู่ในเวฬุวัน
มหาวิหารแล้ว บูชาด้วยของหอมและพวงมาลัยเป็นต้นอยู่แล้วสิ้นกาลนาน เมื่อท่าน
กำลังจะปรินิพพาน ได้มอบพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแก่ท่านพระมหาสังมรักจิตเถระ
ผู้เป็นสังฆวิहारิกของตน พร้อมกับบอกเรื่องธาตุวงสะแล้วจึงปรินิพพานด้วย
อนุปาติเสสนิพพานธาตุ

ท่านพระชยเสนเถระ ซึ่งเป็นพระมหามุนี ได้อาราธนา
พระนลาฏบรมสารีริกธาตุ มาบรรจุไว้ที่พระเวฬุวันมหา
วิหาร อันเป็นรมณียสถาน แล้วจัดพิธีบูชา อันเป็นที่
อิมเอิบใจอยู่

ก็ท่านพระมหาสังมรักจิตเถระนั้นอาราธนาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
เทาะเข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองโกสัมพี ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ในพระ
คันธกุฎีที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในโมลิตารามซึ่งเศรษฐีชาวเมืองโกสัมพีให้
สร้างถวายไว้แล้ว ได้จัดพิธีบูชาด้วยของหอมและพวงมาลัยเป็นต้นอยู่แล้วตลอด
กาลนาน พระเถระม้านั้น เมื่อกำลังจะปรินิพพาน ได้เรียกพระมหาเทวเถระ
ผู้เป็นสังฆวิहारิกของตนมาบอกเรื่องธาตุวงสะแล้วกล่าวตักเตือนว่า เธอจงเป็นผู้
ไม่ประมาทเถิดดังนี้แล้วจึงปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ

พระเถระนามว่า สัมภักขิตะ ผู้มีชื่อเสียงปรากฏดี
แล้วเหมือนจันทร์เพ็ญกลางนภา ฉะนั้น ประดิษฐาน
พระนลาฏบรมสารีริกธาตุไว้ในโหมลิตารามแล้ว จัดพิธี
บูชาอันเป็นที่อัมเอบใจ

พระมหาเทวเถระผู้เป็นลัทธิวิหาริกของพระเถระนั้นอาราธนาพระ
นลาฏบรมสารีริกธาตุเหาะมาแล้วจึงลงจากอากาศนั่งอยู่ที่ควางไม้สาละต้นใหญ่แห่ง
หนึ่งที่ชอกเขาชื่อกุกกุฏบรรพต ในชนบทชื่อว่าหัตถโกฏฐะในเวลาที่ราชบุโรหิตเป็นต้น
ยกเศวตฉัตรในมหาคามแก่อุปราชนามว่า มหานครเป็นผู้เป็นพระกนิษฐภคินีของพระ
เจ้าเทวานัมปิยติสสะ ในสมัยนั้นอุปราชชื่อมหากาลพร้อมด้วยบุตรและภรรยาของตน
ให้ถือดอกไม้และของหอมและผงเครื่องลูบไล้ ธงชัย และธงแผ่นผ้ามาแวดล้อมพระ
นลาฏบรมสารีริกธาตุจัดพิธีบูชาอันยิ่งใหญ่ ถึงวันละ ๓ ครั้ง อยู่ตลอดเวลายาวนาน
พระฉัพพัคคังสีได้เปล่งออกจากพระนลาฏบรมสารีริกธาตุในวันรักษาอุโบสถจำนวน
๘ วันต่อเดือน

ในสมัยนั้น ประเทศนั้นเป็นราวกะว่ากาลที่พระพุทธเจ้ายังทรงมี
พระชนม์ชีพอยู่ แม้มนุษย์ทั้งผู้ที่อยู่ในชนบทย่อมสมทานศีลทั้งหลายในสำนักของ
พระเถระ ย่อมอยู่จารักษาอุโบสถศีล ย่อมถวายทาน ย่อมทำการบูชาอย่างยิ่งใหญ่
แก่พระเจดีย์ สมัยต่อมา มหาอุปราชผู้อยู่ในมหาคามนั้นให้ตักลองร้องข่าวไปว่า
ผู้ใดถือครองพระบรมสารีริกธาตุแห่งพระศัพทผลของเรา จงมาในที่นี้ เราจักให้
สมบัติอันยิ่งใหญ่แก่ผู้นั้น ในกาลนั้น กุฎุมพีชื่อว่ามหากาลคิดว่าเราจักเข้าเฝ้าพระ
ราชาจึงถือเครื่องบรรณาการอันสมควรแก่พระราชานั้น ยืนอยู่ที่ประตูวังแล้วส่งข่าว
สาส์นไป พระอุปราชาให้เบิกมหากาลกุฎุมพีเข้ามาเฝ้า มหากาลกุฎุมพีนั้นเข้า
เฝ้าถวายบังคมแล้วยืนอยู่ พระราชาให้เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังรับเครื่อง
บรรณาการนั้นแล้วตรัสถามว่า คุณก่อนมหากาลกุฎุมพี ผู้เป็นลุง ในชนบทของท่านมี
พระบรมสารีริกธาตุของพระบรมศาสดาของพวกเราหรือ มหากาลกุฎุมพีสดับพระ

ราชดำรัสแล้วจึงทูลว่า ขอเดชะ มีอยู่พระพุทธเจ้าข้าพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
 ของพระบรมศาสดาซึ่งมีความผ่องใสเสมอด้วยแ่วนมีอยู่ในสำนักของพระผู้เป็นเจ้า
 ผู้เป็นกัลปกะของข้าพระองค์ พระนลาฏบรมสารีริกธาตุนั้น บ่อมเปล่งพระ
 ฉัพพรรณรังสีสว่างไสวราวกะในเวลาที่มิทินกร ๑,๐๐๐ ดวงและจันทร์เพ็ญ ๑,๐๐๐
 ดวง โคจรผ่านไปบนอากาศ ฉะนั้น ชนบทนั้นได้เป็นราวะว่ากาลเป็นที่เสด็จ
 อุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า สรีรกายทุกส่วนของพระราชผู้สดับถ้อยคำของกุกุมพินัน
 นั้นแหละบ่อมอิมเอบด้วยปีติ ๕ อย่าง พระราชาเกิดความโสมนัสเหลือประมาณ
 รับสั่งว่าพวกท่านจงให้ทหาปณะ ๑๐๐,๐๐๐ รถที่เทียมด้วยม้าสินธพ ๔ ตัวหนึ่งคัน
 ม้าอัสตรที่ฝึกดีแล้วพร้อมด้วยเครื่องสุวรรณาลังการ ๑ ตัว ที่นำอันอุดมด้วยสมบุรณ์
 ด้วยน้ำ ๑ แพลงพร้อมด้วยทาสีอีก ๕๐๐ คนแก่มหากาลกุกุมพินันผู้เป็นลุงของเรา
 นอกจากนี้ ยังพระราชทานประสาทให้อีก ๑ หลัง พระราชานั้นได้พระราชทาน
 สิ่งของมีประมาณเท่านั้นแก่มหากาลกุกุมพินัน ในวันนั้นนั้นเองทรงให้มหาดเล็กรักษา
 วังเที่ยวตีกลองป่าวร้องไปทั่วพระนครแล้วทรงขึ้นราชยานคือ ช้าง ม้าและ
 รถเทียมม้าโดยให้กุกุมพินันเป็นมัคคุเทศก์ เสด็จถึงหัตถโณฏฐชนบทโดยลำดับ ทรงให้
 ตั้งค่ายพักแรมในภูมิประเทศอันเป็นรมณีสถาน มีหมู่อำมาตย์ห้อมล้อมโดยขบวน
 เกียรติยศแล้วได้พามหากาลกุกุมพินันเข้าไปถึงที่อยู่ของพระเถระ นมัสการแล้วยืนอยู่
 ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง เหล่าอำมาตย์ที่เหลือและมหากาลกุกุมพินันนมัสการพระเถระแล้ว
 ยืนอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง พระราชานั้นนมัสการพระเถระแล้วตรัสทักทายพระ
 เถระด้วยถ้อยคำอันน่ายินดีพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ อาสนะอันควรข้างหนึ่ง
 และได้ทำปฏิสันถาร แม้พระมหาเถระก็กล่าวสัมโมทนียกถาแล้วทูลว่าข้าแต่
 มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาแล้ว ณ ที่นี้ เพราะเหตุอะไร ขอพระองค์จงตรัสบอก
 เหตุแห่งการเสด็จมาในที่นี้แก่อาตมภาพเถิด พระราชาตรัสว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
 ได้ข่าวว่า ท่านมีพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้าของพวกเรา
 ข้าพเจ้ามาแล้วด้วยคิดว่าเราจักถวายบังคมพระนลาฏบรมสารีริกธาตุนั้น พระเถระ
 ถวายพระพรว่า ข้าแต่มหาบพิตร กุศลกรรมอันเจริญอันท่านกระทำแล้วจึงเปิด
 ประตูแห่งซุ้มพระบรมสารีริกธาตุแล้วถวายพระพรว่าข้าแต่มหาบพิตร

พระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เป็นสิ่งที่ได้มาโดยลำบากอย่างยิ่ง พระราชาทรงสนานด้วยสุคันโททก ๑๘ กระออม ประดับด้วยวิภูสิตาลังการทั้งปวง ทำผ้าห่มเจวียงข้างหนึ่ง บินประคองอัญชลิตถวายนมัสการอยู่ พระวรกายทั่วสรรพางค์เป็นพระวรกายอันปิติซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ แม้ชานไปทั่วแล้ว พระราชาตรัสคาถาเหล่านี้ ด้วยกำลังแห่งปิติว่า

ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า ข้าพระองค์ ขอนอบน้อมถวาย
 บังคมพระบาทซึ่งมีพื้นพระบาท อันประดับด้วยจักรที่
 ดงงามของพระองค์ เมื่อพระนรทเวะ อันข้าพระองค์
 ถวายบังคมแล้ว ขอพระองค์ได้โปรดประทานอมต-
 ธรรมเถิด ข้าแต่พระโลกนาถเจ้า พระองค์ทรงเป็น
 สรรณะที่พึ่ง อันเอกอุตม์ของสรรพสัตว์ ไม่มีบุคคลอื่น
 เสมอ ด้วยพระองค์ในโลก พระองค์ทรงยังประมุข-
 ชนเป็นอันมาก ให้ข้ามวิภูฏสงสาร ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์จมลงแล้ว ในห้วงมรรณพ
 ตลอดกาลยาวนาน ไม่มีที่อาศัย ไม่มีที่พึ่ง ท่องเที่ยว
 ไปในสงสารนั้นสิ้นกาลนาน บัดนี้ พระองค์ทรงเป็นที่พึ่ง
 จึงเสด็จมา ในที่นี้ ข้าพระองค์ทั้งหลาย นมัสการ
 พระองค์ เป็นผู้อันพระองค์ทรงยกออกจากมหาสมุทร
 คือภพ

ทันใดนั้น พระรัศมีได้แผ่ชานออกจากพระนลาฏบรมสารีริกธาตุยังเกาะ
 ลังกาทิ้งสิ้นให้สว่างไสวราวกะว่าไปรยปรายด้วยสุวรรณวัสสา ปิติและโสมนัสอัน
 โอิฬารได้เกิดขึ้นแล้ว พระราชาทรงชานชานด้วยปิติโสมนัสอันโอฬาร เป็นผู้ยินดี
 ราวเรียงแล้ว

พระราชานั้นออกจากซุ้มแห่งพระนลาฏบรมสารีริกธาตุพร้อมกับด้วยพระ
 เถระนั่งแล้ว ๗ ที่ควรวินมณฑปอันประดับแล้ว พระราชาครั้นประทับ ณ ที่สมควร
 คือนั่งเว้นจากโทษ ๖ ประการ คือนั่งไกลเกินไป นั่งใกล้เกินไป นั่งเหนือลม
 นั่งสูงกว่า นั่งตรงหน้า นั่งข้างหลังเพราะผู้นั่งไกลเกินไป ถ้ามีความประสงค์
 จะสนทนาก็จะต้องตะโกนด้วยเสียงอันดัง เมื่อนั่งใกล้เกินไป ย่อมสร้างความ
 รำคาญ เมื่อนั่งเหนือลมกลั่นกาย ย่อมฟุ้งไป เมื่อนั่งที่สูงกว่า ย่อมกลายเป็น
 เป็นการแสดงความไม่เคารพ เมื่อนั่งตรงหน้า สายตาย่อมประสานกัน เมื่อนั่ง
 ข้างหลังต้องเหลียวมองจึงจะเห็น พระราชาประทับเว้นโทษแห่งการนั่ง ๖
 ประการ ท่านจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านโปรดให้
 พระนลาฏบรมสารีริกธาตุนี้แก่ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้าจักจัดพิธีบูชาอย่าง อิกเกริก
 พระเถระถวายพระพรว่าพระองค์ทรงทำตามพุทธพยากรณ์อันประเสริฐแห่ง
 พระนลาฏบรมสารีริกธาตุนี้ เมื่อสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงดำรงพระชนม์ชีพ
 อยู่ ณ แผละ พระบรมศาสดาตรัสไว้ว่า พระเจ้ากนกวันณตีสสะ เกิดแล้วในวงศ์
 ของท่าน จักประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ ณ ที่สุดแห่งตะพังหินชื่อว่า
 วราหะอันมีอยู่ ณ ที่สุดแห่งสระน้ำชื่อว่า เสรุ ซึ่งอยู่ทางทิศทักษิณของแม่น้ำ
 มหาวาลุกาในลังกาทวีปนี้แล้วจักทรงสร้างมหาสถูป จึงทรงเข้านิโรธสมาบัติพร้อม
 ด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ทาประทักษิณ ๓ ครั้งแล้วเสด็จกลับไป เพราะฉะนั้น มหาบัณฑิต
 เชิญรับพระบรมสารีริกธาตุไปเถิด ดังนี้แล้วมอบให้

พระราชาทรงรับมอบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้วทรงประดิษฐานไว้
 ที่รัตนบัลลังก์ ๔ เหลี่ยมแล้วทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในผอบแล้วทรง
 ประดิษฐานผอบนั้นไว้ในราชรถซึ่งเทียมด้วยม้าสินธพตัวเป็นมงคลซึ่งมีสีขาวปลอด
 ดังกลิบทุมขาวแล้วจัดการอารักขาไว้โดยรอบ ให้นักคนตรีบรรเลงเบญจคุริยางค์
 โดยตรัสสั่งว่า จงแห่ตามมา เสด็จไปยังสำนักของพระมหาเทวเถระแล้วตรัสว่า
 ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านได้อุปฐากพระบรมสารีริกธาตุสืบต่อกันมาอย่างไร

พระ เถระ ฟังคำของพระราชแล้วทูลว่า คุณ่อมมหาดพิตร พระบรม
 สารีริกธาตุสืบทอดกันมาแล้วตามรุ่นของพระ เถระ สำหรับอาคมภาพเป็น เช่นกับ
 พระอานนท์เถระ ผู้เป็นธรรมภักทาคาริกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้บูชารักษา
 พระบรมสารีริกธาตุนี้มา แล้วจึงกล่าวอาลากุณฺมที่ผู้เป็นบัจฉัยทายกของตนถือบาตร
 และจีวรแล้วหลีกไป พระราชารับพระธาตุนั้นแล้วนำเสด็จมาถึงมหาคามโดยลำดับ
 ให้มหาดเล็กเรียกคฤตมทาเสนามาตริสสั่งว่า ท่านจงให้ประดับพระนคร คฤตมทา
 เสนาบตีจึงให้ป่าวประกาศไปทั่วพระนครว่า ท่านทั้งหลายจงทำความสะอาดถนน
 ๑๘ สาย จงตั้งหม้อที่เต็มด้วยน้ำ จงประดับธงชัยและธงแผ่นผ้า จงตั้งประทีปที่ชุ่ม
 ประศู จงโปรยดอกไม้ ๕ สี จงช่วยกันประดับพระนครทั้งหมดแล้ว จงถือของหอม
 และระเบียบดอกไม้เป็นคันออกมา ชาวพระนครทั้งสิ้นจงสวมใส่เสื้อผ้าสีขาวออก
 มารับเสด็จที่ริมถนนทั้งสองฟาก

จากนั้น มหาชนได้ให้บรรเลงเบญจคุริยางค์ทุกอย่าง ถือของหอมและ
 ดอกไม้ในมือออกมายืนต้อนรับอยู่ที่ริมถนนทุกสาย เทวดาและมนุษย์ ภิกษุ ภิกษุณี
 อุบาสก อุบาสิกา มีจำนวนนับไม่ถ้วน หมู่บริษัทมีของหอมและดอกไม้ในมือถือหม้อ
 ที่เต็มด้วยน้ำและธงที่ยกชูขึ้นโบกธงแผ่นผ้าผืนเล็ก ๆ มากมายอยู่ไปมาทั่วทั้งพระ
 นคร มีเสียงโห่ร้องบันลือเป็นอันเดียวกันเหมือนเสียงกึกก้องของการกระทบกัน
 แห่งสลุคันธวาคะ

พระราชาร้องว่า พวกท่านจงปล่อยสรรพสัตว์จากเครื่อง
 พันธนาการจากเรือนจำในพระนคร ชนทั้งหลายจงตามสั่งสอนกันโดยธรรมโดย
 เสมอแล้วอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุเข้าพระนครของตนเสด็จมายังพระราชวัง
 ของพระองค์ ได้ให้สัญญาแก่นักพื่อนทั้งหลายว่า พวกนักพื่อนทั้งหลาย จงออกมา
 ถวายบังคมพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ เหล่านักพื่อนประดับแล้วด้วยพัสดราภรณ์
 ต่าง ๆ ออกมายังพระราชวัง ถวายบังคมพระนลาฏบรมสารีริกธาตุแล้ว กำหนด
 เครื่องดนตรีที่ตนเองชำนาญเพื่อจะได้บรรเลงเป็นพุทธบูชาอย่างมโหฬาร

จากนั้น ทรงเรียกนายช่างมาให้สร้างเรือนพระธาตุบนพื้นที่เสมอซึ่งมี
 อยู่ในที่ไม่ไกลและไม่ใกล้พระราชวังนัก ให้บรรจุประดับ ด้วยมาลากรรมและ
 ลดากรรมเป็นต้น ให้สร้างมณฑปอันวิจิตรในเรือนพระธาตุ ให้สร้างพอบสำหรับ
 บรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งทำด้วยแก้ว ๗ ประการแล้วบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
 ลงในพอบนั้น ทรงให้ขึงเพดานอันตระการตาในเบื้องบนแวดล้อมด้วยผ้าม่านและ
 ฉาก พร้อมกับบริวารชนหมู่ใหญ่ได้บูชาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ

มหาชนถือเอาของหอมและดอกไม้ได้จัดพิธีบูชาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
 อย่างเอิกเกริกในวันที่รักษาอุโบสถ ๘ วัน ต่อเดือน พระรัศมีเปล่งออกจากพระ
 บรมสารีริกธาตุ มหาชนเป็นผู้มีความอัศจรรย์ใจ ย่อมเปล่งเสียงสรรเสริญ
 เกิดความโสมนัสมีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์จึงได้ปฏิบัติแล้วทำการบูชาพระ
 นลาฏบรมสารีริกธาตุอย่างเอิกเกริกทุกวันไป ครั้นกาลผ่านไป ย่อมรักษาศีลเป็น
 พุทธมามกะ ธรรมมามกะ สังฆมามกะย่อมถึงไตรสรณาคมน์

พระราชาย่อมโอวาทมหาชนว่า ท่านทั้งหลายจงเจริญเมตตา กรุณา
 มุทิตา และอุเบกขา จงประพฤติเชฎฐบัญญัติจนกรรมในตระกูล ครั้นโอวาทแล้ว
 ทรงถวายจตุปัจจัยและยังมหาชนให้เป็นไปแก่พระสงฆ์ เหมือนดังห้วงน้ำใหญ่ยัง
 แม่น้ำให้เป็นไป ทรงดำรงอยู่ในฐานะแห่งมารดาบิดา ทรงสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์
 มหาชนดำรงอยู่ในโอวาทนั้นของพระราชานั้นแล้วบำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น เมื่อตาย
 ลงในกาลนั้น โดยมากเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนั้น ท่านจึงกล่าวว่า

ชนทั้งหลายดำรงอยู่ในวัตรอันงดงาม บำเพ็ญบุญมีทาน
 เป็นต้นตลอดกาล ชนทั้งปวงที่ตายแล้ว โดยมีจิต
 สหระคตด้วยโสมนัส ได้เข้าถึงสุคติโดยไม่มีส่วนเหลือ
 ยินดีแล้วในสุคติอันสุขสม

พระราชาทรงบูชาพระธาตุดังยิ่งใหญ่ว่า ประทับอยู่แล้วในมหาคัมภีร์กล่าวถึงวิหารที่ทรงสร้างไว้ มีวิหารเลนวิหาร จันทศิริวิหาร โกฎิ์พิพตวิหาร นครคณวิหาร เสดกกาลวิหาร และตาศิกวิหารเหล่านี้เป็นต้น เสร็จแล้วถวายน้ำทักษิโณทก มอบถวายวิหารเหล่านั้นแก่พระติปิฎกมหาอรិฎฐเถระ พระราชาพระองค์นั้น ทรงรักษาพระบรมสารีริกธาตุดังนี้ตลอดมา ในวาระสุดท้าย ประทับบนที่บรรทม ตรัสเรียกยาคาลคิสสกุมาร ซึ่งเป็นราชโอรสของพระองค์ มาแล้วตรัสบอกธาตุดังนี้ว่า คุณก่อนคิสสะ เจ้าจงบูชาพระนลาฎที่พอรักษาไว้แล้ว ดังนี้ ยังพระโอรสให้สบายพระทัยแล้วสวรรคตไปสู่สุรวงสวรรค์

พระเจ้ามหานาคะ ผู้ประเสริฐ ผู้มียศ แม้ทรงครองราชสมบัติ ทรงมีพระปัญญา มีศรัทธาอย่างบริสุทธิ์ มีความสุข ทรงเคารพพระสงฆ์ ได้เข้าถึงเทวโลก อันประเสริฐ

พระโอรสของพระราชาราชองค์นั้นทรงพระนามว่า ยาคาลคิสสกุมารได้จัดให้มีการบูชาพระนลาฎบรมสารีริกธาตุดังนี้เอิกเกริก ตามคำที่พระราชบิดาสั่งไว้ก่อนที่จะสวรรคตไป แม้พระราชาองค์นั้นก็ทรงบำรุงพระนลาฎบรมสารีริกธาตุดังนี้ ๓ ครั้งเช่นกัน ทรงครองราชสมบัติอยู่ช้านาน แม้พระวิหารที่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ ทรงสร้างไว้ที่ควรนำมากล่าวคือ มหาธรรมศาลาวิหาร เสดกกาลวิหารเป็นต้น พระองค์เมื่อให้ทรงสร้างวิหารอย่างนี้แล้วถวายน้ำทักษิโณทก มอบถวายวิหารเหล่านั้นแก่พระติปิฎกมหาอริฎฐเถระผู้เป็นสังฆวิหาริกของพระติปิฎกมหาอริฎฐเถระผู้เป็นอาจารย์ของอุปราชมหานาคะ แม้พระราชาราชองค์นั้นดูแลรักษาพระนลาฎบรมสารีริกธาตุดังนี้ตลอดพระชนมายุ ในวาระสุดท้าย ทรงประทับบนที่บรรทมรับสั่งให้เรียกโคธากุมาร ผู้เป็นพระราชาโอรสของพระองค์มาแล้วรับสั่งว่า เธอจงบูชาพระนลาฎบรมสารีริกธาตุดังนี้ เป็นผู้ไม่ประมาทเถิด ตรัสบอกธาตุดังนี้จบสวรรคตไปบังเกิดในโลกสวรรค์

พระมหากษัตริย์ ผู้เป็นเจ้าของดินพระนามว่ายตาลติสสะ
ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่มหาชน ทรงเป็นบ่อเกิดแห่งคุณ
พระองค์นั้นทรงบูชาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ อย่างโอฬาร
โดยอเนกประการ อันใคร ๆ ไม่ติเตียนแล้ว เสด็จเข้า
ถึงสุคติโลกสวรรค์

โคธามยราชกุมาร ผู้เป็นพระราชโอรสของพระรายนัน จักบูชาพระ
บรมสารีริกธาตุอย่างเอิกเกริก ตามที่พระราชบิดา ตรัสสั่งไว้ก่อนที่จะสวรรคตไป
พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์พระนามว่า โคธามยมหาราช เมื่อทรงครองราชสมบัติ
ได้ปลงพระชนม์พระเชษฐาและพระกนิษฐาภาดาถึง ๑๐ พระองค์ ในกาจระคาม
เมื่อพระโคธามยมหาเถระอยู่ในหัตถ์โณฏฐชนบท เพื่อเป็นการไถ่บาปจึงทรงให้สร้าง
พระวิหาร ๑,๐๐๐ แห่ง คือวิหาร ๕๐๐ แห่ง ที่ฝั่งแม่น้ำข้างโน้นและอีก ๕๐๐ แห่ง
ที่ฝั่งแม่น้ำข้างนี้ มีอาทิอย่างนี้คือ มัตติกเลนวิหาร ชิลสาลาวิหาร นาคมหาวิหาร
กุมภสาลาวิหาร เจตียปัพพวิหาร สานุปัพพวิหาร กณิการเสลวิหาร
อัมพเสลวิหาร ตัณฑุกเสลวิหาร กรัณฑกเสลวิหาร โคธาสาลาวิหาร และ
วาลุกาติฏฐวิหาร เสร็จแล้วโคธามยมหาราชถวายน้ำทักษิโณทกมอบถวายแก่
พระโคธามยเถระผู้มีชื่อเสมอกับด้วยพระนามของพระองค์ กษัตริย์พระองค์นั้น
ทรงจัดพิธีบูชาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุตลอดพระชนมายุ วาระสุดท้ายประทับบนที่
บรรทมรับสั่งให้เรียกกากวณตติสสกุมาร ผู้เป็นพระราชโอรสของพระองค์แล้วตรัส
ว่า คู่ก่อนพ่อติสสะ พระนลาฏบรมสารีริกธาตุนี้ตกทอดมาแล้วแก่เราทั้งหลาย พระ
บรมศาสดา เมื่อครั้งยังดำรงพระชนมายุอยู่ได้ตรัสพยากรณ์ไว้ว่า ได้ยินว่าเธอรับ
พระนลาฏบรมสารีริกธาตุแล้วจักประดิษฐานไว้เบื้องบนแห่งตะพังหินชื่อวราหะ ซึ่ง
อยู่ ณ ที่สุดแห่งสระน้ำชื่อเสรุทรงด้านทิศทักษิณของแม่น้ำใหญ่ แล้วจักให้สถาปนา
สังฆาราม เพราะฉะนั้น เธอจงรับพระนลาฏบรมสารีริกธาตุนี้แล้วจึงประดิษฐาน
ไว้ในที่นั้น ในพระการสวรรคตไปแห่งเรา ทรงอบรมสั่งสอนพระราชโอรสแล้ว
ก็สวรรคตไปบังเกิดในสวรรค์

พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าโคธากยะ ผู้เป็นจอมบดินทร์
 ผู้เป็นใหญ่ ทรงยังมหาชนให้ยินดีแล้ว ทรงเป็นผู้ไม่
 ประมาท พระองค์ทรงจัดพิธีบูชาพระบรมสารีริกธาตุ
 อย่างโอฬารทรงไม่เสร้างโศก ได้เสด็จเข้าถึงเทวโลก
 อันประเสริฐ พระอานนทเถระ ผู้มีปัญญามาก
 พระจันทกุตตเถระ ผู้เป็นพหูสูตร พระภัททเสนมหาเถระ
 ทรงแก้วักล้าในกุศลกรรม พระชยเสนเถระผู้วิระเจ้า
 พระสังฆรักจิตเถระ พระเทวัตเถระ ผู้มีปัญญามาก
 พระเถระผู้เจริญเหล่านั้น เป็นผู้รักษาพระ
 นลาฏบรมสารีริกธาตุ พระเจ้านาคอุปราช
 พระเจ้ายตาลติสสรราชา ผู้มีความเพียร พระมหาเถระ
 และกษัตริย์ ผู้มีบุญทั้งหลายเหล่านั้น มีพระทัยงาม
 นำพระนลาฏบรมสารีริกธาตุสืบ ๆ กันมา เป็นผู้ฉลาด
 ในการ บูชาพระบรมสารีริกธาตุ มาแล้วตามลำดับ
 นับแต่รับพระนลาฏบรมสารีริกธาตุจากมือของพระอรหันต์
 ผู้ประเสริฐ มีพระมหากัสสปะ เป็นต้น จวบจนมาถึงพระ
 เจ้ากากวณตติสสะ

ศุภวิทย์วิทยากร
 ปริเฉทที่ ๓ ว่าด้วยเรื่องตำนานพระธาตุในคัมภีร์ธาตุวงศ์อันข้าพเจ้า
 รจนาแล้วเพื่อยังอริยชนให้เลื่อมใส

จบลงแล้วด้วยประการฉะนี้

ข้าพเจ้าอาศัยอยู่ที่เกาะลังกา จะกล่าวถึง การอุบัติขึ้นแห่งพระราช
 พระองค์นั้น ก่อนที่พระศาสดาของพวกเราจะตรัสรู้ พระราชาอาศัยนายพราน
 ป่าในมัลย์รัฐ ได้ถือปฏิสนธิในครรภ์แห่งภรรยานายพรานนั้น ครบกำหนดเก้าเดือน
 ครึ่ง ก็คลอดออกจากมาตุคัพโพทร เมื่อรู้เดียงสาแล้ว นายพรานป่าซึ่งเป็นบิดา
 ของเขาได้นำทารกคนหนึ่งมา ให้แต่งงานกับบุตรชายของตน ในกาลต่อมาบิดา
 ของเขาก็ถึงแก่กรรมลง กุมารนั้นจึงมีชื่อปรากฏว่า จรกะ จากนั้นมา จรกกุมาร
 นั้นได้อุปฐากบารุงพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง เขาปลูกต้นกล้วย ต้นขุ่นไว้ใน
 สวนซึ่งเป็นที่อยู่ของตนได้ทำให้เป็นสวนผลไม้

ในกาลต่อมา ต้นขุ่นที่จรกกุมารปลูกไว้แล้วนั้นได้ผลผลิตขนาดใหญ่เท่า
 โถงใบใหญ่ จรกกุมารไปที่สวนของตนแล้วเห็นผลขุ่นที่แก่จัด ซึ่งออกอยู่ที่กิ่งจึง
 ตัดแล้วนำมาสู่เรือน แทะซังออกแล้วจึงเรียงลงในภาชนะแล้ว ใส่ น้ำคั้นตัวเขียว
 ซึ่งมีรสหวานมันเหมือนจุ่มธูลงไปโดยรอบ นำไปอบไว้ในหลุมแล้วจึงย็นอยู่ จาก
 นั้นจึงคิด อย่างนี้ว่า ยวงขุ่นผลนี้ไม่คู่ควรแก่บุคคลอื่นนอกจากพระปัจเจกพุทธเจ้า
 เท่านั้น ดังนี้ แล้วจึงน้อมนำเข้าไปเก็บไว้ วันรุ่งขึ้น พระปัจเจกพุทธเจ้าออกจาก
 ถ้ำ ทำสรีริกัจแล้วนั่งอันตราวาสกอันมีสีดั่งดอกทองกวาวอันแดงสด ห่มผ้า
 มหาบังสกุลจีวรอันประ เสริฐผืนใหญ่ ถือบาตรซึ่งมีสีดั่งปีกแมลงทับแล้วเหาะมา
 ปรากฏกายที่ประตูกระท่อมของจรกกุมารนั้น

จรกกุมารออกจากกระท่อมแล้ว นมัสการพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นั้น
 รับบาตรจากมือแล้วอาราธนาให้เข้าไปในเรือน ให้นั่งบนตั่งแล้วหยิบภาชนะที่ใส่
 ยวงขุ่นออกจากที่เก็บ ใส่ยวงขุ่นและน้ำคั้นตัวเขียวจนเต็มบาตร แล้วน้อม
 ถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าฉันอาหารบิณฑบาตนั้น อนุโมทนา
 แล้วเหาะกลับไปยังที่อยู่ของตน ต่อมาวันหนึ่ง จรกกุมารจะไปธุระที่เมืองอื่น
 จึงให้เรียกภรรยามากล่าวว่า แน่แม่ เธอจงอย่าประมาท จงถวายทานแก่พระ
 ผู้เป็นเจ้ารูปนี้ ดังนี้แล้วได้มอบอุปกรณ์ทั้งปวงแล้วจึงเดินทางไป วันรุ่งขึ้น

พระปัจเจกพุทธเจ้าออกจากถ้ำแล้วห่มจีวร ถือบาตรเหาะมาขึ้นอยู่ใกล้ประตู
กระท่อม ขณะนั้นภรรยาของจรกุมารออกจากกระท่อม รับบาตรจากมือของ
พระปัจเจกพุทธเจ้า นิมนต์ให้นั่งในเรือนแล้วถวายอาหารบิณฑบาต ครั้นเมื่อพระ
ปัจเจกพุทธเจ้าทำภักติกเสร็จแล้ว ภรรยาของจรกุมารนั้นเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
ยังรุ่มนุ่มอยู่จึงบังจิตอันประกอบด้วยกิเลสให้เกิดขึ้นได้พูดเกี่ยวกับพระปัจเจกพุทธเจ้า

ครั้นสดับคำภรรยาของจรกุมารนั้นแล้วคิดรังเกียจ จึงเหาะกลับยัง
ที่อยู่ของตน ในเวลาที่พระปัจเจกพุทธเจ้ากลับไปแล้ว ภรรยาของจรกุมารนั้น
เอาน้ำมันทาร่างกายของตนนอนทอดถอนใจอยู่บนเตียง ทำราวกะว่าเกิดทะเลาะ
วิวาทกัน จรกุมารครั้งกลับจากที่อื่น เห็นภรยานอนอยู่จึงพูดว่าคูก่อนนางผู้เจริญ
เธอได้ถวายภิกษาหารแด่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าหรือไม่ ภรยานั้นทอดถอนใจอยู่กลาง
กล่าวว่า ท่านอย่าเพิ่งถามถึงพฤติกรรมของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเลย ฝ่ายสามีจึงถาม
ว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทำกรรมอะไรหรือ เมื่อนางตอบว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้านั้นพยายาม
เพื่อยังโอกาสด้วยสามารถแห่งกิเลสกับด้วยตน พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจับเราที่ผมทนต์ด้วย
มือ ตะด้วยเท้า ขึ้นทับที่ร่างกายของเรา จากนั้นจึงทุบตีศีรษะของเราแล้ว
จากไป จรกุมารฟังคำนั้นแล้วอดกลั้นไม่ได้ จึงกล่าวว่าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้านั้น
อันเราเลียดแล้ว แต่มาทำกรรมที่ไม่สมควรแก่สมณะ เช่นนี้แล้วจึงปลอบใจ
ภรรยา จากนั้นจึงฉวยเอาธนูและลูกศรอันแหลมคมมาพลางกล่าวว่า เราจักไป
ฆ่าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้านั้น แล้วได้ไปยังที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้า

ในขณะนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า เดินไปเพื่อสรงน้ำ ครั้นถึงแล้วจึง
ประคตเอวทำเป็นราวจีวรในอากาศ แล้วแขวนผ้าสบงและผ้าจีวรไว้ที่นั่น นุ่ง
ผ้าอาบน้ำ นุ่งในอากาศเหนือน้ำ เริ่มสรงน้ำ จรกุมารเห็นเหตุอันควรควรระ
อย่างหนักในพระปัจเจกพุทธเจ้า จึงยืนแอบอยู่แล้วในระหว่างพุ่มไม้ ครั้นยืนแล้ว
เห็นความอัศจรรย์ปานนี้ จึงคิดว่า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้ารูปนี้ ย่อมไม่ทำกรรมเช่นนี้
ภรรยาของเราต้องพูดเท็จแน่นอน เราเชื่อคำของนางจนทำความผิดในเพราะ

เหตุอันไม่สมควรแก่สมณะ เห็นปานนี้ พระสมณะนั้นย่อมไม่กระทำความเช่นนี้แน่
 ในเวลาที่พระปัจเจกพุทธเจ้าสร้งน้ำเสร็จแล้วยืนอยู่ จึงเข้ามาทอกราบลง
 ที่เท้าขอขมาด้วยคำว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ขอท่านโปรดอภัยโทษให้กระผม
 ด้วยเถิด พระปัจเจกพุทธเจ้าถามว่า ท่านพูดอะไร อุบาสก จรกุมารได้กราบ
 เรียบไปตามที่ภรรยาของตนเล่าให้ฟัง พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า เมื่อเป็น
 เช่นนั้น ท่านควรจัดการเรื่องที่ท่านมาแล้วให้สำเร็จแล้วกลับไป จรกุมาร
 กล่าวว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ขอท่านอย่ากล่าวอย่างนั้น กระผมหลงเชื่อคำ
 ของภรรยา เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงมาแล้ว เพื่อประทุษร้ายในเพราะกรรม
 อันไม่ใช่เหตุนี้สมควรแก่ท่าน ดังนี้ แล้วจึงบอกเรื่องทั้งหมดที่ตนคิดแล้ว

พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า อุบาสก ภรรยาของเธอ บ่อมกล่าวถ้อย
 คำที่ประกอบด้วยอสังกรรมกับเรา จรกุมารโกรธภรรยาของตนแล้วกล่าวว่า
 เราอาศัยหญิงนั้น บ่อมประทุษพิศต่อพระผู้เป็นเจ้ารูปนี้ เราจักกลับไปนางเสีย
 จึงกราบพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กำลังจะกลับไป
 พระปัจเจกพุทธเจ้ายังจรกุมารให้ได้คิดด้วยคำว่า เธออย่ากลับไปนางภรรยาของ
 ตนเลยแล้วกล่าวเหตุต่าง ๆ มากมายให้จรกุมารดำรงอยู่ในศีล ๕ เมื่อจะแสดง
 ธรรมแก่เขา จึงกล่าวคาถานี้ว่า

นรชนใด บ่อมประทุษร้าย ผู้ไม่ประทุษร้ายตอบ
 ผู้บริสุทธิ์ ผู้อันบุคคลอื่นเลี้ยง ผู้ไม่มีเครื่องเข้ายวน
 บาบ่อมแผศเผาคนพาลนั้นแหละ เหมือนบุคคล
 ขว้างธูลีอันละ เอียดทวนลม ฉะนั้น

จรกุมารนั้น ฟังพระธรรมเทศนาของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นแล้ว
 เป็นผู้มีจิตเลื่อมใส กราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กลับไปสู่เรือนแล้วอยู่กิน
 กับภรรยาของตนอย่างเดิม จำเดิมแต่กาลนั้น เขาถวายปัจจัยทั้งหลายมีจิวร

บิณฑบาตเสนาสนะและคิลานเภสัชชบิหารเป็นต้น และบริหารทั้งหลาย ปฏิบัติชอบ
ต่อพระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าอยู่อาศัยในถ้ำแห่งนั้นนั่นเอง จน
ปรินิพพานด้วยอนุภาติเสสนิพพานธาตุ

ในกาลต่อมา พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้มียศ ผู้ประเสริฐ
ผู้มีศักดิ์ พิจารณาธรรมด้วยสัพพัญญุตญาณ ละอนันตทุกข์
ได้หมดสิ้นยินดีในสมาธิและฌาน ถึงการปรินิพพานแล้ว

ภายหลังจากนั้น จรกุมารได้ถึงแก่อสัญกรรม ไปบังเกิดในโลกสวรรค์
เสวยทิพยสมบัติในที่นั้น สิ้นกาลนาน จุตติจากเทวโลกแล้ว เกิดเป็นบุตรของ
อุปัจระกะ ในสถานที่อันไกลถ้ำชื่ออมรูปปละ ในมลยรัฐ ในลังกาทวีปนี้ เมื่อครบ
กำหนดเก้าเดือนครึ่ง เขาก็คลอดออกจากครรภ์มารดา ในวันที่ตั้งชื่อทารก
น้อยนั้น หมู่ญาติได้ตั้งชื่อว่า อมรูปปลกุมาร ในกาลต่อมา กุมารนั้นเจริญวัยแล้ว
เมื่อเล่นกับทารกทั้งหลายด้วยกัน โดยการนำทรายมาหุงแทนข้าวแล้วกล่ำวกับ
เด็กทารกที่มาถึง ๆ ว่า ทารกเหล่านี้เป็นสมณะ แล้วให้หนึ่งเรียงกันเป็นลำดับ
พลางกล่ำวว่า เราจะถวายทาน แล้วจึงให้ทานด้วยทรายที่สมมติว่าเป็นข้าวนั้น
ต่อมาวันหนึ่ง อมรูปปลกุมารสร้างสถูปทรายแล้วนำเอาผ้าสำหรับนุ่งห่มของตนมา
ผูกเข้าที่กิ่งไม้อันเล็ก ๆ ทำเป็นธงปกาก บักบูชาไว้

กุมารผู้มีปกติอยู่ไกลอมรูปปลคฤหา ได้อาศัยพระมलयเทวเดระ บำเพ็ญ
บุญมีการถวายทานเป็นต้น ครั้นจตุตถกภาพันนั้นแล้ว ถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระ
อัครมเหสีของพระเจ้าโคธามหาราชที่มหาคาม ในลังกาทวีปนี้ เมื่อครบกำหนด
เก้าเดือนครึ่ง จึงเสด็จออกจากมาตุคัพโพทรแล้วโดยลำดับ เมื่อพระราชบิดา
สวรรคตไปแล้วจึงทรงให้ยกเสวตฉัตรขึ้น เสวยราชย์เป็นกษัตริย์พระนามว่า กาก
วัฒนติสสมหาราช

เมื่อฉัตรอันพระองค์ให้ยกขึ้นแล้วนั้นแหละ แว่นแคว้นทั้งสิ้นได้เป็นวัน
 แคว้นที่อุดมสมบูรณ์ ทุก ๆ ๕ วัน หรือ ๑๒ วัน ฝนย่อมตกลงมาเป็นประจำ
 ในครั้งนั้น วาปีสระโบกขรณี แม่น้ำ ลำคลอง หนองน้ำ และสระน้ำที่เกิดเอง
 ตามธรรมชาติ บ่อเต็มเปี่ยมด้วยน้ำฝนที่ตกลงมา เหมือนภิกขาภาชนะของเหล่า
 ยาจก เต็มบริบูรณ์ด้วยอัครโภชนาทานของพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ฉะนั้น
 ที่สระโบกขรณีเป็นต้นนั้นล้วนคาราคาซังด้วยปทุมชาติ ๕ ชนิด ทั้งยังคาราคาซังด้วย
 อเนกชาติ เป็นรมณีสถานที่งดงามด้วยรุกขชาติต่าง ๆ ข้าวกล้าชนิดต่าง ๆ
 บ่ออมบริบูรณ์ และบ่อแห่งรัตนชาติมีทองและเงินเป็นต้น ผุดขึ้นเช่นกับราชธานี ชื่อ
 อาลกนันทา ในอุคตรกุรุทวีปฉะนั้น

พระเจ้ากากัวณตีสสะทรงสมบูรณ์ด้วยศรัทธาได้ถวายจตุปัจจัยแก่พระ
 ภิกษุสงฆ์อย่างมิให้ขาดตกบกพร่อง รับสั่งให้ยังบาตรของติปิฎกธรรมาภิขุประมาณ
 ๖๐ รูป ให้เต็มด้วยจันทน์แดงและน้ำมันที่เคี่ยววันบร้อยครั้ง บรรจุจตุมธุและน้ำ
 ไม้สีพันที่ตนได้แล้ว มาถวายพระเถระผู้นั้นแล้วจนเป็นกองท่วมหลังเท้า ได้ถวาย
 อ้อยเป็นลำ ๆ น้ำตาลบ ผลมะพร้าว งา มัน และของเคี้ยว ได้ถวายข้าวยาคุที่
 ต้มจากข้าวสารแห่งข้าวสาลี ที่มีกลิ่นหอม อันปรุงด้วยปลาหลายชนิด แต่เจ้าครู
 ในระหว่างฉันอาหาร ทรงมีรับสั่งให้ถวายของ ๑๘ ชนิด ผลไม้มีอ้อย กกล้วย
 ขนุนเป็นต้น ข้าวสาลีหอม พร้อมกับข้าววานาชนิด และน้ำอันมีรสอร่อยมากมาย

เมื่อฉันเสร็จให้ถวายน้ำอัฐบาณที่สมควร และสมณบริวารเหล่าอื่นอีก
 เขาได้ถวายมหาทานเนื่องนิคย์ แก่หมู่ภิกษุ และภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎกทั้งหลาย
 อยู่โดยท่านองนั้นนั้นแหละ

ในสมัยอื่นอีก พระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่าลิวมหาราชในกัลยาณินคร
 ได้จัดพิธีอวาหมงคล ระหว่างอภัยราชกุมารผู้เป็นพระนัดดาของพระองค์กับพระ
 ราชบุตรีพระนามว่า โสมเทวี ผู้เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้ากากัวณตีสสะ

ซึ่งนำมาถวายเป็นบาทปริจา ก็แลครั้นถวายแล้ว ได้ให้อภัยราชกุมารครองราชย์
ในคีรีนคร อภัยราชกุมารนั้นเสวยราชสมบัติในคีรีนคร จึงเป็นกษัตริย์ทรงพระ
นามว่า คีรีอภัยราชา ทรงครอบครองเสวยมหาสมบัติอยู่

ในสมัยอื่นจากนั้น พระเจ้ากากวณตีสสะ ทรงประทับอยู่ในมหาคาม
เห็นผีที่เกิดขึ้น ในที่อื่นก่อให้เกิดความเกือเขินที่ตัวของภิกษุรูปหนึ่ง จึงตรัสถามว่า
พระคุณเจ้านั้นอะไร พระเถระถวายพระพรว่า ข้าแต่มหาพิตร ฝิมังกุณฑลฐะ
พระราชชาติได้สดับคำตอบแล้ว เกิดความสังเวช จึงตรัสถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ท่านไม่มีผ้านุ่งปิดผีหรือ พระเถระถวายพระพรว่า ไม่มี มหาพิตรจึงทรงดำริว่า
พระผู้เป็นเจ้ารูปนี้จะ ได้ผ้านุ่งปิดผีอันเจริญจากที่ไหน เสด็จจากไปแล้ว

ในวันนั้น พระติปิฎกเถระนั่ง ณ ปาณียมาลกวิหารได้กล่าว
พุทธลีนาทสูตรแก่พระราชชา พระราชชาขึ้นทรงเลื่อมใสในพระเถระ เมื่อกำลัง
จะถวายผ้าอุตราสงค์จึงคิดว่า เรามีผ้าสาฎกผืนเดียว ไม่อาจสละผ้าสาฎกเพื่อ
บูชาพระบรมสารีริกธาตุนี้ได้ เราจักทำอย่างไร เมื่อกำลังสนทนากับพระเถระ
ได้ยืนอยู่ที่ปาณียมาลกวิหารนั้นนั่นเอง ในขณะที่ กาดัวหนึ่งจับอยู่ที่ระหว่างกิ่งต้น
มะม่วงได้ส่งเสียงร้องว่า ท่านอย่ากล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระเจ้ากากวณตีสสะ
ความสงสัยย่อมมีแก่พระองค์เลย พระองค์จงถวายผ้าอุตราสงค์แก่พระธรรมกถึก
ในขณะที่กำลังเลื่อมใสอยู่เถิด

กาดัวนั้น เหมาะสมที่จะกล่าว บ่อมกล่าวแก่พระเจ้า
กากวณตีสสมหาราชว่า พระองค์ทรงเกิดความเลื่อม
ใส ในการแสดงพระสัทธรรมของพระเถระ ข้าแต่
ท่านผู้รักษาแผ่นดิน ท่านจงถวายผ้าอุตราสงค์แก่
พระมหาเถระเถิด

ข้าแต่พระราชชา ข้าพเจ้านำข่าวสาส์น ๕ ประการมาแจ้งแก่พระองค์
 ข่าวสาส์นข้อที่ ๑ คือ พระวิหารเทวีทรงมีพระประสูติกาลพระราชโอรส ข่าว
 สาส์นข้อที่ ๒ คือแม่ช้างพัง เชือกหนึ่งให้กำเนิดลูกช้าง ซึ่งมีลักษณะอันประเสริฐ
 ใกล้เคียงลงแห่งสระน้ำ ข่าวสาส์นข้อที่ ๓ คือนาวาประมาณ ๗ ลำ ซึ่งแล่นอยู่
 กลางโคจรสมุทรได้แล่นเข้าเทียบท่าแล้ว ข่าวสาส์นข้อที่ ๔ คือทองแท่งขนาด
 เท่าลำต้นตาลหนุ่มผุดขึ้นในแปลงนาครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๒ ไร่ ที่เชิง
 ภูเขารัตนมาถนบรรพต ข่าวสาส์นข้อที่ ๕ คือพระโกตฤๅษฏกเถระแห่งโกตฤๅษฏกวิหาร
 ที่เชิงคีรีบรรพตกล่าวมัจฉาโคปสมกถาแล้วเหาะขึ้นสูงถึง ๗ ชั่วโมง นิ่งปรินิพพาน
 ในอากาศ ณ ที่ใกล้ยอดเขาศีรีบรรพต

พระราชโอรส ช้าง นาวา ทองแท่งซึ่งเป็นข่าวดีข้อ
 ที่ ๔ และการปรินิพพานของพระเถระ เป็นข่าวดีข้อ
 ที่ ๕ ข้าพเจ้านำข่าวดี ๕ ข้อนี้ มาสู่สำนักของ
 พระองค์ พระองค์ทรงสดับข่าวดี ๕ ข้อนี้แล้ว
 จึงมีพระทัยยินดีในบุญกรรม แล้วบริจาคน้ำโดยพลัน
 การสมาคมนั้นพระองค์ทรงทราบเรื่องเพียงเท่านี้ คง
 เข้าพระทัยว่า ประโยชน์อะไร ด้วยการห้อยผ้า
 อดตราสังข์นี้ ดังนี้

พระราชชาทรงสดับข่าวดีของกาแล้ว ทรงพระสรวล พระเถระถามว่า
 มหาบพิตร ทรงพระสรวลเพราะเหตุไร พระราชาตรัสว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
 ข้าพเจ้าสดับข่าวดีจากกาตัวที่เกาะอยู่ ณ ระหว่างกิ่งต้นมะม่วงนี้ แล้วจึงตรัสเหตุ
 ให้พระสรวล แม้พระเถระเห็นกรรมที่พระราชนี้กระทำไว้ในอดีตภพก่อนจึงได้ยิ้ม
 พระราชาทรงถามว่า เพราะเหตุไร พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจึงยิ้ม พระเถระตอบว่า
 ก่อนมหาบพิตร เราเห็นกรรมที่ท่านทำไว้ในกาลเป็นอมรูปปลกุมาร ในมลัทธิรัฐ
 ในอดีตภพก่อนหน้าอดีตภพนี้ของพระองค์จึงได้ยิ้ม พระเถระผู้อันพระราชาตรัสถาม

จึงบอกเหตุที่พระราชกรณียกิจแล้วในกาลก่อนโดยพิศดาร พระราชาทรงโสมนัส ได้ถวายผ้าอศุตราสงค์ของตน นมัสการพระเถระแล้วกลับไปสู่พระราชวังเสด็จไป โภครัฐวิหาร ให้จัดพิธีฉาปนสรีระของพระเถระแล้ว นำพระธาตุมารมาให้สร้างเจดีย์ บรรจุ ทำการบูชาอย่างยิ่งใหญ่แล้วจึงเสด็จไปสู่มหาคาม ให้นำทองคำมากองที่ห้อง พระโรงแจ้ว ให้ผ้าจากเรือที่แล่นจากกลางมหาโคธสมุทรมายังท่าแล้วให้ถวาย แก่ภิกษุเพื่อทำเป็นจีวร ยังมหาทานให้เป็นไป ให้สร้างมหาวิหารใกล้กับมหาคามอยู่ ให้เรียกทูลถามผู้เป็นราชโอรสมาตรัสว่า แน่พ่อ เจ้าจงไปครองศิรินครแล้ว ได้ทรงแต่งตั้งอำมาตย์คนหนึ่งในฐานะแห่งบิดาแล้ว ทรงส่งไปยังศิรินคร ศิริอภัย- ราชกุมารเห็นกุมารนั้นแล้วให้พระราชทานเสื้อผ้า และอาหารเป็นต้น แก่กำลังพลที่ มาพร้อมกับราชกุมาร

พระราชกุมารอยู่ที่เชิงคีรีบรรพต ในสมัยอื่นจากนั้น การวิวาทได้เกิด แก่กษัตริย์ทั้งหลาย . เพราะอาศัยเชื้อชาติ พระเจ้าอภัยราชานั้นคิดว่า ประโยชน์ แก่เรา ด้วยการวิวาท จึงได้ยกกำลังพลไปพร้อมกับพระนางโสมเทวี เสด็จไป โดยลำพัง ทรงอาศัยพระเจ้าลิวะผู้เป็นพระสหายของตนซึ่งครองเมืองเสรุนคร ได้เสด็จไปสู่สำนักของสหายนั้น

พระเจ้าลิวะแม้นั้น ได้ทำการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ แก่กำลังพล ผู้มาพร้อมด้วยพระเจ้าศิริอภัยให้นำเสื้อผ้า งา และข้าวสารที่นำติดตัวมาด้วยออก มอบถวาย ผ่านไปหลายวันจึงถามว่า คุณก่อนสหาย ท่านเสด็จมาแล้วเพราะเหตุไร พระเจ้าอภัย จึงทูลบอกถึงเหตุที่พระองค์ต้องอพยพมาตั้งปวงแก่พระเจ้าศิวราชา พระองค์จึงตรัสว่า แน่สหาย กรรมอันเจริญท่านได้กระทำแล้ว ท่านเสด็จมายัง สถานที่ที่ควรเสด็จมา เราจักรู้จักที่ควรทำแก่ท่าน ท่านอย่าคิดมากไปเลยแล้วจึง แสวงหาภูมิฐานอันเป็นที่ตั้งพระนครเพื่อการประทับอยู่ของพระเจ้าอภัยศิริพระ องค์นั้น ครั้นเห็นสถานที่อันเป็นรมณีสถานอย่างยิ่ง ซึ่งอยู่ในที่สุดแห่งสระน้ำราชกุมารนั้น จึงให้สร้างพระนครขึ้นที่ภูมิกานั้นแล้วมีพระดำริว่า เราจักตั้งชื่อใหม่ให้เหมือนกับ

ชื่อของพระ เทวี แล้วจึงให้ตั้งชื่อพระนครนั้นว่า โสมนคร

นครนั้น . มีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยอุปกรณ์ทั้งหลาย มีความถึงพร้อม ด้วยธัญญาหาร เป็นพระนครที่อีกทีกไปด้วยเสียงสังข์ บัณเฑาะว์และ เภาเป็นต้น พระเจ้าอภัยราชกุมารนั้นเสวยโอบอวยคุรย์สิริสมบัติ เป็นอิสระอยู่ในโสมนครนั้น สิ้นกาลช้านาน

ในกาลอื่นจากนั้น พระนางโสมเทวีได้กราบทูลพระราชาว่า ข้าแต่ พระองค์ ควรที่เราจะให้สร้างเจดีย์และพระวิหารไว้เป็นที่พึ่งของเรา พระราชา ตรัสว่า พระเสาวนีย์ที่พระ เทวีตรัสแล้วเป็นพระเสาวนีย์อันประเสริฐ ทรงเป็นผู้ ถึงพร้อมด้วยโสมนัสจึงแสวงหาชัยภูมิเพื่อสร้างพระวิหาร ได้พบเห็นป่าไม้สาละ ขนาดใหญ่ ในสถานที่อันไม่ไกลและไม่ใกล้พระนครจนเกินไป เสด็จไปเพื่อตรวจ ดูพื้นที่บริเวณนั้น ครั้งนั้น ในป่าสาละนั้นมีพระเถระรูปหนึ่งชื่อพระมหามหินทเถระ ผู้อยู่ในวงศ์ของพระมหาอรិฎฐเถระ พระเถระนั้นพาภิกษุประมาณ ๖๐ รูป มาอยู่ ในป่านั้น พระราชาเห็นพระเถระนั้นแล้วเลื่อมใสในอิริยาบถจึงตรัสแก่พระเถระ ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าจักสร้างพระวิหารในป่านี้ถวายแก่ท่าน พระเถระ ได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วรับไว้ด้วยอาการคุษฎีภาพ พระราชาบังเกิดความโสมนัส นมัสการพระเถระแล้วเสด็จกลับเข้าไปในพระนคร เรียกพระมเหสีพระนามว่า โสมเทวีมาตรัสว่า แม่โสมเทวีผู้เจริญ มโนรถของเราถึงที่สุดแล้ว เราได้ชัยภูมิ ที่ถูกใจเพื่อสร้างพระวิหารแล้ว อนึ่ง ในที่นั้นมีพระมหามหินทเถระพาพระสมณะ ประมาณ ๖๐ รูปมาอยู่ เราได้นมัสการพระเถระแล้วได้รับคำปฎิญาณของท่าน เพื่อการอยู่

พระเทวินั้นได้สดับพระดำรัสนั้นแล้ว มีพระทัยยินดีจึงเปล่งพระดำรัสว่า สาธุ ในวันรุ่งขึ้น พระราชาพร้อมด้วยพระโสมเทวี เสด็จไปสู่สำนักของพระเถระ นมัสการแล้วนั่ง ณ ที่สมควรด้านหนึ่ง พระเถระได้กล่าวมหาสมัยสูตรกับภษัตรีย์

ทั้งสองพระองค์นั้น กษัตริย์ทั้งสองพระองค์นั้นทรงโสมนัสอย่างยิ่ง พระราชา
 คริสตตามพระเถระว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าจักได้พระบรมสารีริกธาตุจาก
 ที่ไหน พระเถระทูลว่า คุณอนมทาบพิตร อาตมภาพรู้จักสถานที่เก็บ
 พระบรมสารีริกธาตุ จาเดิมแต่กาลนั้น พระราชาให้ชำระภาคพื้น ให้ขุดตอออก
 ปราบพื้นที่ให้เสมอราบเรียบ คุดหน้ากลองให้หานายช่างอิฐมา ให้ปั้นอิฐ ให้ก่อ
 สร้างพระเจดีย์

นายช่างก่อสร้างพระเจดีย์สำเร็จแล้วด้วยวันเพียงเล็กน้อย ได้ทำการ
 งานทั้งปวงที่ควรทำในท้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุเรียบร้อยแล้ว จึงกราบ
 ทูลแก่พระราชา พระราชาจึงได้เสด็จไปบอกพระเถระว่า ข้าแต่พระผู้เป็น
 เจ้าท้องสำหรับบรรจพระบรมสารีริกธาตุได้สร้างสำเร็จแล้ว พระเถระได้สดับ
 คำของพระราชาแล้ว มอบพระทักษิณทฐาธาตุของพระตถาคตที่ตนเก็บรักษาไว้
 แก่พระราชา พระราชารับพระบรมสารีริกธาตุนั้นแล้วพร้อมกับข้าราชการบริวารหมู่
 ใหญ่ได้บรรจพระบรมสารีริกธาตุนั้นไว้ในท้องสำหรับบรรจพระบรมสารีริกธาตุด้วย
 ศุภฤกษ์ในชั่วครู่หนึ่ง ให้ทรงสร้างพระเจดีย์อันเสมอด้วยไกรลาสบรรพตซึ่งมีน้ำพุ
 อันเป็นที่น่ารื่นรมย์ใจอย่างยิ่ง

พระมหाराชา ผู้ประกอบด้วยคุณมีศรัทธาเป็นต้น ทรงรักษา
 พระศาสนาในโลก จึงให้สร้างพระวิหาร พร้อมด้วยพระ
 เจดีย์ไว้

จากนั้น พระเจ้าศรีอภัยให้สร้างบริเวณประมาณ ๖ แห่งเพื่อภิกษุ ๖๐
 รูป สร้างพระวิหารให้ตั้งงาม ด้วยซุ้มประตู บัอมและกำแพง ให้สำเร็จแล้วได้ตั้ง
 ชื่อวิหารให้มีชื่อเดียวกันกับพระ เทวีของพระองค์หลั่งน้ำทักษิโณทก มอบถวายวิหาร
 แก่พระมหามหินทเถระแล้วทำการบูชาด้วยของหอมและดอกไม้ รูป และธงแล้วไป
 สู่ที่บำรุงพระบรมสารีริกธาตุนั้นละ ๓ เวลา บำเพ็ญบุญทั้งหลายมีการถวายทาน

เป็นต้น เสวยมหาสมบัติอยู่ ประจำในโสมนคร

พระเจ้าศิริอภัย ทรงมีความยินดีพร้อมทั้งมเหสี พระนามว่า
โสมเทวี ทรงครองราชสมบัติในโสมนคร อันรื่นรมย์ใจ

จากนั้น ในวันหนึ่ง พระจุฬินทปาตียติสสเถระผู้เป็นพระกนิษฐาของ
พระนางวิหารเทวี ได้ตรวจดูอาจุสังขารของพระเจ้ากากวณตติสสะ รู้ถึงความ
ดำรงชีพอยู่ได้อีกไม่นานของพระเจ้ากากวณตติสสะ วันรุ่งขึ้น จึงเข้าเฝ้าพระ
ราชากราบทูลกับพระองค์ว่า ดูก่อนมหาพิตร พระบรมศาสดาได้ทรงตรัสประทาน
คำพยากรณ์เรื่องพระนลาฏบรมสารีริกธาตุไว้แก่พระองค์ว่า ในอนาคต พระเจ้า
กากวณตติสสะ จักประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของเราที่ยอดตะพังหินชื่อ
วราหะอันอยู่ ณ ที่สุดแห่งสระชื่อเสรุทางทิศทักษิณของแม่น้ำมหาาลุก พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าหมายเอาพระตำรับนั้นจึงทรงนั่งเข้าสมาบัติ ณ ที่นั้นแล้ว ก็เสด็จกลับไป
พระองค์จงใส่ใจถึงพระตำรับของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นแล้วคิดว่าเราจะ
ไม่ยอมให้กุศลสมบัติของเราเสื่อมเสียไปเป็นอันขาด แต่ว่าใคร เป็นผู้เหมาะสม
ที่จะไปเพื่อสร้างพระเจดีย์ ตามพระพุทธรูปพยากรณ์ดังนี้แล้วจึงตรัสแก่พระเถระว่า
ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ท่านบอกกรรมอันเจริญแก่ข้าพเจ้าแล้วดังนี้ จึงมีพระตำรับ
เรียกพระเจ้าทุฏฐคามณีผู้เป็นพระราชโอรสของพระองค์มาจากคีรีนคร ให้นั่งใน
มหาคามแล้วให้ราชบุรุษเที่ยวตักลองรื่องป่าว ไปทั่วพระนครว่า พระราชาตรัสว่า
เราจักเสด็จไปเพื่อให้สร้างพระเจดีย์บนยอดตะพังหินชื่อวราหะในที่สุดแห่งสระน้ำ
ชื่อเสรุ ซึ่งอยู่ใกล้แม่น้ำมหาคงคา ขอหมู่เสนาทั้งหมด และมหาชนจงมากับเรา
แล้วจึงเสด็จไปสู่สำนักของพระจุฬินทปาตียติสสเถระ และของพระสาคลเถระ
ในติสสมหาวิหารแล้วตรัสว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านโปรดนำพระภิกษุประมาณ
๕๐๐ รูปผู้เป็นบริวารของท่าน ไปยังสถานที่อุปัฏฐากพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
มาพร้อมกับข้าพเจ้า ดังนี้ แล้วรับสั่งให้สร้างค่ายพักแรม ในขณะอันเป็นสุฤกษ์
ในเวลาอันเจริญ ในวันอันเจริญ ให้นำพอบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุออก

จากขุมพระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐานไว้บนราชรถที่จัดไว้อย่างสวยงามกัน
เศวตฉัตรไว้ด้านบนโดยจัดให้พระนลาฏบรมสารีริกธาตุอยู่ด้านหน้าของพระมณฑป

จากนั้น พระราชาตรัสเรียกพระเจ้าทูลฐคามณีอภัย ผู้เป็นพระโอรส
มา ทรงพร่ำสอนแล้ว ได้พาสัตถาคิสสรราชกุมารผู้เป็นพระโอรสและพระนาง
วิหารเทวีเสด็จออกแล้วโดยพลัน อนึ่ง พระจุฬินทปาคิตยติสสเถระได้พาภิกษุ
ประมาณ ๕๐๐ รูปซึ่งเป็นบริวารของตน คูณพระบรมสารีริกธาตุแล้วตามมาใน
ภายหลัง หมู่เสนาทั้งปวงและพระราชาดวามหาทานแค้นิกษุสงฆ์ ไปพร้อมกับ
ภิกษุสงฆ์บรรลุดังที่กล่าวไป ในพระสัตถาคิสสรราชกุมารนั้น ณ ที่นั้น มาแล้วโดยลำดับ
ตั้งค่าย ณ ที่สุนนมาลาปิฎฐิ ประทับแล้ว

ก็เพราะเหตุไร สถานที่นั้นจึงมีชื่ออย่างนั้น ตอบว่าเพราะสุนนนครราช
อภิรมณีย์ ด้วยการเสวยราชสมบัติตลอด ๗ วัน พอคครบ ๗ วัน ก็ทวนระลึกพระ
นลาฏบรมสารีริกธาตุ เมื่อระลึกถึงแล้ว ภายหลังจึงพานาคบริวารของตนประมาณ
๖ โภกฏี ไปตามทางเฉพาะที่จะไปยังที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมกับคล
บันดาลให้ฝนคอกมะลิโปรยปรายลงยังแผ่นดิน ณ ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
จนสูงถึงระดับเอว เพราะฉะนั้น ที่นั้น จึงมีชื่อว่า สุนนมาลาปิฎฐิ

วันรุ่งขึ้น พระราชาอาราธนาพระนลาฏธาตุมาถึงตะพังหินชื่อวราหะ
เมื่อพระบรมสารีริกธาตุถึงที่นั้นแล้ว สุนนนครราชได้บันดาลล้อรถให้จมลงดินถึงคุม
จนไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ พระราชาเห็นเหตุนั้นแล้วเกิดความสังเวช
ตรัสถามพระเถระ พระเถระทูลว่าข้าแต่มหาพิตร พระองค์อย่าทรงตกใจไปเลย
พระองค์เสด็จมาถึงสถานที่เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ขอพระองค์
จงประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุเถิด พระราชาได้สดับแล้วจึงดำริว่า
ภูมิภาคอันเป็นที่ประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ โดยเฉพาะจะต้องมีอยู่อย่าง
แน่นอน ดังนั้นแล้วจึงให้หมู่เสนาพักอยู่ ณ ที่นั้นแล้วให้ไพร่พลถากถางที่นั้น โดยรอบ

ให้โล่งเตียนปราศจากป่าพร้อมทั้งคอก ทำบริเวณนั้นให้เป็นรมณีสถานอันราบเรียบ
เสมอกันเหมือนหน้ากลอง ฉะนั้นแล้วจึงเรียกหัวหน้าทหารมารับสั่งว่า พวกท่านจง
ให้สร้างซุ้มสำหรับพระบรมสารีริกธาตุก่อนเพื่อประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
หัวหน้าทหารนั้นให้สร้างซุ้มพระธาตุในขณะนั้นนั่นเอง แล้วสร้างห้องบรรจุพระธาตุ

พระราชาก็ให้ประดิษฐานผอบพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ ในห้องพระ
ธาตุ ภายในซุ้มพระธาตุ แล้วให้จัดกองรักษาการไว้ภายนอก ให้จัดพิธีบูชาอย่าง
เอิกเกริกในที่นั้น ให้ฉาบทาซุ้มพระธาตุด้วยคันธชาติ ๔ ชนิด เรือนั้นจึงมีชื่อว่า
คันธมูละ พระภิกษุเป็นอันมากประชุมกันที่เรือนั้น พระมหินทเถระได้กระทำ
การต้อนรับแก่อาคันตุกภิกษุในที่นั้น วันรุ่งขึ้น พระราชาเสด็จไปสู่พระวิหาร
ตรัสถามว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอยู่สุขสบายไหมแล้วนิมนต์
พระภิกษุทั้งปวงให้นั่งในพระราชวัง ถวายข้าวยากูโดยความเคารพ ทรงสดับ
ภักตานุโทษแล้ว พระเถระเมื่อจะกล่าวโอวาทพระราชาก็กล่าวว่า มหาบพิตร
พระองค์ ไม่ควรอยู่ด้วยความประมาท ธรรมดาว่า ชีวิต เป็นธรรมชาติที่ดำรง
อยู่ไม่ยืนยาว พระองค์โปรดให้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ โดยไม่ชักช้าเกิด
ดังนี้ แล้วกล่าวคาถาว่า

เพราะชีวิตเป็นธรรมชาติน้อย อุปมาเหมือนฟองน้ำ

ฉะนั้น ผู้ฉลาดจึงควรบำเพ็ญกุศลทุกเมื่อ

พระเถระ ๓ รูป คือ พระจุฬิณทปาตียติสสเถระ พระสาคลเถระ
และพระมหินทเถระ ครั้นกล่าวธรรมกถา โดยนัยนี้แล้ว ได้พากันผู้เป็นบริวาร
ของตน ๆ มาเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

พระราชาก็ประเสริญพระองค์นั้น ทรงมีพระอิศริยยศ อันไพบุลย์
ทรงนำ ประโยชน์แก่อกุลแก่บุคคลอื่น ทรงบำเพ็ญประโยชน์ ด้วยดี

แก่นรชน ทรงเป็นผู้มีปัญญา ทรงมีพระกิตติคุณอย่างไม่เสื่อมสูญ
ทรงมีข้าราชการบริพารหมู่ใหญ่ห้อมล้อม ทรงสร้างพระสถูปอันประเสริฐ

ปริเฉทที่ ๔ ว่าด้วยเรื่องตำนานพระธาตุในคัมภีร์ธาตุวงศ์อันข้าพเจ้า
รจนาแล้วเพื่อประโยชน์แก่ความเลื่อมใสของอริยชน

จบลงแล้วด้วยประการฉะนี้

จากนั้น ครั้นพิจารณาแล้ว เมื่อจะตรวจหาภูมิฐานอยู่ด้วยคิดว่าเรา
เราควรที่จะจับจองภูมิภาค จึงให้นำโค ๘ ตัวที่สมมติว่าเป็นมงคลมาให้อาบด้วย
คันโททกะ สวมปลอกทองคำที่เขา ให้หมวด ๕ แห่งของหอม ให้คล้องพวงมาลัย
ที่คอและให้ล่ามไว้ด้วยโซ่เหล็กแล้วอธิษฐานอย่างนี้ว่า ก็พิว่า พระนลาฏ
บรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้า จักประดิษฐาน ณ ที่โค บ่อมกระทำ
ประโยชน์แก่ชาวโลก ศาสนาจักดำรงมั่นอยู่ตลอด ๕ พันปี โซ่เหล็กนี้จงหลุดเอง
จากโคในทีล่านั้น โคทั้งหลายจงออกวิ่งไปรอบ ๆ สถานที่สร้างพระสถูปแล้ว
จงนอนอยู่ในทิศทั้ง ๔ แล้วจึงรับสั่งให้ราชบุรุษปฏิบัติตาม ราชบุรุษเหล่านั้นได้ทำ
แล้วเหมือนอย่างนั้น

เมื่อราตรีผ่านไป ครั้นได้อรุณ พระราชาจึงสั่งเจ้าหน้าที่เพื่อจับโคทั้ง
หลายราชบุรุษเหล่านั้นไปแล้ว ไม่เห็นโคทั้งหลายจึงกราบทูลพระราชาว่าขอเดชะ
ข้าพระองค์ไม่เห็นโค พระราชาจึงตรัสว่า พนาย เธอจงไป จงตรวจดูสถานที่
ที่โคไปแล้ว เจ้าหน้าที่เหล่านั้นจึงออกไปดูโคยังที่ที่ตนล่ามไว้และตามรอยเท้าโค
ไป ได้เห็นโคทั้งหลายที่เดินวนรอบสถานที่ที่จะสร้างพระเจดีย์โคยรอบ แล้วจึงไป
นอนอยู่ในทิศทั้ง ๔ เจ้าหน้าที่เหล่านั้นแม้จะเหยียบที่อวัยวะทั้งหลายมีหางเป็นต้น

ก็ไม่สามารถที่จะให้โคทั้งหลายลุกขึ้นจากที่ที่ตนนอนแล้วได้ จึงเข้าไปกราบทูล พระราชาว่า ขอเดชะ โคทั้งหลายไม่ยอมลุกขึ้น โคเหล่านั้นได้ไปเดินวนสถานที่ แห่งหนึ่งโดยรอบแล้วจึงนอนอยู่ในที่สี่ทั้ง ๔ พระราชาสดับค้ำนั้นแล้ว มีหมู ข้าราชการบริวารแวดล้อม เสด็จไปด้วยพระองค์เองก็ไม่สามารถให้โคลุกขึ้นได้จึง อธิษฐานอย่างนี้ว่า ถ้าว่าพระนลาฏบรมสารีริกธาตุจะพึงประดิษฐานอยู่ในที่นี้ไซ้ไร โคทั้งหลายจึงลุกขึ้นแล้วกลับไปเถิด พวกโคลุกขึ้นไป ในขณะที่พระราชาทรงดำริ นั้นเอง พระราชาเห็นเหตุอัศจรรย์นั้นแล้ว มีพระหทัยเลื่อมใส วันรุ่งขึ้นรับสั่งให้ ประดับม้าโดยท่านเองที่กล่าวแล้วนั้นแหละแล้วได้ใช้โซ่เหล็กล่ามไว้ แม้ม้าทั้งหลาย ก็ได้ไปนอนแล้ว เหมือนอย่างโค

วันรุ่งขึ้น รับสั่งให้ประดับช้างแล้วอธิษฐานเหมือนอย่างนั้น แม้ช้าง นั้นก็ทำลายเครื่องผูกหนีไป ในปัจฉิมยาม ไปนอนแล้วในที่ที่เป็นที่สร้างพระเจดีย์ เมื่อได้อรุณ จึงรับสั่งให้เรียกพนักงานดูแลช้างมาแล้วรับสั่งว่าให้นำช้างมา นาย ความช้างไม่เห็นช้างในที่ที่ล่ามไว้ จึงมากราบทูลว่า ขอเดชะ พวกข้าพระองค์ ไม่เห็นช้างในที่ที่ล่ามไว้พระเจ้าข้า เมื่อพระราชাত্রัสถามว่า แน่พนาย ถ้า เช่นนั้น เธอจงใคร่ครวญหาโดยฉับพลัน พวกความช้างได้แสวงหาไปตามรอยเท้าช้าง จึงได้เห็นช้างทั้งหลาย นอนอยู่ในที่เป็นที่สร้างพระเจดีย์ จึงมากราบ ทูลพระราชา พระราชาสดับค้ำนั้นแล้ว ปฏิบัติแล้ว โดยประการที่กล่าวไว้แล้ว ในหนหลัง เสด็จมาแล้วได้กระทำช้างเหล่านั้นไว้เป็นเบ็องหน้า

ครั้นพระราชาทรงทดลองแล้ว ด้วยการทดลองอย่างเดียวกันนี้ถึง ๓ ครั้ง รู้แน่ถึงสถานที่ที่ควรกำหนดเอาแล้วจึงเข้าไปสู่สำนักของพระ เถระนมัสการ แล้วอุปัฏฐากอยู่ทรงตรัสว่า ในกาลนั้น พระเจ้าสิวะในเสรุนคร ให้ราชบุโรหิต ถือเครื่องบรรณาการมาเป็นอันมาก มาแล้วด้วยคิดว่า เราจักเข้าเฝ้าพระราชา ดั่งนี้ ถวายบังคมแล้วได้ขึ้น ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง พระราชาได้ทำสัมโมทนียกถา กับด้วยราชทูตนั้นแล้ว ในกาลที่ราชทูตนั้นนั่งแล้ว แม้พระเจ้ามหานาคะในโลณ

นคร ก็ได้ให้ราชบุรุษถือเครื่องราชบรรณาการเป็นอันมากมา ด้วยคิดว่าเรา
 จักเข้าเฝ้าพระราชชา ถวายบังคมแล้วนั้น ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง พระราชาทรง
 ให้การต้อนรับราชทูตเหล่านั้น แล้วตรัสว่า เราจักประดิษฐานพระนลาฏ
 บรมสารีริกธาตุของพระทสพล ในที่นี้ ท่านทั้งหลาย จงเป็นสหายของเราเถิด
 ทรงพาราชทูตเหล่านั้นไปแล้ว ให้ถวายอภิวาทด้วยพระดำรัสว่า ท่านทั้งหลายจง
 อภิวาทพระบรมสารีริกธาตุเถิด ในขณะนั้น พระฉัพพรพรรณรังสีได้แผ่ชานออกจาก
 พระบรมสารีริกธาตุ เทพยดาทั้งหลายได้ทำสาธุการแล้ว ไปรยคอกไม้ลงจาก
 อากาศ พระราชาทั้งหลายเกิดความโสมนัสตรัสแล้วว่าพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
 ของพระทสพลจักประดิษฐานอยู่ในลังกาทวีปของเรา พระนลาฏบรมสารีริกธาตุนั้น
 จักยังกิจของพระบรมศาสดาให้สำเร็จแก่มหาชนดังนี้ ถวายอภิวาทแล้วเสด็จไป

ในเวลาที่ราชทูตเหล่านั้นไปแล้ว พระราชาทรงให้มหาดเล็กทูลเชิญ
 คิริอภัยราชกุมารมา ตรัสว่า แน่พ้อ เราทั้งหลายจักไม่บั่นอิฐไม่สร้างปราการ
 คิริอภัยราชกุมารกราบทูลว่า ขอเดชะ พระองค์อย่าคิดอย่างนี้ พวกข้าพระองค์
 จักให้บั่นอิฐ พระราชาตรัสว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นความเนิ่นช้าจักมี คือพระราชา
 ตรัสว่าทองและเงินในท้องพระคลังเรามีน้อย เราจักได้มาจากที่ไหน
 คิริอภัยราชกุมารจึงกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ พระบรมศาสดาทรงเป็นผู้มีบุญ
 มาก จักได้สักการะและสัสมานอย่างยิ่งใหญ่ พระองค์อย่ากังวลพระทัยไปเลย
 ขอพระองค์รับสั่งให้สร้างพระเจดีย์เถิด

พระราชนั้นทรงสดับถ้อยคำ อันเป็นอจินไตยของอภัยคิริราชกุมารแล้ว
 จึงเกิดความโสมนัส พึงธรรมในสำนักของพระเถระแล้วกราบพระนลาฏ
 บรมสารีริกธาตุแล้ว เสด็จเข้าพระนครไป เสวยพระกระยาหารเย็นแล้วจึงเข้า
 บรรทมบนที่ประทับ เมื่อได้อรุณ พระราชาครั้นตื่นบรรทม ทรงคิดถึงอิฐจึงเส้ร่า
 พระทัย ในกาลนั้น ท้าวสักกะเทวราชตรัสเรียกวิสสุกรรมเทวบุตรมา ตรัสว่า
 คู่ก่อนพ่อวิสสุกรรมเทพบุตร พระเจ้ากากวณตีสสะมีพระประสงค์จะให้สร้าง

พระเจดีย์ใหญ่เพื่อบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ จึงคิดถึงอิฐแล้ว ท่านไปแล้วจน
เนรมิตอิฐในที่อันสะดวกแก่การนำไปใช้ก่อสร้างพระเจดีย์

วิสสุกรรมเทพบุตรฟังพระคำรสนั้นแล้ว จึงมาเนรมิตอิฐไว้ที่บนพื้นนา
ของทุกคตพราหมณ์แล้วจึงกลับไปยังเทวโลก ในขณะนั้น ทุกคตพราหมณ์ ผู้เป็น
เจ้าของไปแล้วเพื่อตรวจดูนาของตนแต่เช้าตรู่ เมื่อมองไปทางโน้น ทางนี้อยู่
เห็นกองอิฐแล้วคิดว่า เมื่อวันวาน พระราชาตรัสว่า เราจักได้อิฐมาอย่างไร
เป็นผู้ยินดีแล้ว ด้วยคิดว่า เราได้เครื่องบรรณาการขนาดใหญ่หนอ จึงหาบอิฐ ๒
ก้อนไปเพื่อเข้าเฝ้าพระราชา ยืนอยู่ที่ประตูพระราชวังแล้วส่งข่าวเข้าไป
พระราชาได้ให้ราชบุรุษเบิกทุกคตพราหมณ์นั้นมาเข้าเฝ้า แล้วตรัสถามว่าเพราะ
เหตุไร เจ้าจึงมาเข้าเฝ้าแต่เช้าตรู่ที่เดียว ทุกคตพราหมณ์กราบทูลว่า ขอเดชะ
ข้าพระองค์พบเห็นกองอิฐขนาดใหญ่ในนาของข้าพระองค์ ข้าพระองค์จึงนำอิฐนั้น
มาเป็นตัวอย่าง ขอเข้าเฝ้าแต่เช้าเทียว แล้วนำอิฐทั้งหลายออกแสดงด้วยคำว่า
อิฐเหล่านี้สมควรแก่พระเจดีย์ พระราชาเห็นแล้ว จึงเกิดความโสมนัส ได้พระ
ราชทานทรัพย์เป็นอันมากแก่พราหมณ์

ขณะนั้นได้มีข่าวเข้ามาอีกว่า เรือที่บรรทุกเงิน ๔ ล้ำ ซึ่งแล่นมาจาก
ท่ามัททบัฏฐะ เรือบรรทุกทอง ๔ ล้ำแล่นจากแคว้นสุวรรณภูมิ ได้แล่นเข้ามาจอด
เทียบท่าดังนี้ ชัมมปาละผู้เป็นนายท่าซึ่งปฏิบัติหน้าที่ดูแลอยู่ที่ปากประตูแห่งท่า
มากราบทูลพระราชาแล้ว พระราชาทรงยินดียิ่งแล้ว ให้นำเงินและทองเหล่านั้น
เข้ามา

พระราชทรงให้นำอิฐ เงิน ทอง อันมีค่ามากมายแล้ว
จึงเริ่มก่อสร้างพระเจดีย์กรรมนั้นทั้งปวง สิ่งทั้งปวงที่
พระราชาคิดแล้ว บ่อมสำเร็จ ในขณะนั้นเอง ด้วย
อานุภาพแห่งบุญของพระบรมศาสดา และด้วยกำลัง
แห่งบุญของพระราชา

จากนั้น พระราชาเสด็จยังสำนักของพระจุฬาลงกรณ์เถระ ครั้นเช้า แต่พระองค์เจ้า ข้าพเจ้าจักไปยังที่ตั้งแห่งกองอิฐ พระเถระฟังแล้วมีจิตยินดี จึงไปยังที่ตั้งกองอิฐพร้อมกับภิกษุจำนวน ๕๐๐ รูปผู้เป็นบริวารของตน ลำดับนั้น พระมหาสาคลเถระ พระมหินทเถระ ก็ได้ไปยังที่ตั้งกองอิฐพร้อมกับภิกษุผู้เป็นบริวารของตน แม้พระเจ้าสิวะในลิวนคร แม้พระเจ้ามทานาคะในโลณนครก็ได้เสด็จไปสู่ที่ตั้งกองอิฐ แม้คิริอภัยราชาในโสมนคร มีหมู่ข้าราชการบริวารของตนห้อมล้อมก็ได้เสด็จไปยังที่ตั้งกองอิฐ แผ่นหินแห่งนั้นกลายเป็นที่รวมแห่งกำลังที่แข็งแกร่งเพราะการมาประชุมกันของสมณพราหมณ์และกำลังพลเหล่านั้น ชนเหล่านั้นได้ประชุมกันแล้ว ณ ที่ตั้งกองอิฐ

พระเถระมองดูกองอิฐแล้วกราบทูลพระราชาว่า มหาบพิตร กองอิฐนี้ย่อมเพียงพอเพื่อการก่อสร้างทุกอย่างที่พระเจดีย์ พระราชามีพระทัยเบิกบาน มีหมู่ข้าราชการบริวารห้อมล้อมแล้วทรงถืออิฐนั้น ด้วยพระองค์เองก่อน พระราชาที่เหลือ อำมาตย์ ราชบุรุษ และภิกษุทั้งปวงจึงพากันถือก้อนอิฐ

ในกาลนั้น พระราชาทรงดำริว่า การยกของหนักแล้วเดินไปจักเป็นการเนิ่นช้า พระเถระทราบความดำริของพระราชา จึงกล่าวอย่างนี้ว่า มหาบพิตร พระองค์อย่าทรงดำริเช่นนั้นเลย พระองค์หยิบก้อนอิฐทั้งหลายแล้วเสด็จไป เทวดา และนาคเป็นต้น จักยื่นต่อ ๆ กันแล้วตั้งแต่พื้นจนถึงที่ที่จะสร้างพระเจดีย์แล้ว นำอิฐมาวางไว้ พวกเทวดา และนาคเป็นต้น ได้นำอิฐมากองไว้ในที่ที่จะสร้างพระเจดีย์แล้ว

เทวดาและนาคเป็นต้นได้ยืนอยู่ต่อ ๆ กันไปโดยท่านองนั้น นำอิฐทั้งหลายมาก่อเป็นกองขึ้นในทิศทั้ง ๔ ลำดับนั้น พระราชาจึงให้ช่างก่ออิฐขึ้นเป็นกอง ในบรรดาช่างอิฐเหล่านั้น ทรงกำหนดช่างอิฐนามว่า ชยเสนะให้เป็นหัวหน้าแล้วประทานผ้าสาฎก ๒ ผืน ซึ่งมีค่า ๑๐๐,๐๐ และเครื่องประดับมีดุมหุ

ทองเป็นต้นซึ่งมีค่า ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะ ให้เป็นเครื่องตกแต่งแล้วพระราชทาน เครื่องอุปโภคทั้งปวงมีผ้าเป็นต้น ที่บุคคลนำมาแก่ช่างทั้งหลาย ผู้เป็นบริวารของ นายช่างชื่อชยเสนะนั้น ทรงทำสัมมานะอย่างใหญ่หลวงเป็นอเนกวิธี ทรงปรึษาอยู่กับพระเถระว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า วันนี้เป็นวันวิสาขบูชาบุญมีอุปสถ เพราะฉะนั้น ควรที่พวกเราจะบูชาพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ อันเป็นมงคลแล้วจึงประดิษฐานอิฐ ลง ณ ที่ก่อสร้างพระเจดีย์ พระเถระฟังคำนั้นแล้วทูลว่า มหาบพิตร กรรมอัน เจริญ อันท่านทำแล้ววันนี้ เป็นเช่นกับวันประสูติของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วให้พา ช่าง ๕ คนมาเพื่อการก่อสร้างพระเจดีย์ ใน ๕ คนนั้น คนหนึ่งชื่อว่า วรทเวะ คนหนึ่งชื่อสังขะ คนหนึ่งชื่อวิชชะ คนหนึ่งชื่อปุสสทเวะ คนหนึ่งชื่อมหาทเวะ ทรงให้ทำมงคลแก่ช่าง ๕ คนนี้ แล้วให้แต่งกายเป็นอย่างนักพื่อน ให้ประดับด้วย เครื่องอลังการทั้งปวง พระองค์เองก็ทรงประดับด้วยเครื่องวิภูสิตาลังการทั้งปวง พระราชา ครั้นประดับแล้วให้ทรงประกอบมงคลพิธี บูชาภิกษุสงฆ์ด้วยของหอม และดอกไม้ทำประทักษิณ ๓ ครั้ง กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ในทิศทั้ง ๔ ลูกขึ้น แล้วเสด็จเข้าชุมประตู่เรือนทอง ให้บุตรของอำมาตย์ซึ่งสมมติว่า เป็นมงคล นำ เลื่อมใสแล้วด้วยเครื่องประดับอย่างดีทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายมารดาและบิดาที่ยัง มีชีวิตอยู่นั้น ถือเอาท่อนไม้อันเป็นเครื่องนวดซึ่งทำด้วยทอง สำเร็จแล้วด้วยแก้ว มณีและแก้วมุกดา ให้สร้างพระเจดีย์อยู่ในที่นั้น ทรงถือท่อนไม้ด้วยพระองค์เอง ปราบพื้นที่ซึ่งกำลังทำบริกรรมอยู่แล้วได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง จากนั้น ทรงให้นายช่างใหญ่ เริ่มก่ออิฐที่ฐานพระเจดีย์ ด้วยสุภฤกษ์อันมีในขณะนั้น

ขณะนั้น ปรุทีซึ่งมีความหนาถึง ๒๔,๐๐๐ โยชน์ ได้บันลือเสียงดัง เหมือนการให้สาธุการเป็นไปแล้ว เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ขยำดินเหนียวทุก ๆ วัน ผสมด้วยดอกไม้หอม เมื่อกระทำอยู่อย่างนี้ ผ่านไปไม่กี่วัน ก็สามารถปั้น อิฐได้เป็นจำนวนมาก จึงกราบเรียนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์ได้ฟังคำนั้น แล้วจึงใช้สามเณร ๒ รูป ชื่อจุนทะและอุตตระ ด้วยคำว่า ท่านทั้งสองจงไปยังป่า หิมพานต์ นำแผ่นหินเมฆวรรณะมา ก็สามเณรทั้ง ๒ รูปนั้น มีอายุ ๑๖ ปีนับแต่

วันที่เกิดมา ถึงความแตกฉานในปฏิสัมพันธ์โดยประเภทแห่งภิญญา ๖ เป็นพระมหาชีมาสพ รับคำของพระภิกษุสงฆ์ เทาะไปแล้วนำแผ่นหินเมฆวรรณะมาจากป่าหิมพานต์ด้วยกำลังแห่งฤทธิ์ของตน บรรดาแผ่นหินเหล่านั้น แผ่นหนึ่งปูที่พื้นห้องที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่เหลืออีก ๔ แผ่น ประดิษฐานไว้ ณ ด้านข้างทั้ง ๔ กระทำไม่ให้เห็นห้องพระบรมสารีริกธาตุส่วนอื่น ๆ

ครั้งนั้น พระราชา เมื่อทรงมีรับสั่งให้กระทำการงานในห้องบรรจุพระบรมสารีริกธาตุสำเร็จแล้ว ให้นำแผ่นทองอันมีประมาณ ๕ โกฎิ มาให้ช่างทอง แล้วมีพระบัญชาว่า เองจงทำอิฐทองบุห้องบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ หล่ออิฐทองนั้นให้ยาว ๑ ศอก กว้าง ๑ คืบ หนา ๘ นิ้ว แล้วก่อเป็นห้องบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ ก็เมื่อก่อห้องพระบรมสารีริกธาตุนั้น จงก่อให้เป็นห้องยาว ๑๖ ศอก กว้างข้างละ ๑ ศอก ปูห้องสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุด้วยอิฐทอง ให้สร้างสิเนรุบรรพตจำลองด้วยสัตตรถนชาติไว้ท่ามกลางห้องบรรจุพระบรมธาตุ ให้สร้างบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ด้วยสีแสดเข้มไว้เหนือภูเขาจำลอง ให้สร้างต้นปาริฉัตตก์ด้วยรถนชาติ ๗ ชนิด แล้วให้สร้างเศวตฉัตรด้วยเงิน ซึ่งพรหมถือไว้เหนือพระพุทธรูป เซึ่งบรรพตจำลองนั้น ให้ตั้งแถวแห่งหม้อทองคำ ๑๐๘ ซึ่งเติมด้วยโคลนหอมแล้วปลูกดอกนิลบลไว้ ในระหว่างนั้น ให้ตั้งแถวหม้อเงิน ๑๐๘ ซึ่งเติมด้วยโคลนหอมแล้วปลูกบัวแดงไว้ ในระหว่างนั้น ให้ตั้งแถวหม้อแก้วมณี ๑๐๘ ซึ่งเติมด้วยโคลนหอมสำหรับปลูกดอกบัวขาว ในระหว่างนั้น ให้ตั้งแถวหม้อ ๑๐๘ ซึ่งทำจากแก้วลาย เติมด้วยโคลนหอมสำหรับปลูกดอกบัวขาว ลำดับถัดออกมาจากนั้น ให้ตั้งหม้อแก้วทับทิม ๑๐๘ ซึ่งเติมด้วยโคลนหอมสำหรับปลูกดอกจำปา ลำดับถัดต่อจากนั้น ให้ตั้งแถวหม้อดิน ๑๐๘ อันเติมด้วยโคลนหอมสำหรับปลูกบัวเบญจวรรณ ในระหว่างแถวหม้อเหล่านั้น ให้ตั้งขันทำด้วยรัตนะทั้ง ๗ ประการ อันเติมด้วยโคลนหอมสำหรับปลูกไม้หอมต่าง ๆ ถัดจากนั้นให้ปั้นรูปดอกไม้อันวิจิตร รูปหม้อที่มีน้ำเต็ม รูปสิริวิจละ รูปนันทิยาวัญญะ และรูปภัททปิฐะ ทรงให้ปั้นรูปช้างม้า พยัคฆ์ และราชสีห์เป็นต้น แล้วให้ปั้นรูปโคอุสภะขึ้นเป็นแถว จากนั้นให้

จำลองเทวโธสถสถาน บมกปาฏิหาริยสถาน สถานที่โปรดช้างชนบาลและสถานที่โปรดคณคูลิมาล สถานที่ทรมานอาฬวกยักษ์ จากนั้น ให้จำลองพระสารีบุตร พระโมคคัลลานเถระ พระมหากัสสปเถระ เป็นต้น และให้หล่อรูปเหมือนพระอสีติมหาสาวก เป็นต้น ให้สร้างเพดานอันมีจันทมณฑลซึ่งทำด้วยเงินอันมีหมู่ดาวแวดล้อมในท่ามกลางอันมีในเบื้องบนแห่งสิเนรุบรรพตจำลอง ให้สร้างสุริยมณฑลซึ่งทำด้วยทองคำอันประดับด้วยข่างแห่งรัศมี ต่อจากนั้น ให้สร้างพระพุทธรูปมาอันเป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ซึ่งทำด้วยทองคำอันมีสีสุกซึ่งบุขึ้นรูปเป็นแท่งทึบประดิษฐานไว้ บนบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ที่ควงไม้ปาริฉัตตก์ บนยอดสิเนรุบรรพต ให้ประทับนั่งโดยอาการแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ โปรดเทวดาในหมื่นจักรวาลอันมีพระพุทธรูปรดาเป็นประธาน

พระนขาทั้ง ๒๐ ของพระพุทธรูปนั้น และบริเวณจัตุรัสที่เป็นสี่ขาวทำจากแก้วผลึกที่เกิดเองตามธรรมชาติ นิ้วพระหัตถ์ ฝ่าพระบาททำด้วยทองคำ พระทนต์มีสีขาว พระเนตรมีพื้นสีแดงทำด้วยแก้วประพาฬ พระเกศาและพระมัสสุรวมทั้งพระขนองทำด้วยแก้วอินทนิลสีเขียว พระทนต์ทั้ง ๔๐ ซึ่ง ทำด้วยแก้ววิเชียร เป็นต้นสำหรับพระอุณาโลมนั้น ทำด้วยเงินอันเป็นเช่นกับบ่อเงิน ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ข้างฝาทองคำ เบื้องบนพระเศียรของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงเป็นพระโลกนาถเจ้า ให้ขึงข่างกระดิ่งทองอันวิจิตรด้วยรัตนะ ๗ ประการ ภายในมณฑปให้ผูกเพดานอันน่ารื่นรมย์ใจ ซึ่งประดับด้วยพวงแก้วมุกดาราชา ๕๐๐,๐๐๐ ที่ยอดมณฑป ในระหว่างแก้วมุกดานั้น ให้ผูกข่างกระดิ่งอันวิจิตร ด้วยรัตนะ ๗ ประการ

จากนั้น ให้หล่อเทพบุตรผู้เคยเป็นพระพุทธรูปรดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย ด้วยรัตนะ ๗ ประการ อนึ่ง ให้หล่อช้างเอราวัณและวิสุกรรมเทพบุตร เป็นต้น รูปสักกเทวราชพร้อมด้วยบริวาร รูปท้าวจตุโลกบาล महाराช รูปเบญจสิงขเทพบุตร รูปคันธัพเทพบุตร เป็นต้น รูปมหาพรหมทั้งหลาย

มีสัทัมบดีพรหมเป็นต้น ทรงสร้างรูปเวสสันดรชาดกอันประกอบด้วยพระเจ้าสัทัญชัย
 มหาราช พระนางผุสสดีเทวี พระนางมัทรีเทวี พระชาลิ कुमार พระกัณหาราชธิดา
 และชูชกพราหมณ์เป็นต้น ทรงสร้างพระโพธิสัตว์ ซึ่งเสวยพระชาติอื่น ๆ อีก
 เช่น วิทูรบัณฑิต โสณทัตตนาคราช มหानารทดาบส กัสสปะ สุตะ โสมะ
 สุปารกะและสังขपालชาดกเป็นต้น ทรงสร้างพุทธประวัติอันประกอบด้วยพระผู้
 มีพระภาคปางปฐมเทศนา แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร และปางทรงแสดงมหาสมย
 สูตรเป็นต้น พระเจ้าสุทโธทนมหาราช พระนางมหามายาเทวี พระนาง
 มหาปชาบดีโคตมี ผู้ทรงเป็นภัททกัจจანიเทวี ทรงสร้างพระเทวีผู้ทรงเป็นพระ
 มารดาของพระราहुล พระราहुล कुमार นายฉันทอำมาตย์ ม้ากัณฐกะ ปางขณะ
 ออกเสด็จมหาภิเนษกรรม พระมหาโพธิมณฑล พระอสีติมหาสาวก พระเจ้าโกศล
 มหาราช อนาถปิณฑิกเศรษฐี จูฬอนาถปิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขามหาอุปาสิกา
 นางสุปวาสา บัจฉาจุฬปิณฑิติสสเถระ และรูปหล่อของพระองค์เอง ทั้งหมดนั้น
 ประดิษฐานไว้ในห้องบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระเจ้ากากวณติสสะ ครั้นจำแนกวิธีบูชา อันนารีนรมย์ใจอย่างยิ่ง
 ในห้องบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ ด้วยประการอย่างนี้แล้วได้ตรัสแก่พระ
 เถระว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจัดสิ่งทีควรบูชาในห้องสำหรับบรรจุพระนลาฏ
 บรมสารีริกธาตุสำเร็จแล้ว วันพรุ่งนี้ ข้าพเจ้าจะบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ
 โดยโรหิณฤกษ์ ก็พระคุณเจ้าทั้งหลาย โปรดนำพระ เกศบรมสารีริกธาตุมา ดังนี้
 แล้วได้มอบให้เป็นภาระของพระติสสเถระ พระเถระฟังคำนั้น แล้วกล่าวว่า
 มหาบพิตร พวกอาตมภาพ จักนำไปนำพระ เกศบรมสารีริกธาตุมาดังนี้ แล้วจึงเรียก
 พระสิวัตเถระ ผู้เป็นสังฆวิหาริกของตนมาแล้วสั่งว่า ท่านผู้มีอายุ นาคราชนาม
 ว่า ชยเสนะ บ่อมอยู่ในภูมินทรนาควิมาน พระเกศบรมสารีริกธาตุมีอยู่ในสำนัก
 ของนาคราชนั้น นาคราชนั้นทราบความเลินเล่อของคปฺสสะและภัลลิกะ วาณิช ๒
 พี่น้องในการบูชาขณะบรรจุพระ เกศธาตุ หีบฉวยพระ เกศธาตุนำไปประดิษฐาน

ไว้ที่นาคพิภพ ท่านจงไปนำพระ เกสบรมสารีริกษาคุนั้นมาแล้ว ถวายแด่พระราช
พระ เถระรับค้ำนั้นแล้วจึงไป

จากนั้นพระราชฯ ทรงส่งพระราชสาส์น ไปยังพระโสมเทวี ผู้เป็น
พระภคินีของพระองค์และพระ เจ้าศิริอภัย ผู้เป็นพระภาคิไนยของพระองค์ว่า
เราจะบรรจุพระบรมสารีริกษาคู ในวันพรุ่งนี้ ท่านทั้งหลายจงนำข้าราชการ
ของตนมาเถิด แล้วทรงส่งข่าวสาส์นไปยังพระ เจ้ามหานาคะ ในโลณนคร และ
แก่พระ เจ้าสิวะ ในเสรุนคร แม้พระองค์เอง ทรงให้บุคคลตีฆ้องร้องป่าวไปใน
แคว้นแคว้นของพระองค์ว่า ท่านทั้งปวงจงถือเอาสิ่งที่ตนได้แล้ว โดยที่สุกแก่ของ
สักสิ่งหนึ่ง แล้วจากมือของเรา จงเดินทางมาพร้อมกับบริวารของตน มหาชน
ฟังข่าวสาส์นนั้นแล้วถึงความโสมนัส ประดับตกแต่งพอสมควรแก่กำลังทรัพย์ของตน

เมื่อได้อรุณแล้ว พระราชาพาหมู่ทหารทั้งปวง และของหอม ดอกไม้
ธูปและธง เป็นต้น มาแล้วสู่ที่บรรจุพระบรมสารีริกษาคู ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์
ถวายผ้าที่มีค่ามาก เป็นต้น เพื่อประโยชน์แก่ไตรจีวร แม้พระองค์เองก็ทรง
ประดับประดา ด้วยวิภูสิตาลังการทั้งปวง เสวยพระกระยาหารรสเลิศต่าง ๆ
อิฐฐานอุโบสถศีล แวดล้อมแล้วด้วยหญิงนักฟ้อน ซึ่งงามประหนึ่งเทพอัปสร
ผู้ประดับด้วยวิภูสิตาลังการทุกอย่าง อันวิจิตรด้วยตุ้มหูแก้วมณี สายรัด และกำไล
 เป็นต้น นุ่งห่มด้วยวัตตาลังการ ซึ่งวิจิตรด้วยแพรพรรณ อันมีประการต่าง ๆ
มีผ้าไหม เป็นต้นมีอุปกรณ์สำหรับการฟ้อน การขับ การบรรเลงและเครื่องดุริยางค์
ในมือ เสด็จไปสู่เจดีย์สถานพร้อมบริวารมีประการที่เรากล่าวแล้ว นมัสการพระ
ภิกษุสงฆ์แล้วประทับยืนอยู่

ลำดับต่อจากนั้น แม้พระ เจ้าศิริอภัยในโสมนครให้เที่ยวตีกลองป่าว
ร้องไปในนครว่า ชาวเมืองทุกคนจงมาสู่สถานที่บรรจุพระบรมสารีริกษาคู โดย
เหมาะสมแก่สมบัติของตน ๆ พระองค์เอง ทรงประดับด้วยวิภูสิตาลังการทุกอย่าง

มีหมู่อำมาตย์ที่พร้อมสรรพห้อมล้อมเสด็จออกแล้ว แม้โสมเทวีทรงสนานพระเคียรแล้ว ทรงประดับพระองค์ด้วยเครื่องสรรพาลังการมีผ้าห่มและผ้าถุง อย่างงดงามราวกับเทพอัปสร มีกุมารี ๕๐๐ นางเป็นบริวารของพระองค์ ซึ่งนุ่งห่มผ้าสีเขียว ให้ประดับประดาแล้ว ในที่นั้นนั่นเองให้ถือหมอน้ำอันเต็ม ในระหว่างกุมารีเหล่านั้นให้กุมารี ๕๐๐ นาง นุ่งห่มประดับประดาด้วยผ้าเหลือง ถือเครื่องบูชา ในระหว่างกุมารีเหล่านั้น ให้กุมารี ๕๐๐ นางนุ่งห่มประดับประดาเหมือนอย่างนั้นด้วยผ้าสีขาว ให้ถือหีบที่เต็มด้วยดอกไม้อันวิจิตร ในระหว่างกุมารีเหล่านั้น ให้กุมารี ๕๐๐ นาง นุ่งห่มประดับด้วยผ้าแดงถือกระถางกำยาน ทรงให้จัดแจงเครื่องบูชา ด้วยอาการอย่างนี้ เสด็จไปยังลานพระเจดีย์ ด้วยบริวารยศอันยิ่งใหญ่ ถวายนมัสการหมู่ภิกษุด้วยเบญจางคประดิษฐ์ บูชาด้วยของหอมและดอกไม้ทรงยืนอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง

แม้พระเจ้ามทานาคะในโลณนคร ทรงประดับด้วยวิภูสิตาลังการทั้งปวง มีหมู่อำมาตย์ห้อมล้อมแล้ว ให้พวกนักพ้อน นักขับและนักดนตรีประโคมและให้ถือของหอม ดอกไม้และกระถางกำยานเสด็จมาสู่เจดีย์สถาน นมัสการภิกษุสงฆ์แล้ว ได้ยิน ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แม้พระเจ้าสิวะในเสรุนครทรงประดับพระองค์ด้วยเครื่องประดับทั้งปวงพร้อมขบวนเกียรติยศหมู่ใหญ่ ให้ถือเครื่องบูชาเสด็จมายังเจดีย์สถาน นมัสการภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่แล้วได้ยิน ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง

บริวารชนของพระราชางดงามด้วยรัตนาลังการด้วยแก่นจันทร์นดอกไม้อันโดยสมควรแก่สมบัติของตน คาคพวงแก้วมุกดาและแผ่นทองคำอันวิจิตรที่หน้าผากประดับตกแต่งอย่างงดงาม ด้วยอาการเป็นอนเนก มีเครื่องประดับที่มีมือเป็นต้นเหมือนกับเทพบริษัท .ถือเครื่องบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ตามสมควรแก่เพศยืนอยู่

ทางด้านหนึ่ง พราหมณ์ทั้งหลายขึ้นบนรถ ซึ่งประดับด้วยธงทองและชายทองอันเป็นสุวรรณาลังการ ที่บุคคลประดับแล้วด้วยหนังราชสีห์ หนังเสือโคร่ง

และหนังสือเหลืองขึ้นรถม้า ซึ่งประดับด้วยเครื่องวิภูลีตาลังการทุกอย่าง บุตร
 ของพราหมณ์เป็นต้น ห่มแผ่นหนังที่ประดับแล้ว คุสง่างามยิ่ง ได้ยืนอยู่ทางด้านหนึ่ง
 อำมาตย์ทั้งหลายประดับด้วยพัศตราภรณ์ซึ่งมีค่ามาก โดยสมควรแก่เพศของตน ๆ
 พร้อมกับด้วยบริวารยืนอยู่ทางด้านหนึ่ง บุโรหิตและพราหมณ์ถือทักษิณาสั่งข้อน
 เต็มด้วยของหอม ห่มผ้าเจวียงบ่าโพกผ้าสำหรับพราหมณ์ พร้อมบริวารหมู่ใหญ่
 เตรียมเครื่องบูชา มายั้งที่จะสร้างพระเจดีย์ ให้อุทิศสงฆ์แล้วเปล่งเสียงไชโย
 อย่างกึกก้อง ได้กล่าวอย่างนี้ว่า

ขอชนบทนี้ จงเป็นชนบทอันเกษม มีภักษาหารอย่างอุดม
 สมบูรณ์ เป็นชนบทที่สงบเย็นเป็นนิคย์ ข้าวกล้ำในภูมิ
 นาจงเฟล็ดผลอย่างสมบูรณ์ ขอความมีชัยจงมีแต่พระราช

มหาชนที่เหลือได้กล่าวแล้วอย่างนี้

ขอพระราช ผู้มีหมู่อำมาตย์ห้อมล้อม จงครอบครอง
 แผ่นดินใหญ่ ซึ่งมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต มีสาครเป็น
 บริมณฑล ตลอดกาลเกิด

ชนทั้งปวงผู้ประดับด้วยเครื่องวิภูลีตาลังการอันเลิศตามสมควรแก่สมบัติ
 ของตน ๆ ครั้นกล่าวแล้วอย่างนี้ ได้กล่าวอีกว่า ขอพระเจ้ากาทวัฒนดิสมหาราช
 ผู้เป็นเจ้าของชีวิตของเราทั้งหลาย จงประดิษฐานพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระ
 โลกนาถเจ้า ผู้ทรงเป็นเอกบุรุษในโลกพร้อมทั้งเทวโลกเกิด แล้วถือเครื่องบูชา
 ขึ้นเปล่งสาธุการอยู่ บัณฑิตทั้งหลายพึงทราบ หมู่บริษัทซึ่งประชุมอยู่ ณ เจดีย์สถาน
 นี้ ด้วยอาการอย่างนี้ คือ

กษัตริย์พราหมณ์แพศย์และชาวนิคมล้วนมาประชุมกันทุก
คนล้วนถือคอกไม้ในมือ ต่างประดับด้วยเครื่องวิบูลิตา
ลังการ คนเหล่านั้นรวมกันเป็นมหาชนจำนวนมาก
นับไม่ถ้วน หมู่ขัตติยราชที่มาประชุมกันนั้นล้วนมีอาณา
เขต แผ่ไปถึงมหาสมุทร เป็นมหाराชที่ทรงเครื่อง
อลังการ มีราชบริพารห้อมล้อม เหมือนกับท้าวสักก
เทวราช ฉะนั้น ได้ยืนอยู่ ณ ลานพระเจดีย์ แผ่น
ดินไหวสะเทือนเลื่อนลั่น ด้วยสัททสาธุศัพท์ และด้วย
เสียงเบญจคุริยางค์ของหมู่มนุษย์ และด้วยเสียงซัง
และเสียงรต

จากนั้น พระจุฬินทปาดิยติสสเถระอันพระชีณาสพ ๕๐๐ รูปเป็นสัททวิหา
ริกของตน ห้อมล้อมแล้ว มาสู่สถานที่สร้างพระเจดีย์ แม้พระมหินทเถระได้พา
พระชีณาสพ ๖๐ รูป ผู้เป็นอันเตวาลิกของตนมายังที่สร้างพระเจดีย์ แม้พระ
สาคลเถระก็พาพระชีณาสพ ๕๐๐ รูป มายังสถานที่สร้างพระเจดีย์เหมือนกัน
สรุปแล้ว พระชีณาสพ ๑ รูป ๒ รูป ๓ รูป ๔ รูป ๕ รูป จนถึงจำนวนนับพันรูปได้
มาแล้ว โดยท่านองนั้นนั้นแล

จากนั้น พระจุฬินทปาดิยติสสเถระมีภิกษุประมาณเท่านั้นห้อมล้อมแล้ว
นั่งอยู่ที่ลานพระเจดีย์ จากนั้น พระราชาเสด็จมากราบด้วยเบญจวงคประดิษฐ์แล้ว
กล่าวกับพระเถระว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าจักได้พระ เกศบรมสารีริกธาตุ
จากที่ไหน ขณะนั้น พระติสสเถระได้มองดูพระสีวัตเถระผู้เป็นสัททวิหาริกของ
ตน พระสีวัตเถระนั้นเป็นพระชีณาสพ ได้อภิญญา ๖ ลุกจากอาสนะแล้วในขณะที่
พระเถระมองดูนั้นเอง ห่มจีวรไหว้พระสงฆ์แล้วเข้าจตุคณานสมาบัติ ออกจาก
สมาบัตินั้น ดำลงในแผ่นดินมาปรากฏแล้วที่หน้าควิมานชื่อว่าภูมินทร์

อนึ่ง พระสิวัตเถระผู้เชี่ยวชาญ มีความแกล้วกล้า
มาปรากฏเบื้องหน้านาควิมานในขณะนั้น

ในสมัยนั้น ชยเสนนาคราชพานาคบริวารประมาณ ๒ โกฎิ พร้อมกับ
นาคมาดพผู้เป็นหลานของตน เสวนาคสมบัติอันยิ่งใหญ่หนึ่งอยู่ เห็นพระเถระมาแต่
ไกล คิดว่า ไม่มีกิจอะไร ที่พระสมณะจะพึงทำในนาคพิภพนี้ พระสมณะจักเป็นผู้
มาแล้ว เพราะอาศัยพระ เกศบรมสารีริกธาตุอย่างแน่นอน จึงลุกขึ้นเดินเข้าช้่ม
พระธาตุไป กลืนผอบพระบรมสารีริกธาตุแล้ว กลับมานั่งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นอะ
ไร ๆ อยู่

ในเวลานั้น พระเถระมาสู่สำนักของพญานาคนั้น พญานาคลุกขึ้นต้อนรับ
ทำปฏิสันถารแล้วกล่าวกับพระเถระ เมื่อพญานาคถามว่า พระคุณเจ้ามาแล้ว
เพราะเหตุอะไร ดังนี้ จึงตอบอย่างนี้ว่า เรามาแล้วเพื่อประโยชน์แห่งพระ เกศ
บรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระไตรโลกนาถของพวกเรา
ท่านไม่ต้องถ่วงเวลา จงให้พระ เกศบรมสารีริกธาตุที่ท่านประดิษฐานไว้ในสำนัก
ของท่านแก่อาตมภาพ อาศัยพระบรมสารีริกธาตุนั้น พระอุปัชฌาย์จึงส่งอาตมภาพ
มาดังนี้แล้ว พญานาคจึงกล่าวว่า พระ เกศบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าแห่งเราทั้งหลายย่อมไม่มี ในสำนักของข้าพเจ้าดังนี้ พระเถระทราบความ
ที่ผอบพระ เกศบรมสารีริกธาตุนั้น ถูกพญานาคกลืนลงท้องไป เมื่อพระเถระกล่าว
ว่า มหาบพิตร อาตมภาพ จักถือเอาพระ เกศบรมสารีริกธาตุ พญานาคจึงกล่าวว่า
ขอรับ เมื่อท่านเห็นก็จงถือเอาไป พระเถระให้พญานาคยืนยันปฏิญญานั้นถึง ๓
ครั้ง อย่างมั่นคง

พระสิวัตเถระนั้นเนรมิตร่างของท่านให้เล็กละเอียด
แล้วเข้าไปในปากของพญานาคนั้นถือเอาผอบบรรจุ
พระ เกศบรมสารีริกธาตุ แล้วกล่าวว่า คู่ก่อนนาคราช
ท่านจงหยุด เราจักเข้าไปในลำคอของท่าน

ขณะนั้น ขยเสนาคราชกล่าวว่า เราลวงพระสมณะนี้ไปเสียได้พ้นแล้ว ในเวลาที่พระเถระกลับไปแล้ว เมื่อมองดูในลำคอ ก็ไม่เห็นพระบรมสารีริกธาตุ แล้วคิดว่า พระสมณะนี้ทำให้พิณาศแล้ว ยกมือวางบนศีรษะ ทำนาคภิกษาให้เกิด ความโกลาหลเป็นอันเดียวกัน ส่งเสียงคร่ำครวญแล้วกล่าวว่า เราจะติดตามจับ ตัวพระสมณะ ผู้เหมือนพักดวงตาของเราไปแล้ว บีบบังคับเราผู้รักษาพระเกศธาตุ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลกและ เทวโลกให้พ้นจากอภัยทุกข์ แล้วหนีไป ดังนี้ แล้วจึงพานาคบริวารประมาณ ๒ โกฎิ พร้อมกับหลานของตน เหาะติดตามไป

ขณะนั้น พระสิวลีเถระลงจากอากาศค้ำลงในแผ่นดิน แม้พญานาคและ นาคบริวารเหล่านั้น ก็ค้ำลงในแผ่นดิน พระเถระพร้อมกับนาคบริวารผุดขึ้นและ ค้ำลงในแผ่นดิน แสดงปาฏิหาริย์ด้วยอาการอย่างนี้ เหาะขึ้นบนหลังแผ่นดินใกล้ เสรุนคร พระเถระทำให้พญานาคและนาคบริวารสลบใจ ในที่นั้นนั่นเองแล้วมา ปรากฏกายท่ามกลางภิกษุหมู่ใหญ่ ที่ลานพระเจดีย์ นาคเหล่านั้นไม่สามารถจับพระ เถระได้ จึงส่งเสียงตะโกนโต้ตอบรับกันแล้ว พวกกันคิดว่านับแต่หนีไป พวกเราเป็น ผู้พิณาศแล้ว จึงรวบรวมนาคทั้งหมดมาประชุมกันอยู่ ที่หินคานั้นคร่ำครวญด้วย เสียงอันดังว่า ท่านผู้เจริญ พวกเราเป็นผู้พิณาศแล้ว จำเดิมแต่นั้นแผ่นดินนั้นจึงมี ชื่อว่า นาคคัลละ เพราะเป็นสถานที่อันพวกนาคร้องคร่ำครวญกันแล้ว

พญานาคติดตามพระเถระ เข้าไปยังลานพระเจดีย์ ทูลพระราชาว่า ข้า แต่สมมติเทพ ภิกษุรูปนี้ ถือเอาพระ เกศบรมสารีริกธาตุ ที่หม่อมฉันมิได้ให้มาแล้ว เมื่อพระราชาสดับแล้วครัสถามว่า ได้ยินว่าคำพูดของพญานาคเป็นจริงหรือพระคุณ เจ้า พระเถระทูลว่า มหาบพิตร คำนั้นไม่เป็นความจริง อาตมภาพได้ถือนเอาพระ เกศบรมสารีริกธาตุ อันพญานาคนี้อนุญาตแล้ว ที่นั้นนั่นแหละ พญานาคทูลว่าของท่าน จงแสดงพยาน พระเถระได้กระทำสมนุปลนาคราช ผู้เป็นหลานของพญานาคนั้น ให้เป็นพยาน พระราชาสดับถ้อยคำให้การทั้งปวงของนาคราช ผู้เป็นหลานของ

นาคราชนั้น แล้วจึงทรงเชื้อ ในกาลนั้น นาคราชเป็นผู้ถูกความทุกข์ครอบงำไป แล้วยืนอยู่ ณ ที่ภายนอก จำเดิมแต่กาลนั้น พญานาคนั้นได้ชื่อว่าพหินาคราช เพราะนั่งอยู่ภายนอก ก็พระราช ทรงแสดงให้หลานของพญานาคนั้นนั่ง ณ ภายในลาน พระเจดีย์ อนึ่ง นาคผู้รักษาเจดีย์ อันข้าพเจ้าควรกล่าวไว้ด้วย คือนาคประมาณ ๖ โกอฎิ ซึ่งเป็นบริวารของสมุณนาคราช นาค ๑ โกอฎิ ผู้เป็นบริวารของชยเสน นาคราช นาคผู้เป็นบริวารของสมนุปลนาคราช มีประมาณ ๒ โกอฎิ นาคทั้งหมด นี้ได้รักษาพระ เกศบรมสารีริกธาตุอย่างคดียิ่ง

พระราชาทรงรับพระ เกศบรมสารีริกธาตุจากมือของพระ เถระ ประดิษฐานไว้ในผอบทอง ได้มอบให้แก่มหานันทอำมาตย์ สามเณร ๔ รูป ผู้บรรลุปฎิสัมภทา ๔ ซึ่งเป็นสัทธวิหาริกของพระติปิฎกมหาสุสเทวเถระ ได้มีแล้วในสมาคมนั้น บรรดสามเณร ๔ รูปนั้น รูปหนึ่งเป็นมลยราชบุตร ชื่อสมุณสามเณร รูปหนึ่งเป็นบุตรของพระนัคคาพระเจ้าสิวราชในเสรุนคร ชื่อว่าอุตรสามเณร รูปหนึ่ง เป็นบุตรมาลาการในมหาคามชื่อจุนทสามเณร รูปหนึ่งเป็นบุตรของกุกุมพีคนหนึ่งในมหาคามชื่อมหากัสสปสามเณร สามเณรทั้ง ๔ รูปนี้ กล่าวว่า วันนี้พระเจ้ากากวณตติสสะ จักบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในมหาเจดีย์ พวกเราไปยังหิมวันต์ แล้วจักนำดอกโกสุมาดังนี้ ไหว้พระเถระแล้วจึงเหาะไปยังป่าหิมวันต์ เก็บดอกไม้สำหรับบูชาไม้ดอกจำปา และดอกอ้อยช้างแล้วไปสู่เทวโลกชั้นดาวคิสี

สมัยนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงประดับพระองค์ ด้วยสัพพวิภูสิตาลังการ ได้พาเทวดาในเทวโลกทั้งสองมา พระองค์เองประทับข้างเอราวณ ทรงมีเทพอัปสร ๒ โกอฎิครึ่งเป็นบริวาร เสด็จออกยังถนนใหญ่ในมหาสุทสสนนคร เห็นสามเณรเหล่านั้น ผู้ถือผอบมาแต่ไกลเที่ยวจึงเสด็จลงจากคชาธาร กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ . เห็นผอบดอกไม้ในมือของสามเณรเหล่านั้น จึงตรัสถามว่า พระคุณเจ้าถืออะไรอยู่ในมือ สามเณรทั้งหลายฟังพระราชปุจฉาแล้ว ทูลถาม ว่า ข้าแต่มหาบพิตร พระองค์ไม่ทรงทราบหรือว่าที่ลังกาทวีป พระเจ้ากากวณตติสสะ

อาราธนาพระนลาฏธาตุบรมสารีริกธาตุของพระทศพลมาแล้ว ได้นำอิฐที่พระองค์มอบให้วิสุกรรมเทพบุตรเนรมิตรไว้ ให้มาสร้างพระเจดีย์บนยอดแห่งตะพังหินชื่อ วราหะ ในที่สุดแห่งสระน้ำชื่อเสรู ตั้งอยู่ทางด้านทักษิณของแม่น้ำมหาาลูกาแล้ว ให้สร้างพระเจดีย์และจะบรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุในวันนี้ อาตมาภาพเหล่านี้ได้ไปนำดอกไม้มาจากป่าหิมวันต์เพื่อประโยชน์แก่การบูชาที่พระเจดีย์นั้น แล้วจึงกล่าวว่า อาตมาภาพมา เพื่อเก็บดอกโกสุม แม้จากที่นี่

ท้าวสักกะทรงสดับคำของสามเณรเหล่านั้นแล้วจึงตรัสว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย จงเอาดอกไม้ในมือของท่านบูชาพระจุฬามณีเจดีย์เถิด แล้วไปเลือกเก็บดอกไม้จากอุทยานของข้าพเจ้า ดังนี้ แล้วเสด็จไปพร้อมกับสามเณรเหล่านั้น แล้วจึงบูชาพระจุฬามณี ด้วยดอกไม้เหล่านั้น แล้วจึงกล่าวต่อท้าวสักกะว่า ท่านไม่ควรชักช้า ท้าวสักกะทรงฟังคำนั้น แล้วจึงเก็บดอกไม้ทั้งหลายมีดอกปาริฉัตร และดอกโกวิฬาระ เป็นต้น จากพระราชอุทยานทั้ง ๕ และผงจันทน์แดงมอบให้แก่สามเณรเหล่านั้น สามเณรเหล่านี้ถือเอาดอกไม้ทั้งหลายลงจากเทวโลก เข้าไปยังหิมวันตประเทศ นิ่ง ๗ ที่ร่มเงาอันสงบเย็นที่ใกล้สุวรรณภูมิบรรพต เมื่อได้ฤกษ์จึงหาแก้วมณีได้ ๔ ดวง บรรดาแก้วมณีเหล่านั้น ดวงหนึ่งเป็นแก้วอินทนิล ดวงหนึ่งเป็นแก้วมณีโชติรสอันเลื่อมประภัสสร ดวงหนึ่งเป็นแก้วไพฑูรย์ อีกดวงหนึ่งเป็นแก้วมสารคัลละ สามเณรทั้งหลายถือแก้วมณี ๔ ดวง และถือทิพยบุปผชาติไปแสดงแก่พระเถระ พระเถระทูลพระราชาว่า ข้าแต่มหาบพิตร สามเณรเหล่านี้ถือทิพยบุปผชาติทั้งหลาย มีดอกปาริฉัตร ดอกแคฝอย ผงจันทน์อันเป็นทิพย์ และแก้วมณี ๔ ดวง มาแล้วดังนี้

พระราชาทรงสดับแล้ว มีความโสมนัส กราบสามเณรทั้งหลายด้วยเบญจางคประดิษฐ์ รับเอาแก้วมณีที่สามเณรเหล่านั้นนำมาแล้ว ประทานแก่มหานันทอำมาตย์พร้อมกับพระเถระอันข้าราชการบริวารหมู่ใหญ่ห้อมล้อม เสด็จยังลานพระเจดีย์ ถือเอาพระเศศบรมสารีริกธาตุด้วยผอบแก้วมณี ทูลพระบรมสารีริกธาตุ

ไว้แล้ว ให้นักันเสวตฉัตรทำประทักษิณพระเจดีย์ ๓ ครั้งแล้วบินอยู่ทางประตูด้านทิศ ตะวันออก ทรงอธิษฐานว่าพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระทศพลนี้จึงประดิษฐาน เป็นพระอุณาโลมรัศมีที่พระนลาฏของพระพุทธรูปปฏิมา ที่เราให้สร้างแล้ว

ในขณะที่พระราชาทรงดำริอยู่นั้นเอง พระนลาฏบรมสารีริกธาตุลอยสู่นภากาศ ประดิษฐานอยู่ในอากาศมีความสูง ๗ ชั่วโมงแล้วเปล่งฉัพพรรณรังสีรัศมีเหล่านั้น เป็นจุดทองคำที่เขาหลอมดีแล้ว ลั่นออกจากเบ้า เหมือนสายธารสุวรรณรังสีที่พุ่งลงจากอากาศ ทำลังกาทวีปทั้งสี่ ให้มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน ในเวลานั้น ได้เกิดปาฏิหาริย์ เช่นกับยมกปาฏิหาริย์ มหาชนเห็นปาฏิหาริย์ที่ตนไม่เคยเห็นของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้มีพระมหากรุณาได้เป็นราวกะว่า เห็นรูปรูปร่างของพระตถาคตอยู่เฉพาะหน้า

มหาชนเห็นปาฏิหาริย์ของพระบรมศาสดา ที่ตนไม่เคยเห็นเป็นผู้มีปิติไปในเบื้องหน้า ผู้มีความเลื่อมใสจึงบูชาแล้ว ด้วยของหอมและดอกไม้ และด้วยเครื่องประดับของตนของตน มหาชนทั้งปวงไหว้พระเจดีย์ อันประเสริฐเช่นนี้ ด้วยเศียรเกล้า

ในสมามณีนัน บรูษผู้เป็นบัณฑิตคนหนึ่ง เมื่อสคฺติพระชินเจ้าได้กล่าว
อย่างนี้ว่า

อิสสริยยศเช่นนี้ย่อมมีแม้แก่พระพุทธรเจ้า ผู้ปรินิพพานแล้ว
อิสสริยยศเช่นไร ได้มีแล้วแก่พระโลกนาถเจ้า ผู้ยังทรงพระชนม์อยู่ บัณฑิตรู้อานุภาพทั้งปวง ของพระพุทธรเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ด้วยบุญนั้นเทียว เมื่อปรารธนา พระโพธิญาณอันยอดเยี่ยมพึงบำเพ็ญบุญ

ในกาลนั้น คนทั้งหลายถือธงชัยและธงแผ่นผ้าที่ตกแต่งดีแล้วด้วยรัตนะ คือญาม ซึ่งประดับด้วยเครื่องอลังการทั้งปวง ที่มีค่ามหาศาลและเครื่องบูชาเป็น อเนกอันคารคาศด้วยดอกโกสุมอันมีประการต่าง ๆ แล้วแต่งกายเป็นนักแสดง มหรสพ บรรเลงเครื่องดนตรีต่าง ๆ มากมาย ในขณะนั้น เทพดาทั้งหลายยังผัน แห่งดอกไม้ให้ตกลงแล้ว พวกนาคนผู้มีมहिทานุภาพย่อมทำการบูชา เทพดาและ มนุษย์ทั้งปวง ย่อมให้สาธุการ ด้วยอาการอย่างนี้ คือปรบมือ ยกธงแผ่นผ้าแผ่น เล็ก ๆ ขึ้นโบกสะบัด ช้างทั้งหลาย ส่งเสียงโกญจนาท ม้าทั้งหลายส่งเสียงร้อง ด้วยความยินดี แผ่นดินสั่นไหวไปจนถึงพื้นน้ำ ในทิศทั้งหลายบนนภากาศ ก็มีสายฟ้า แลบ เกาะล้งาทั้งสิ้นมีภูเขาสมนถุญเป็นต้น ได้เป็นเกาะที่คารคาศด้วยดอกโกสุม และ ดอกมะลิเป็นต้น

สระน้ำทุกแห่งก็คารคาศด้วยเบญจปทุมวรรณ ในระหว่างเทพดาก็มี มนุษย์อยู่ ในระหว่างมนุษย์ก็มียักษ์ นาคและสุบรรณแหทรกอยู่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา มีมากจนนับไม่ถ้วน เสียงบรรลือเป็นอันเดียวกันกับเสียงสาธุการ อันดังได้มีแล้วที่เกาะล้งาทั้งสิ้น เหมือนมหาสมุทรมีเสียงคลื่นกระทบกันพระนลาฏ บรมสารีริกธาตุ ครั้งแสดงปาฏิหาริย์ในท่ามกลางหมู่ชน ผู้เลื่อมใส ด้วยวิธีแห่ง การบูชาแล้วลอยลงจากนภากาศ เปล่งรัศมีอันรุ่งเรือง ดังจะครอบงำรัศมีแห่ง จันทร์เพ็ญอยู่แล้วประดิษฐานอยู่ที่พระนลาฏของพระพุทธปฏิมา

พระราช ทรวงรับพระ เกศบรมสารีริกธาตุจากมือของอำมาตย์ ชื่อ มหานันทะ ประทานแก่พระนางวิหารเทวีแล้วตรัสว่า พระนางจงประดิษฐานพระ เกศบรมสารีริกธาตุเหล่านี้ ที่พระ เกศของพระทสพล พระนางวิหารเทวีรับพระ เกศธาตุนั้นแล้วอธิษฐานว่า ขอพระ เกศธาตุทั้งหลาย จงประดิษฐานอยู่ ณ ที่นั้น แหละ ในขณะนั้น พระ เกศบรมสารีริกธาตุ ลอยออกจากผอบขึ้นสู่นภากาศ เปล่ง พระรัศมีสี เขียว เช่นกับสีแห่งสร้อยคอนกยูงลอยลงจากนภากาศแล้ว เข้าประดิษฐาน ที่พระ เคียรส่วนที่เป็นพระ เมาลีของพระพุทธปฏิมา

จากนั้น พระราชาได้เสด็จยังห้องบรรจुพระบรมสารีริกธาตุพร้อมด้วย พระเถระ ทรงคู้ยกองดอกไม้ มีกองแห่งดอกปาริฉัตร และดอกทองหลางอัน เคลื่อนด้วยผงจันทร์อันเป็นทิพย์ ทรงวางมณีศิลา ๔ ก้อน อันมีรัศมีเป็นประกาย ห้องแห่งพระธาตุถูกรัศมีแห่งมณีศิลาเหล่านั้นกลบแล้ว ส่องสว่างยิ่งนัก นักพื่อน หึ่งทั้งหมดพากันปลดเครื่องประดับของตน ๆ บูชาห้องบรรจुพระธาตุ จากนั้น พระราชาทรงบรรจुพระบรมสารีริกธาตุ ชบพระเศียรลงที่พระบาทของพระพุทธรูป ทรงนอนรำครวญตรัสอย่างนี้ว่า พระบรมสารีริกธาตุ ที่พระอัยยกาของข้าพเจ้า นำสืบ ๆ กันมา จำเดิมแต่ต้นจนถึงวันนี้ จากนี้ไป ความพลัดพรากเกิดแล้ว บัดนี้ ข้าพเจ้านำพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระองค์มาจากโรหมชนบท อันน่ารื่นรมย์ ตลอดกาลช้านาน จักประดิษฐานไว้ในที่นี้ ท่านทั้งหลายอยู่ ณ ที่นี้เหมือนกับประทีป ใหญ่ที่ส่องสว่างอยู่บนยอดเขาสิเนรุ บัดนี้ข้าพเจ้าจักไป ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ โปรดยกโทษให้แก่ข้าพพระองค์ด้วยเถิด คร่ำครวญอยู่ในห้องบรรจुพระบรมสารีริกธาตุแล้วตรัสว่า

พระราชาพระองค์นั้น ตรัสว่า โอ ความพลัดพราก เป็นทุกข์แก่เรา พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมพรากจากเรา ทรงคร่ำครวญอยู่ทอดร่างลง เกลือกกลิ้ง ในห้องบรรจुพระบรมสารีริกธาตุ ตรัส ว่า เราจักตาย ทิ้งร่างกายไว้ที่นี้ ต่อไปนี้การได้เห็น พระบรมสารีริกธาตุเป็นไปได้ยาก สำหรับเราผู้ต้อง เทียวไปในสังสารวัฏ

ครั้นตรัสแล้ว ทรงนอนคร่ำครวญอยู่ ก็ในท่ามกลางสงฆ์นั้น พระเถระ ชื่อสหเทพเห็นพระราชา ผู้เกลือกกลิ้งปริเทวนาการอยู่ในห้องบรรจुพระบรม สารีริกธาตุจึงเข้าเฝ้าโศปรีชญาณด้วยคิดว่าอหังการของพระราชานี้เป็นเช่นไรหนอ ทราบความว่า พระราชาทรงเกลือกกลิ้งไปมาด้วยคิดว่า เราจักตายอยู่ภายใน

ห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุนี้ จึงเนรมิตรูปพระศาสดาอันเป็นที่รัก ด้วยอิทธิฤทธิ์
นำรูปนั้นออกจากห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานในภายนอก

พระเถระนั้น ถึงความชำนาญในฤทธิ์ ได้อภิญญา ๖
มีความแก่กล้า มีปัญญา นำพระราชาันออกไว้
ในภายนอก ในขณะนั้นเอง

จากนั้น ประดิษฐานแผ่นโชติรสศิลาซึ่งนำมาตั้งแต่ตอนแรกไว้ ณ เบื้อง
บนแห่งห้องบรรจพระนลาฏบรมสารีริกธาตุ เหมือนการขึ้นเพดานแล้วอิฐฐานว่า
ห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุ จงกลายเป็นแท่งทึบ โดยรอบเหมือนเป็นแท่งศิลา
๔ เหลี่ยม ของหอมในห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุ จงอย่าคลายความหอม ดอก
ไม้หอม ซึ่งบรรจุอยู่ในห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุ จงอย่าเหี่ยวแห้งรัตนะชาติ
ทั้งหลาย จงอย่าสิ้นแสง ปุชนียภคณ์ทั้งหลายจงอย่าพินาศไป ข้าศึกปัญจามิตรจง
อย่าได้โอกาส อย่าได้ช่อง

จากนั้น พระราชาทรงบูชาพระบรมสารีริกธาตุอย่างยิ่งใหญ่ที่พระเจดีย์
อันเป็นมงคลประดิษฐานเศวตฉัตรอันนารื่นรมย์ไว้ทั้ง ๔ ทิศ และให้ฉาบพระเจดีย์
ด้วยปูนขาวจนเหมือนยอดโกลาสบรรพต ให้ทำกิจที่ควรทำทั้งหมดให้สำเร็จลงแล้ว
ด้วยการดมทรายลงตามทางเดิน พระเจดีย์นั้นมีส่วนเสมอด้วยยอดโกลาสบรรพต
ที่ปกคลุมด้วยหิมะตลอดเวลา เหมือนรัศมีแห่งดวงจันทร์ อันมีแสงเงินยวงสดไส
ทรงไว้ซึ่งเศวตฉัตร ประดิษฐานอยู่อย่างไม่หวั่นไหว เป็นที่เลื่อมใสของสาธุชน
เป็นเครื่องหมายแห่งการบำเพ็ญอิทธิคุณดีเยี่ยม เป็นมงคลสถูปงดงามยิ่งนัก

พระมงคลสถูปอันงามเทียบเท่าโกลาสบรรพต มีความ
งามอย่างวิเศษ ยิ่งมหาชนให้ยินดีอยู่ ประดิษฐานตั้ง
มั่นไม่หวั่นไหว เป็นที่เลื่อมใสของมหาชน ซึ่งเป็นนิมิต

แห่งการบำยัลัทธิเต๋ยริยั พระเจดีย์อันประเสริฐ
 อย่างที่สุด เป็นบ่อเกิดแห่งลัทธิฯ ยังมหาชนทั้งปวงให้
 เลื่อมใส อันมหาชนอาศัยแล้วในโลก เป็นพระเจดีย์
 ที่ควรบูชา ซึ่งคารคาศด้วยธงและดอกไม้ ชนเป็นอัน
 มากมาจากนานาประเทศ มาประชุมกันพร้อมแล้ว
 ผู้ไม่เกียจคร้านบูชาพระมหาสถูปนั้น ตลอดเวลา
 ประเทศเช่นนั้น จัดเป็นปฏิรูปประเทศที่ทำได้ยาก
 บัิงในโลก ท่านทั้งหลาย ผู้เป็นสัตบุรุษ ผู้ไม่ประมาท
 จงสังสมกุศลให้มาก ตลอดกาลทุกเมื่อ

พระราชาทรงห่มพระเจดีย์อันควรบูชา ด้วยผ้ากัมพลผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วย
 ดอกคำ ทรงปลุกมหาโพธิ์ชื่อสิริวิวัฒนะ ในที่นั้น มีพระบัญชาให้สร้างเรือนโพธิ์ให้
 สร้างอาคารอุโบสถ ๓ ชั้น ให้สร้างสิ่งปลูกสร้างทั้งปวงทำให้เป็นที่พักกลางวัน
 และที่พัทกลางคืนในพระวิหาร ครันทรงให้สร้างสิ่งปลูกสร้างมีประมาณเท่านี้แล้ว
 ทรงดำริว่า เราจักหลั่งน้ำทักษิโณทก มอบถวายพระวิหารจึงถวายมหาทานมีแกง
 และกันต่าง ๆ แก่ภิกษุประมาณ ๘๐,๐๐๐ รูป ตลอดสัปดาห์ ในวันที่ ๗ ถวายผ้า
 เพื่อทำจีวรแก่ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ พระองค์เอง ทรงเสวยพระกระยาหารแต่เช้าตรู
 แล้วเสด็จไปยังสำนักของพระเถระ นมัสการแล้วทรงยืนอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง
 ตรัสอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ข้าพเจ้าปรารถนาจะหลั่งน้ำทักษิโณทก
 ถวายทักษิณาทานแก่ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ในวัน ๑๔ คำ ก็ท่านผู้มีอายุนั้นกล่าวแล้ว
 อย่างนี้ว่า พระองค์ตรัสถูกต้องแล้วเพื่อถวายทักษิณาทาน ในวันเพ็ญเดือน ๑๑ อัน
 เป็นวันอุโบสถ ๑๕ คำ ซึ่งใกล้เข้ามาแล้ว

พระราชานั้นสดับคำของพระเถระแล้ว จึงกราบพระเถระด้วย
 เบญจางคประดิษฐ์แล้วตรัสแก่พระนางเทวี ผู้เป็นพระภคินีของพระองค์ในโสมนคร
 ว่า น้องหญิง เราบรรจุพระนลาฎบรมสารีริกธาตุของพระทสพลแล้วให้สร้าง

ปราสาทอันสมควรแก่พระมหาเจดีย์อันเป็นมงคลและให้สร้างวิหาร อันมีประตูและ
เสาป้อมอันประดับแล้วและคารคาศด้วยผ้าขาวล้วน ๆ จำนวนมากแล้ว จักถวาย
ทักษิณา ข้าพเจ้าจะบอกพระเถระว่า ท่านผู้มีอายุนั้นกล่าวแล้วว่า การถวายทาน
ในวันอุโบสถ ๑๕ คำ ที่ใกล้เข้ามานั้นเป็นกาลสมควร พระเทวีทูลถามว่า คุณก่อน
สมมติเทพพระองค์ ย่อมตรัสอะไร พระองค์จึงถวายทานเฉพาะวันอุโบสถ ๑๕
คำ ที่ใกล้เข้ามา ตามที่ท่านกล่าวกับพระคุณเจ้า พระราชานั้นฟังถ้อยคำของพระ
เทวีแล้วเกิดความโสมนัส รับคำแล้วทรงประทับอยู่ในโสมนศร เมื่อจวนจะถึงวัน
อุโบสถ ทรงทราบว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถจึงรับสั่งให้เรียกศิริอภยราชกุมารมาตรัส
ว่า คุณก่อนพ่อ พຽ່ງนี้ เจ้าควรถวายทักษิณาทาน แล้วให้จัดหมู่เสนาไปพร้อมกับเรา
ทรงส่งราชสาส์นไปถึงพระเจ้าสิวะในเสรุนศร และแก่พระเจ้ามทานาคะในโลณ
นศรว่า พຽ່ງนี้ พวกท่านจงให้ประดับช้าง ม้า รถ และกองพลเดินเท้าด้วยเครื่อง
สุวรรณฉัตร ให้นำราชบริพารแต่งชุดนักฟ้อนไปพร้อมกับท่านเพื่อร่วมกันถวาย
ทักษิณาแก่พระตีสสเถระ ผู้เป็นเจ้าของเรา

พระราชเฝ้าเหล่านั้น สดับข่าวสาส์นแล้วประดับช้าง ม้า รถและพลเดิน
เท้าเป็นต้น ตามสมควรแก่สมบัติของตนทรงเจิมด้วยของหอม ๕ ประการ ประดับ
ด้วยดอกไม้สีทองเป็นต้นให้อำมาตย์ คฤหบดี บุตรของพราหมณ์ คนเลี้ยงแพะ โค
และเสนาบดีฝ่ายซ้ายเป็นต้น นุ่งห่มผ้าอันวิจิตรชะโลมผิวด้วยเครื่องลูบไล้ต่าง ๆ
มาเฝ้าพระราช

แม้พระราชาที่แวดล้อมด้วยจตุรงค์เสนา ประทับบนคชาธาร ที่ประดับ
ดีแล้ว พระราชาที่เหลือมีหมู่เสนาของตน ๆ ห้อมล้อมแล้วประทับนั่งบนคชาธาร
แวดล้อมพระเจ้ากากัณณตีสสะ เสด็จออกพร้อม ๆ กันทั้งซ้ายทั้งขวา ก็การเสด็จ
ออกของพระเจ้ากากัณณตีสสะ ได้มีแล้วเหมือนการเสด็จออกยังชีวิตัมพวันเพื่อ
เข้าเฝ้าพระตถาคตของพระเจ้าอชาตศัตรู และเหมือนการเสด็จออกประพาสสวน
นันทวันของท้าวสักกะจอมเทพผู้ประทับบนช้างเอราวัณสูง ๓๐ โยชน์ มีเทวดา

ทั้งหลายแหวคล้อมแล้วในทิวโลกทั้งสอง

ในเวลาบ่าย พระเจ้ากากวณตีสสะเสด็จออกจากโสมนคร ให้เหล่าหญิงนักฟ้อนที่ประดับตกแต่งแล้วด้วยอาภรณ์ต่าง ๆ ยืนถือเครื่องเบญจดุริยางค์อยู่แล้ว ริมสระชื่อเสรุ

มหาปฐพีเป็นราวกะว่าแยกจากกัน ขุนเขาเป็นราวกะว่าโอบไปเอนมา มหาสมุทรเป็นราวกะว่าเวลาที่คลื่นโถมเข้าปะทะกันจนแตกเป็นฟอง พร้าหมณ์ทั้งหลายผู้มีหน้าที่กล่าวมงคลคาถาพากันกล่าวว่า สวัสดิ สวัสดิ (โสตุถิวจนั) เหล่าหญิงนักฟ้อน ซึ่งประดับด้วยเครื่องสัพพาลังการต่าง ๆ ก็บรรเลงประสานเสียงเบญจดุริยางค์ มหาชนยกธงเป็นพัน ๆ ผืนขึ้นโอบกอบปิดไปมาแล้ว

จากนั้น พระราชาให้คนทั้งหลายถือของหอมประทีปและรูปเป็นต้นเสด็จลุกขึ้นแล้ว มีเสนาห้อมล้อมเข้าไปยังที่อยู่ของพระเถระ นมัสการพระเถระนั่งแล้ว จึงตรัสว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย บัดนี้เป็นเวลาที่พระราชาจะร่วมกันจัดถวายน้ำทักษิโณทก ดังนี้ พระเถระสดับพระคำรัสของพระราชาแล้วจึงรับว่า ข้าแต่มหาบพิตร ท่านตรัสถูกต้องแล้ว ในวันเป็นที่ถวายน้ำทักษิโณทกนั้น ชนทั้งหลายให้ผูกธงชัยและธงแผ่นผ้าเป็นต้น อันมีประการต่าง ๆ ที่เสารงอันวิจิตรด้วยลวดลายต่างๆ แล้วยกขึ้นปักไว้ กระแสลมอ่อน ๆ พัดมาจากทิศทั้ง ๔ มีทิศตะวันออกเป็นต้น อนึ่งรัศมีของดวงอาทิตย์ ซึ่งรุ่งเรืองด้วยชายแห่งรัศมีอัสดงไปแล้ว จันทรเพ็ญซึ่งปราศจากขาศึกมีเมฆหมอกเป็นต้นมาบดบัง มีหมู่ดาวห้อมล้อมโคจรขึ้นแล้วทางบูรพาทิศ เหมือนมณฑลแห่งกระจกเงาที่ทำด้วยทองซึ่งขัดดีแล้ว ในขณะนั้น ประทีปด้ามเป็นต้นได้ติดลูกโพล่งสว่างไสวขึ้น

พระราชาให้ประดับมณฑลเจดีย์ ด้วยพวงมาลัยดอกมะลิที่เกิดขึ้นเอง เหมือนการร้อยเรียงดอกไม้ให้เป็นมาลัยพวงเดียวกัน พระมหาเจดีย์ที่ประดับ

ด้วยประทีปและมาลัย งดงามเกินกว่าที่จะพรรณนา เหมือนจันทร์เพ็ญมีหมู่ดาวแวดล้อม ฉะนั้น อนึ่ง ที่เกาะลังกาทั้งสิ้นแม้ต้นไม้ทุกต้นก็สวยงามด้วยการผลิดอกออกผลนอกฤดูกาล เหมือนดั่งประดับด้วยธงทิวอันวิจิตร แม้มหาสมุทรและโลณสาครเป็นต้น ก็คาราคาซังด้วยเบญจปทุมวรรณ ชนทั้งปวงประดับด้วยรัตนาภรณ์อันวิจิตรตระการงามเสมอเทยพดา มีจำนวนนับไม่ถ้วน โปรบดอกมะลิแวดล้อมอยู่โดยรอบ

ประทีปทั้งปวงก็โชติช่วงด้วยแสงสว่าง อันเป็นที่รื่นรมย์ใจ ในครั้งนั้นเกาะลังกานี้แม้ทั้งสิ้น งดงามยิ่งนักเหมือนจันทร์เพ็ญที่คาราคาซังด้วยหมู่ดาว ส่องสว่างไสว อยู่ท่ามกลางนภากาศในยามราตรีแห่งสารทสมัย พระสถูปอันประเสริฐนี้ ซึ่งประดับแล้วด้วยดอกไม้และประทีปในท่ามกลาง ก็เปล่งแสงสว่างไสว ทั่วแผ่นดินนี้กลายเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ รุกขชาติทั้งหมดที่เกาะลังกานี้ ผลิดอกออกผลเหมือนประดับด้วยธงทิว ในกาลนั้น มนุษย์ทั้งหลายที่มีจิตใจได้บูชาพระบรมสารีริกธาตุโดยประการใด ถึงปฐพีและแมกไม้ทั้งหลาย ซึ่งปราศจากจิตใจ ก็ทำการบูชาพระบรมสารีริกธาตุเป็นอเนกโดยประการนั้น

เหล่าเทวดาตั้งแต่ชั้นภุมมเทพจนถึงพรหมชั้นอนิขรูธาต่างก็ถือทิพยมาลา ดอกปาริฉัตรกะ ดอกทองหลวงและผงจันทร์แดงมาประชุมกันแล้ว จนแยกไม่ออกว่า เทวดาหรือมนุษย์ สมาคมนั้น เป็นสมาคมใหญ่อย่างมาก แม้ในวันนั้น มหาปฐพี อากาศ ภูเขาคุณธรรและภูเขาจักรวาลอันยิ่งใหญ่เป็นต้นได้ไหวสะเทือนแล้ว พระราชา ทอดพระเนตรเห็นแล้วถึงความโสมนัสอย่างยิ่ง นิมนต์พระเถระ และเชษฐอำมาตย์เป็นต้น ที่เหลือให้มาประชุมกันและนำหญิงนักพื่อนเป็นต้นมา แล้วเสด็จยังลานพระเจดีย์ ด้วยพระดำริว่า บัดนี้นั้นแหละเราจักถวายน้ำทักษิโณทกเพื่อมอบถวายพระวิหาร แม้พระเถระได้นำพระภิกษุสงฆ์มานั่งแล้ว ในมณฑปอัน

ประดับแล้วที่ลานพระเจดีย์ พระราชาทรงถือสุวรรณภิงคาร ซึ่งบรรจุเต็มด้วย
คันโททกะยกขึ้นหลังน้ำให้ตกลงที่มือของพระเถระแล้วถวายทักษิณา

ก็แลครั้นถวายแล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า พระนลาฏบรม
สารีริกธาตุมาแล้ว โดยวงศ์แห่งพระบิดา บัดนี้ ข้าพเจ้านำพระนลาฏบรมสารี
ริกธาตุมาจากโรตธชนบท อันเป็นที่รื่นรมย์ใจของเรา ให้สร้างห้องบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุ ด้วยทองคำแล้วให้สร้างมณฑป สำหรับประดิษฐานพระนลาฏบรมสารี
ริกธาตุด้วยรัตนะ ๗ ประการ ในมณฑปนั้นให้หล่อพระพุทธรูปปฏิมาทองคำประดิษฐาน
ไว้แล้ว บรรจุพระนลาฏบรมสารีริกธาตุของพระทสพลเราทั้งหลาย เพื่อประโยชน์
แก่ปัจจัยมีจิวรเป็นต้น บัดนี้จักถวายบ้านส่วย ๑๖ ตำบล ดังนี้แล้วจึงถวายบ้านส่วย
๑๖ ตำบล แล้วให้เจ้าพนักงานตีฆ้องร้องเป่าประกาศในบริเวณใกล้สระชื่อเสรุ
โดยรอบในรัศมี ๓ คาวุต ตั้งผู้ดูแลอารามแล้วจึงตรัสว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในวัน
นี้ ข้าพเจ้าจักถวายบ้านส่วย ๑๖ ตำบล แก่พวกท่านแล้ว จึงควรกลับไป ก็แล
ครั้นกลับไปแล้ว ได้โปรดให้กะเกณฑ์ไว้ในวันนี้มันเอง ดังนี้ แล้วเสด็จเข้าที่ประ
ทับไปในที่นั่นเอง

รุ่งขึ้นเสด็จมาประชุมกันถวายมหาทานอีก ตลอดสัปดาห์ ในวันที่ ๗
ได้ถวายผ้าจนเพียงพอแก่การทำจิวรและถวายโภชนะอันประณีตแต่ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
มาสู่สำนักของพระเถระ แล้วตรัสว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลาย กิจที่ควรทำ
ในพระวิหาร อันข้าพเจ้ามิได้ละเลย กระทำแล้ว ข้าพเจ้าจักกลับพระราชวัง
พระเถระสดับพระคำรัสของพระราชาแล้วรับคำว่า สาธุ มหาบพิตร ก็พระราชา
ให้สร้างสวนดอกไม้เพื่อบูชาพระเจดีย์ แล้วประทานความคุ้นเคยแก่นายมาลาการ
กับคนย่อกลองและคนพ้องก็เหมือนกัน พระราชาทรงกำหนดเขตวิหารด้วยโลหทอง
คำ แล้วให้สร้างหมู่บ้านประทานแก่พวกอารามิกชน ทรงประทานธิดาอำมาตย์
๕๐๐ นาง บุตรอำมาตย์ ๕๐๐ คน ทาสและทาสีอย่างละ ๕๐๐ คน ที่คนมีอยู่
ทรงประทานกหาปณะอีก ๕๐๐,๐๐๐ แก่ชนเหล่านั้น ๆ เพื่อใช้จ่าย และพระราช

ทานกหาปณะ ๑๖,๐๐๐ แก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

จากนั้นตรัสเรียกคิริอภยราชกุมารมาตรัสว่า แน่พ้อ เจ้าจงอยู่ประจำในที่นี้ แล้วโอวาทว่า เจ้าจงเป็นผู้ไม่ประมาท ในพระวิหาร อารามิกชนและในพระคฤหาสน์เจ้าทั้งหลายของเรา แล้วมอบทุกอย่างให้แก่อภัยราชกุมาร พระเถระได้ทูลพระราชอาชญาว่า มหาบพิตร ควรให้ผูกมหาสีมาโดยรอบ เมื่อพระราชอาชญาว่า ท่านจงผูกเถิด พระเถระทูลว่า มหาบพิตร พวกอาตมภาพไม่สามารถผูกมหาสีมาได้ด้วยนิมิตที่มีได้ทัก ขอพระองค์ ทรงโปรดให้กำหนดนิมิตเพื่อการผูกมหาสีมา ทางทิศตะวันออก ตะวันตก ทิศเหนือและทิศใต้แห่งวิหาร พวกอาตมภาพจักผูกมหาสีมา พระราชาทรงยินดีแล้วให้อำมาตย์ ๗ คน แต่งกายด้วยเครื่องเต็มยศ ประดับด้วยอสังการทั้งปวง ให้ทักนิมิตแห่งสีมาแล้วส่งไป

ก็อำมาตย์ทั้ง ๗ คนนั้นกำหนดนิมิตในทิศทั้ง ๔ เขียนลงในหนังสือแล้วนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระราชอาชญา พระราชาพระราชทานคนละ ๑๐๐ กหาปณะ แล้วมีพระบัญชาให้อารักขาทั้ง ๔ ทิศ ตรัสกะภิกษุสงฆ์ว่า ขอพระสงฆ์จงผูกพัทธสีมาลำดับนั้น พระเถระ มีหมู่ภิกษุแวดล้อมประชุมกันที่ลานพระเจดีย์ ผูกมหาสีมาให้สำเร็จแล้ว ในวันแรม ๑๒ ค่ำ ในเดือนเพาะปลูก

ในมหาสิมานั้น บัณฑิตควรทราบนิมิตแห่งสีมาดังต่อไปนี้ ทางทิศตะวันออกจดก้อนหินชื่อสิงคลเป็นนิมิต จากนั้น ไปจนถึงทางด้านซ้ายของมัจฉเสลคาม กำหนดเอาเขตหมู่บ้านชื่อโกฏสีมา ไปจนถึงหมู่บ้านชื่อคณฑวารคาม จากที่สุดทางซ้าย ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือบังจิตตวาปี ไปจนถึงปิฎฐิปาสาณ ในเขตรคาม จากนั้น มีหมู่บ้านชื่อสาสิกคณคาม ตั้งอยู่ใกล้ต้นมธุระ ไปจนถึงปาสาณสตูป จากที่สุดแห่งป่าทางด้านใต้ ของบึงชื่อวุตติกะ ไปจนถึงกณิการเสลคาม จากหมู่บ้านนั้น ไปจนถึงฉันนฉาปิตเสลคาม จากนั้น ไปจนถึงสตูปที่ตั้งอยู่ใกล้ต้นมธุระของกุกกุฏสิวอุบาสก จากนั้น ไปจนถึงเสลคามที่ชื่อโสณฑะ จากที่นั้น ไปจนถึงวารณปาสาณะ จากนั้น

ไปจนถึงท่าเรือชื่อเอนฟาระ จากที่นั่น ไปจนถึงบึงชื่อโสภณัมชมิละ มีสถานที่ชื่อ
 อัสพันธนะอยู่ จากที่นั่น ไปจนถึงตันนิโครธอุทกกาละ ในที่สุดแห่งป่าสาณะ ต้นไม้
 นั้นมีชื่ออย่างนั้นเพราะ เป็นที่อาศัยอยู่ของพวกกาน้ำ จากที่นั่น ไปจนถึงตัมพติฎฐะ
 เรื่อยไปจนถึงอุปมัคคคามที่ชื่อว่ามหาจาริกะ จากนั้น ไปจนถึงตำบลอัสสมณฑลปิฎฐิ
 จากนั้นไปจนถึงป่าสาณสถูป ซึ่งตั้งอยู่ที่มหากัทมปัสนะ จากนั้น ไปจนถึงตันนิโครธ
 ใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศอุดร แห่งบึงชื่อมหาราช จากที่นั่นไปจนถึงมหาวนปิฎฐิ

จากนั้น ไปจนถึงรชตเสลคาม ในที่สุดแห่งโลณสาครไม่หวนกลับมาอีก
 มาหยุดที่สิงคาลป่าสาณ พระราชาได้ถวายพื้นที่มีประมาณเท่านี้ เป็นสิมาโดยรอบ
 ทรงถวายอารามิกะจำนวนมากและอุปกรณ์ต่าง ๆ จำนวนมากแก่วิหาร ทรงให้
 สร้างกำแพงและซุ้มเป็นคันทังปวงยังวิหารให้สำเร็จแล้วจึงเสด็จไปยังโรหมชนบท

พระราชา ผู้หทัยเลื่อมใส มีบุญมากมีกำลังมาก ทรงให้
 สร้างพระสถูปอันอุดม ให้ผูกสิมา อังคกงามเช่นกาญจน
 คามิก จากนั้น ถวายคามเขต ตามที่กล่าวมาแล้วให้
 เป็นเขตแดน (มหาสิมา) พระราชานั้น ครั้นถวาย
 อารามิกชนและอุปกรณ์ทั้งปวงแล้วจึงเสด็จจากที่นั่น กลับ
 สู่โรหมชนบท ทรงมีเสนามหาอำมาตย์นำหน้าเสด็จพร้อม
 กับด้วยพระนางวิหารเทวี มีพระทัยชื่นชมโสมนัสอยู่แล้ว
 ในที่นั้น

อนึ่ง พระเถระ เมื่ออยู่ในที่นั้น ได้พยากรณ์ว่าพระเถระที่อยู่ในวิหารนี้
 จักเป็นราวกะว่าอยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกันพระตถาคต มีพระชีนาสพผู้มีสี่อาจารย์
 วัตร สมาธิ สมาบัติ ได้อภิญญา ๖ และบรรลุปฎิสัมภิตา ๔ ห้อมล้อม ระลึกถึง
 พระพุทธคุณทั้งปวงอยู่แล้ว ลี้نگาลนาน แล้วจะปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพาน
 ธาตุ

พระคิสรเถระนั้นบริบูรณ์ ด้วยคุณเป็นอเนก เป็นพหูสูตร
 สงเคราะห์ชนเป็นอันมาก ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานแล้ว
 แม้พระเถระเหล่านั้น ก็เป็นพหูสูตร ประกอบด้วยศีล
 สมาธิ ทรงยินดียิ่งแล้วในพุทธคุณ มีจิตที่เกิดขึ้นเพราะ
 อาศัยพุทธคุณเป็นแดนเกิด เป็นบ่อเกิดแห่งคุณ แม้คุณนั้น
 ไปแก่ปวงชน ลีลาพลีสงสาร แล้วแตกฉานในปฏิสัมภิทา
 บ่อนามรูปได้ มีศีลเป็นที่รัก ตัดเครื่องพันธนาการคือ
 กิเลส ได้หมดแล้วทำความสงบอันสูงสุดแก่สัตว์ทั้งหลาย
 สงเคราะห์หมู่ชนแล้ว มีปัญญามาก มีมนัสเต็มเปี่ยมแล้ว
 นิพพาน เหมือนประทีปที่ดับไป ฉะนั้น

ปริเฉทที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการบรรจุพระธาตุในคัมภีร์ธาตุวงสะอันเรา
 รจนมาแล้วเพื่อประโยชน์แก่ความเลื่อมใสของอริยชน

จบลงแล้วด้วยประการฉะนี้

การสร้างวิหาร อันพระราชอาพระองค์นี้ให้สร้างแล้ว อันเราควรจะนำ
 มากล่าวไว้คือ วิหารเทวีมหาวิหาร ฉลาดับพทวิหาร คณวิหาร กลกวิหาร
 ทุกขปลกวิหาร อุจจกณวิหาร โกฏิคิสรวิหาร ทรงตั้งชื่อวิหารต่าง ๆ ให้มีชื่อ
 เป็นอย่างเดียวแห่งวิหารนั้น ทรงสร้างวิหาร ๑๒๘ แห่ง มีคิสรวิหารในมหาคาม
 เป็นต้น .

พระราชอา ผู้ทรงพระอิสสรียยศอันยิ่งใหญ่พร้อมด้วย
 พระนางวิหารเทวี ได้ทรงก่อสร้างวิหาร จำนวน
 ๑๒๘ แห่ง และให้ทรงจัดงานฉลองอย่างเอิกเกริก

จาเดิมแต่กาลนั้น พระราชา ทรงถวายมหาทานบำเพ็ญบุญทั้งหลาย
จตุจากอภัพนั้นแล้ว ได้บังเกิดในเทวโลก

พระราชา ผู้ทรงอิสริยยศอันยิ่งใหญ่ ครั้นทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลเป็นอันมาก ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ปวง
ชนได้ เข้าถึงคฤหาสน์เทวโลก ในที่นั้น เป็นผู้อันใคร ๆ
ติเตียนไม่ได้ บริบูรณ์ด้วยมหาสมบัติ ผู้เป็นประมุขแห่ง
เทวค้ำทั้งหลาย ทรงเสวยทิพย์สมบัติ ตลอดกาลนาน
เมื่อทรงปรารถนา พระนิพพานซึ่งเป็นโลกุตตรธรรม
อันเกษม จึงสละสมบัตินั้น จักกลับมาอุบัติในโลกมนุษย์
นี้ อันน่ารื่นรมย์

เทพบุตรนั้นจตุจากคฤหาสน์เทวโลกนั้น มาบังเกิดในชมพูทวีป จักเกิด
เป็นพราหมณ์ชื่อสุพหมา ผู้เป็นพระบิดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงนาม
ว่าเมตเตยยะ พระวิหารเทวี จักบังเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อพรหมวดี ผู้เป็นพระ
มารดาของพระเมตเตยยพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระเจ้าคามณีอภัยราชกุมาร
จักมาบังเกิดเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระเมตเตยยพุทธเจ้า พระเจ้า
สัทธาติสสราชกุมารผู้เป็นพระกนิษฐา จักกลับมาเกิด เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย
ของพระเมตเตยยพุทธเจ้า พระองค์นั้น

เรื่อง นลาฏฐาตุวงศ์ ได้จบบริบูรณ์ลงแล้ว ด้วยคำมีประมาณเท่านี้

คัมภีร์ธาตุวงศ์ จบบริบูรณ์